

T.C.
İSTANBUL NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER (TEZLİ)
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YENİ ARAÇLAR: YUMUŞAK GÜÇ
VE KAMU DİPLOMASİSİ

Safa Mete Han ÇOLAK

Yüksek Lisans Tezi

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YENİ ARAÇLAR: YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ

Safa Mete Han ÇOLAK

T.C.
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Tezli) Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

ORCID ID: 0009-0001-6963-0348

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN

İstanbul
Şubat 2024

KABUL VE ONAY

Safa Mete Han ÇOLAK tarafından hazırlanan “Türk Dış Politikasında Yeni Araçlar: Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi” başlıklı bu çalışma, 19 Şubat 2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Seda GÜREL** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Baturay YURTBAY** _____
İstanbul Aydın Üniversitesi

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN** _____
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Enstitü Yönetim Kurulu;

Karar Tarihi :

Karar Numarası :

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin SEVGİLİ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Safa Mete Han ÇOLAK

19/02/2024

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın uzun ve meşakkatli bir yolculuk neticesinde, emek ve sabır ile hazırlanarak ortaya çıkmış olduğunu belirtmek isterim. Öncelikle çalışmamın her aşamasında yanımda bulunan ve hiçbir zaman katkısını esirgemeyen çok kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan Sezgin ERKAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte hayatın her alanında olduğu gibi bu çalışma sürecinde de beni yalnız bırakmayan, en zor zamanlarımda bile en büyük destekçim olan kıymetli eşim Gülhan ve hayatımın anlamı olan canım oğlum Teoman’a her zaman yanımda olduklarından dolayı teşekkür ederim. Son olarak, “Ne mutlu Türküm diyene!” sözüyle kendimde kuvvet bulduğum ve “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir.” sözünü kendime ilke edindiğim Mustafa Kemal ATATÜRK’ü saygı, sevgi ve minnet ile anıyorum.

Safa Mete Han ÇOLAK

Şubat, 2024

ÖZET

Safa Mete Han ÇOLAK

Türk Dış Politikasında Yeni Araçlar: Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Yüksek Lisans Tezi

İstanbul, 2024

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte devletlerin güvenlik ve tehdit anlayışlarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin neticesinde ise devletler askeri ve ekonomik güçten oluşan sert gücün kullanımının yanı sıra yumuşak güç ve kamu diplomasisi araçlarını kullanarak diğer devletler üzerinde etki bırakmak ve nüfuz alanını genişletmek yoluna gitmeye başlamışlardır. Bu araçların gündeme gelmesi ve neticesinde de yaygınlaşması ile birlikte salt güç odaklı bakılan uluslararası ilişkilerin yanına güç ile birlikte önem kazanan kültür, gelenekler, evrensel değerler, normalar ve kimlik gibi kavramlar da eklenmiştir. 21. yüzyıl ile küreselleşmenin ve devletlerarası etkileşimlerin artmasıyla birlikte de yumuşak güç ve kamu diplomasisi araçları daha da önem kazanmış ve ülkelerin dış politikalarının temel unsurlarından birisi haline gelmiştir.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası yeni düzene adapte olabilmek amacıyla bu dönemde ortaya Türkiye Cumhuriyetleri ile ilgili olarak etkin bir dış politika izlenmesi yoluna gitmiş ve bunu yaparken de kullanmış olduğu yumuşak güç ve kamu diplomasisi zamanla dış politikanın temel unsurlarından birisi haline gelmiştir. 2000'li yıllarla Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıracak olan kurumlar dönüştürülmüş (TİKA-TRT) buna ek olarak da Yurtdışı Türkler Akademi Topluluğu, Yunus Emre Enstitüsü, ve Türkiye Maarif Vakfı gibi kurumlar da oluşturulmuştur.

Bu çalışmada Türkiye'nin kamu diplomasisi ve yumuşak güç araçları detaylı olarak incelenecektir. Bununla birlikte şu sorulara cevap aranacaktır: Yeni oluşturulan kurumların Türk dış politikasına ve Türkiye'nin yumuşak gücüne katkısı nedir? Bu kurumlar hangi alanlarda faaliyet göstermektedir? Yumuşak güç ve kamu diplomasisi Türk dış politikasının araçları haline gelmiş midir?

Anahtar Kelimeler

Türkiye, Türk dış politikası, kamu diplomasisi, yumuşak güç, kurumlar

ABSTRACT

Safa Mete Han ÇOLAK

New Tools in Turkish Foreign Policy: Soft Power and Public Diplomacy

Master's Thesis

İstanbul, 2024

With the end of the Cold War, radical changes have occurred in the security and threat understanding of states. As a result of these changes, states began to influence other states and expand their sphere of influence by using soft power and public diplomacy tools, as well as using hard power consisting of military and economic power. As these tools came to the fore and as a result became widespread, concepts such as culture, traditions, universal values, norms and identity, which gained importance with power, were added to international relations, which were viewed as purely power-oriented. With the increase in globalization and interstate interactions in the 21st century, soft power and public diplomacy tools have gained more importance and have become one of the basic elements of countries' foreign policies.

In order to adapt to the new order after the Cold War, Turkey pursued an effective foreign policy regarding the Turkic Republics during this period, and the soft power and public diplomacy it used while doing this became one of the basic elements of foreign policy over time. In the 2000s, institutions that would increase Turkey's soft power were transformed (TIKA-TRT), and in addition, institutions such as the Overseas Turks Relatives Community, Yunus Emre Institute, and Turkish Maarif Foundation were established.

In this study, Turkey's public diplomacy and soft power tools will be examined in detail. In addition, answers to the following questions will be sought: What is the contribution of the newly created institutions to Turkish foreign policy and Turkey's soft power? In what areas do these institutions operate? Have soft power and public diplomacy become tools of Turkish foreign policy?

Keywords

Turkey, Turkish foreign policy, public diplomacy, soft power, institutions

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1. BİRİNCİ BÖLÜM: TEORİK ÇERÇEVE	4
1.1. Güç Kavramının Tanımı.....	4
1.2. Yumuşak Güç.....	9
1.2.1. Yumuşak Güç Kaynakları.....	14
1.3. Kamu Diplomasisi.....	20
1.3.1. Kamu Diplomasisi Boyutları.....	22
1.4. Sosyal İnşacılık.....	23
2. İKİNCİ BÖLÜM: 21. YÜZYIL TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ.....	28
2.1. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyete Türk Dış Politikası.....	28
2.2. Türk Dış Politikasının Temel Dinamikleri.....	31
2.2.1. Batıcılık.....	31
2.2.2. Statükoculuk.....	34
2.2.3. Ulus Devlet Temelli Dış Politika.....	37
2.2.4. Bağımsızlığın Korunması.....	38
2.3. AKP Dönemi Türk Dış Politikası.....	39
2.4. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi.....	41
2.4.1. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Kaynakları.....	49
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA YENİ ARAÇLAR.....	59
3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı.....	60
3.2. Türk Maarif Vakfı.....	69
3.3. Yunus Emre Enstitüsü.....	74

3.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.....	79
3.5. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu.....	86
3.5.1. TRT Türk.....	90
3.5.2. TRT World.....	93
3.5.3. TRT Avaz.....	97
3.5.4. TRT Arabi.....	98
3.5.5. Tabii.....	100
SONUÇ.....	103
KAYNAKLAR	112

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Lider Ülkeler ve Asıl Güç Kaynakları, 1500’ler – 1900’ler.....	5
Tablo 2. Joseph Nye’a Göre Güç Çeşitleri	8
Tablo 3. Gallarotti’ye Göre Yumuşak Gücün Kaynakları	13
Tablo 4. Yumuşak Güç Kaynakları, Araçlar ve Alıcılar/Hedefler	14

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yumuşak Güç Kaynakları.....	6
--------------------------------------	---

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ASELSAN	Askeri Elektronik Sanayi Anonim Şirketi
BBC	British Broadcasting Company
CNN	Cable News Network
DAC	Kalkınma Yardımları Komitesi
DATÜB	Dünya Ahıska Türkleri Birliği
EKETİB	Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı
FETÖ	Fettulahçı Terör Örgütü
GSMH	Gayrisafi Milli Hasıla
HAVELSAN	Hava Elektronik Sanayi Anonim Şirketi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBBS	Türkiye Bursları Bilgi Sistemi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TMV	Türk Maarif Vakfı
TOMTAŞ	Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
YÖKAK	Yükseköğretim Kalite Kurulu
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

Dünya genelinde güç, neredeyse her alanda varlığıyla kendinden söz edilmesini sağlayan bir kavramdır. Güç niteliği ve kaynakları açısından bugüne kadar birçok düşünür tarafından yorumlanmıştır. Kendinden söz edilince daha çok ekonomik ve askeri unsurları içinde barındıran sert güç akla gelmektedir. Küreselleşmenin etkileri, uluslararası ilişkilerde yaşanan yenilikler ve evrensel değerlerin önem kazanmasın güç algılamalarında ortaya farklılıkların çıkmasına neden olmaktadır. Değişen güç algılamaları neticesinde yumuşak güç kavramı günümüzde uluslararası politika alanında en önemli kavramlardan biri olmaya başladığı görülmektedir. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi tüm ülkelerin dış politikalarını etkileyen ve son yılların en popüler dış politika araçları arasında sayılmaktadır. Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan durumun etkilerini ortadan kaldırabilmek ve dış politika alanında yeni etki alanları oluşturabilmek adına birçok kaynağı kullanarak ortaya konulan yumuşak güç faaliyetleri 21. yüzyılda kavramsallaştırılmaya başlanıldığı görülmektedir.

Bu çalışma esas itibariyle yumuşak güç ve kamu diplomasisinin son yirmi yılda Türk dış politikasında önemli bir yer edindiği fikrine dayanmaktadır. Diğer bir deyişle yumuşak güç ve kamu diplomasisinin 21. Yüzyılda Türk dış politikasında yer alan temel argümanlardan olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte TRT ve TİKA gibi kurumların yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanında uygun politikalar izlenebilmesi amacıyla dönüştürüldüğü, yeni kurulan TMV, YEE ve YTB gibi kurumların da bu alanda faaliyet göstermek üzere dizayn edildiği gözlenmiştir. Böylece Türk dış politikasının uluslararası ilişkilerde yeni araçlar edindiği görülmüştür. Bu araçların da Türk dış politikasında uygulanacak olan yumuşak güç ve kamu diplomasisi uygulamalarında bir derinlik ve artış göstermesine katkı sağlayacağı beklenmektedir. Böylelikle Türk dış politikasının yabancı ülkelerle ilişkilerinde dönüşüm sağlanmasının amaçlandığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Türk dış politikasında yumuşak güç ve kamu diplomasisi kaynaklarından olan kültür, siyasi değerler, dış politika ve eğitime önem atfedilmektedir.

Bu çalışmanın temel hipotezi: Türk dış politikası araçlarından sayılan, yeni oluşturulan ve yeniden dizayn edilen kurumlar Türk dış politikasında yumuşak güç ve kamu diplomasisi için etkili bir araçtır ve dış politikanın dönüşümü için kullanılabilir. Bu bağlamda Türk kültürüne ait unsurlar ve eğitim imkanları bu yöntemlerden

sayılmaktadır. Türk dış politikasının yumuşak gücüne ait kaynaklardan olan kültür, siyasi değerler, dış politika ve eğitim gibi unsurların etkili kullanılabilmesi amacıyla Türk dış politikasında bu alanlarda faaliyet gösteren kurumların oluşturulduğu görülmektedir. Bu kurumların yurt içi ve yurt dışında birçok alanda faaliyetlerde bulunduğu, bu faaliyetlerin Türk dış politikasında yumuşak gücüne önemli katkılar sağladığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın konusu Türk dış politikasının dönüşümünde yumuşak gücü artırıcı kurumların değerlendirilmesidir. Yumuşak güç herhangi bir kurum olmadan sadece devletin bu yöndeki isteğiyle şekillenememektedir. Devletlerin yumuşak güç uygulayabilmeleri için bazı kurumlara ihtiyaçları vardır. Bu kurumlar yumuşak gücün kaynaklarının birer araç haline getirilmesine imkân tanıyarak bu yönde faaliyetlerin artırılmasını mümkün kılmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı yumuşak güç ve kamu diplomasisinin açıklanmasıyla birlikte Türk dış politikasında bu amaçla kurulmuş ve dönüştürülmüş olan araçların örnekleriyle beraber incelenerek faaliyet alanlarının ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda kamu diplomasisi ve sosyal inşacı yaklaşım kapsamında kurumların analizleri yapılacaktır.

Bu çalışmada temel olarak “yeni oluşturulan ve dönüştürülen kurumların Türk dış politikasına ve Türkiye’nin yumuşak gücüne katkısının ne olduğu” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda çalışma aşağıda yer alan alt sorularla derinlik kazanmaktadır: Bu kurumlar hangi alanlarda faaliyet göstermektedir? Yumuşak güç ve kamu diplomasisi Türk dış politikasının araçları haline gelmiş midir?

Bu çalışma kapsamında birincil ve ikincil kaynaklardan faydalanılmaktadır. Birincil kaynaklar olarak teorik çerçeveyi oluşturan bilimsel yayınlardan ve resmî açıklamalardan faydalanılmış; ikincil kaynak olarak ise konu ile ilgili kitap, makale, gazete ve internet haberleri gibi kaynaklardan faydalanılmıştır. Bu çalışmada geniş alanda araştırma yapabilmek ve detaylı analizler yapabilmek adına vaka analizi yöntemi kullanılması tercih edilmiştir.

Yumuşak güç ve kamu diplomasisinin son dönemde kendinden sıkça söz ettirmesi aslında sert güce nazaran daha kolay kullanılabilir olmasıyla kaynaklandığı düşünülmektedir. Sert güç kaynakları ve uygulama araçları bakımından birçok hazırlık süreci ve maliyeti içerisinde barındırmaktadır. Sert güç kullanımının sonucunda telafisi

mümkün olmayan zararların ortaya çıktığı ve ülke imajları için olumsuz sonuçlar barındırdığı görülmektedir. Yumuşak güç kullanımı bakımından daha az zahmetli ve daha az maliyetli olması sebebiyle tercih edilebilirliği daha yüksek olmaktadır. Yumuşak güç kullanımı açısından sürdürülebilir olmasıyla da ülkeler için daha verimli sonuçlar doğurmakta olduğu görülmektedir.

Türkiye de yumuşak gücü kamu diplomasisi alanında oluşturduğu kurumlarıyla birlikte kullanmaya çalışan ülkelerin arasında yer almaktadır. 1990'larda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de güç algılamalarında değişim yaşanmış ve bu değişim neticesinde yumuşak gücü kullanabilecek yeni kurumlara ihtiyaç olduğu anlaşılmıştır. Yumuşak güç uygulamalarını gerçekleştirebilecek yeni kurumların kurulması amacıyla her ne kadar adımlar atılsa da bu dönemde kamu diplomasisi alanında yeterince etkin rol oynanmadığı görülmektedir. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte yeni oluşan uluslararası ortamda Türkiye'nin de söz sahibi olmak istemesi TİKA'nın kuruluşunu hızlandırmış olduğu görülmektedir. 2000'lerden sonra Türkiye'de bulunan birçok yumuşak güç kaynağının kullanılmaya çalışıldığı ve etkin bir Türk dış politikası oluşturulması adına kamu diplomasisi alanında birçok kurumun faaliyete geçtiği görülmektedir.

Bu çalışma giriş ve sonuç bölümü hariç toplam üç bölümden oluşmaktadır. Bu tez çalışmasının ilk bölümünde, Türk dış politikasında yeni kullanılmaya başlanmış olan araçlardan yumuşak güç ve kamu diplomasisi teorik çerçevede incelenerek yumuşak güç ve kamu diplomasisinin ne anlama geldiği, kaynaklarının neler olduğu, kamu diplomasisinin boyut ve aşamalarının neleri içerdiği incelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde; 21. yüzyılda Türk dış politikasının Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne kadar ne tür aşamalardan geçtiği ve temel dinamikleri anlatılacak, yumuşak güç ve kamu diplomasisinin Türk dış politikasındaki kaynakları esas alınarak Türkiye'deki yeri ve öneminden bahsedilecektir. Bu tez çalışmasının üçüncü bölümünde ise Türk dış politikasında önemli yer edinen kurumlardan olan TİKA, TMV, YEE, YTB ve TRT'nin kuruluşları ve çalışma alanlarından bahsedilecek olup ayrıca bu kurumların kamu diplomasisi alanında gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında örnekler verilerek incelemelerde bulunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: TEORİK ÇERÇEVE

Sosyal bilimlerin her alanında olduğu gibi uluslararası ilişkiler disiplininde de gerçekleşen olaylara belirli bir anlam katabilmek adına teorilerden yararlanılmakta olduğu bilinmektedir. Bu tez çalışmasının ilk bölümü olan bu bölümde güç, yumuşak güç, kamu diplomasisi ve sosyal inşacılık gibi kavramlar açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. Güç Kavramının Tanımı

Güç kavramıyla ilgili olarak yapılan tanımlamalara bakıldığında farklı disiplinlerde farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu güç kavramını; “Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet” şeklinde tanımlamıştır (Sözlük: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi, 2023). Güç önemli bir araç olmasına karşın içerik, etki alanı, nüfuz alanı, amaç ve hedefleri, karakteri gibi birçok farklı yönden farklı şekillerde açıklanmaya çalışılan ve üzerinde tartışmalar olan bir kavramdır (Çağlar, 2015: 3). Güç kavramı dünya var olduğundan beri insanoğlu ve diğer canlıların birbiriyle olan ilişkilerinde önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar ve diğer canlılar birbirine üstünlük kurma ve etkileme yeteneği olarak gücün farklı özelliklerini kullanmışlardır. Uluslararası İlişkilere dayalı analizlerde de genellikle kullanılan bir kavram olmakla beraber tanımı konusunda kesin bir fikir birliği sağlanmadığı görülmektedir. Güç hava durumu gibidir; yani herkesin hakkında konuştuğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır (Nye, 1990a: 177). Bu kavram kişiye, zamana, mekâna ve yeniliklere göre değişime uğrayabilen; kendinin başka bir şekilde tanımlanmasına müsaade eden bir kavramdır. Küreselleşmeye bağlı olarak ekonomik ilişkilerin ön plana çıkması, askeri gücün etkisini kaybetmesine, onların yerine devlet-dışı aktörlerin ve ekonomik unsurların ön plana çıkmasına neden olmaktadır (Nye, 1990a: 156-157).

Devletlerin uluslararası politikada etkin bir rol oynayabilmesi güç kullanımına bağlı olduğu bilinmektedir. Uluslararası ilişkilerde gücün önemi bir devletin diğer devletler üstünde normalde onların yapmak istemeyecekleri bir şeyi zorla yaptırabilmesine yöneliktir. Devletlerin siyasetleri ise bu etkiyi ulusal çıkarları için kullanabilmesiyle şekillenmektedir (Yılmaz, 2011: 31). Bu bağlamda uluslararası ilişkiler düzeyinde devletlerin hangi güçlerini hangi yöntemlerle kullandıkları son derece önemlidir.

Devletlerin gücü nasıl kullandıkları olumlu veya olumsuz olarak kendilerine farklı sonuçlar doğurmakta olduğu görülmektedir. Bu durum karşısında yeri geldiğinde uzun yıllar boyunca devam eden başkalarını etkileme politikası yanlış bir güç kullanımıyla alt üst olabilmekte, sonrasında yaşanacak süreç için bu durum devletler açısından içinden çıkılmaz bir hale gelebilmektedir. Uluslararası ilişkiler analizleri yapılırken farklı yaklaşımlar tarafından da olsa her zaman başvuru kavramlar güç ve çıkar olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2012: 237).

Tablo 1. Lider Ülkeler ve Asıl Güç Kaynakları, 1500'ler – 1900'ler

Dönem	Lider Devlet	Asıl Kaynak
16. Yüzyıl	İspanya	Külçe altın, sömürge ticareti, paralı ordular, hanedan bağları.
17. Yüzyıl	Hollanda	Ticaret, sermaye piyasaları, donanma.
18. Yüzyıl	Fransa	Nüfus, kırsal endüstri, kamu yönetimi, ordu.
19. Yüzyıl	İngiltere	Sanayi, siyasi uyum, finans ve kredi, savunması kolay coğrafi ada konumu.
20. Yüzyıl	Amerika Birleşik Devletleri	Ekonomik ölçek, bilimsel ve teknik liderlik evrensel kültür, askeri güçler ve ittifaklar, liberal uluslararası rejimler, işlemsel iletişim merkezi.

Kaynak: (Nye, 1990b: 34)

Tablo 1'de görüldüğü üzere 20. yüzyıla gelindiğinde bilgi ve kurumların güçlenmesi uluslararası güç olgusunda ön plana çıkan olgulardan olmaya başlamıştır. Önceki yüzyıllarda var olan ve somutluğa dayanan güç olgusu yavaş yavaş soyut bir hal almaya başlamıştır. Güç kullanımı daha soyut bir kavram haline dönerek nedenleri ve sonuçları çok da belli olmayan bir olguya dönüştüğü düşünülmektedir. Bununla birlikte güç

kavramını dar kapsamlı ve tek bakış açısı ile açıklamaya çalışmak oldukça yanlış bir yol olarak görünmektedir. Sosyal bilimlerde bazı düşünürlere göre gerçek güç kavramı, kullanılabilen ve bunu kendinin dışında kalan devletler kapsamında etki oluşturmak niyetiyle gerçekleştirmeyi hedefleyen devletlere ait bir olgu olarak kabul edilmektedir. Güç kullanımı sonucunda arzu edilen etkiyi oluşturmak için öncelikle planlanarak kullanılması gerekmektedir. Bazı düşünürler ise güç kavramının göreceli olduğunu ve mutlak olmadığını iddia etmektedirler.

İki devletin birbirine karşı uyguladıkları güç karşısında herhangi bir etki ortaya çıkması gücün birçok kaynağına bağlı olduğu bilinmektedir. Böyle bir durumda güç kavramının etki, ilişki ve kapasite unsurları ön plana çıkmaktadır. Güç kavramı denilince akla her ne kadar bir şeylere müdahalede bulunarak etkileme işlevi gelse de bazen gücün pasif halde kullanımı da etkinliğini ortaya koymaktadır. Bir devletin diğer bir devlet tarafından ortaya konan bir güç uygulamasını püskürtmesi veya o yaptığı şeyi devam ettirmesini sağlaması da gücünün etkinliğini ortaya koyan hallerden olup böyle bir durumda süreklilik ve etkileşim önem arz etmekte olduğu bilinmektedir. Bir diğer güç unsuru olan algılamada ise gerçeği yansıtan ile abartı olanlar, hâlihazırda bulunan güç kapasitesinde ne kadarlık bir kullanım olacağı gibi sorular olduğundan daha farklı bir etki yaratabildiği düşünülmektedir (Arı, 2006: 134-136).

Gücün yeniden şekillenmesi sonucunda; güvenlik ve asimetri ile karşı karşıya olan devletler, üstesinden gelemeyecekleri tehdit unsurlarından kurtulmak için kendi gibi aynı tehdit unsurunu hisseden diğer devletler ile birlikte hareket etmeye çalışmaktadırlar (Kut, 2019: 10). Bu bağlamda devletler uzun yıllar boyunca denge sağlayacak ve kendine faydalı olabilecek birtakım eğilimlerde bulunmuşlardır. 20. yüzyılın bitimine doğru etkinliğini sürdüren ve derinlere inen karşılıklı bağımlılık olgusu, gücün anlaşılmasını daha karışık bir hale getirdiği görülmektedir. Ulus-devlet şeklindeki yapıların meşru zeminde varlığını sürdürmesini sağlayan etkilerin ortadan kalkması ve kültür gibi değerlerin küresel anlamda ortaya çıkmasıyla birlikte ülkeler uluslararası alanda kendilerine yeniden bir yer belirleme arayışına girmişlerdir. Yaşadığımız yüzyıl içerisinde Soğuk Savaş dönemi ve benzeri dönemler gibi ne tek kutuplu ne de iki kutuplu bir düzenin varlığından söz etmek neredeyse imkânsız hale geldiği görülmektedir. Güç başka bir boyut kazanmış, tek elde barınamaz hale gelmiş ve evrilerek başka boyutlara

taşındığı anlaşılmıştır. Başta Rusya, Avrupa Birliği, ABD ve Japonya olmak üzere çok kutuplu, rekabetçi ve çıkarları doğrultusunda hareket edebilen ilişkiler ortaya çıkmaya başlamıştır (Kut, 2019: 15).

Klasik olarak devletler düzeyinde güç denilince akla gelen ilk olgu askeri üstünlük sağlayan güç araçları ve onların kullanım şeklidir. Kandırma(havuç) veya tehdit(sopa) temelinde ilerleyen sert güç kimi zaman askeri kimi zaman da ekonomik olarak devletlerin kendileri faydasına oluşacak durumlar için kullandığı görülmektedir. Bu şekilde oluşacak bir düzenle birlikte devletler yeni etki alanları oluşturmak veya elindekini etki alanında olanı kaybetmeyi istememektedirler. Değişmeye zorlayan ülkelerin etkisinin de her şeyden evvel tehditlerin ve paranın sert gücüne dayandığı görülmektedir (Nye, 2005: 14-15).

Anlaşıldığı üzere güç kavramı ve kullanımı konusunda birçok anlam çıkarılabilmekte ve farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Devletlerin elinde bulundurdukları unsurları etkili kullanabilmesi adına güce dönüştürebilmesi gerekmektedir. Bu değişim aşamasındaki önemli faktörler ise yetenek, ticari yapılar ve kararlar neticesinde oluşan siyasi süreçler olarak bilinmektedir (Özdemir, 2008: 117). Bunlarla birlikte devletlerin kendi yapıları, coğrafyaları ve tarihleri gibi birçok unsur o devletin güç kapasitesini doğrudan etkilemektedir. İnsanlar gibi devletler de yaşamışlıklardan tecrübe edinmekte ve jeopolitik konumunun olumlu ve olumsuz yönlerinden etkilenebilmektedirler. İşte bu durum Morgenthau tarafından açıklanmaya çalışılmış, bir devletin diğer devlet üzerinde uyguladığı kuvvetin unsurlarını nicel ve nitel unsurlar olarak ikiye ayırmıştır. Bu unsurların bütünü o devletin sahip olduğu kapasite olarak tanımlanmıştır. Morgenthau'ya göre nicel unsurlar doğal kaynaklar, askeri hazırlıklar, nüfus ve coğrafya gibi unsurlar iken nitel unsurlar ulusal karakter yapıları, ulusal moral ile diplomasi ve hükümete ait nitelikler olarak açıklanmıştır (Arı, 2006: 137). Arquilla ve Ronfelt kavramı, Amerika'da var olan evrensel değerlerin çekici yönlerine kapılarak bu durum üzerinden Amerika'ya ait ideolojilerin kabul edilmesi için uygun zemin oluşturmak olarak tanımlamaktadır (Talu, 2005: 8). ABD eski başkanlarından Clinton döneminde Ulusal Danışma Konseyi Başkanı ve Savunma Bakanı Yardımcısı olarak görev yapmış olan ve 1990'larda bu kavramı kullanmaya başlayan bir diğer düşünür olan Nye ise, yumuşak gücü başkaları için cazip gelen ve onları ikna ederek hedefleri kabul ettirdikten sonra istenilene ulaşmak

olarak tanımlamaktadır (Nye, 2003: 10-11). Nye’e göre yumuşak güç etkilemenin dışında kaynaklarıyla birlikte çekici olan bir güç çeşididir (Nye, 2004: 6). Alexander Vuving yumuşak gücü dar anlamda kültürel etkilere benzetmekte geniş anlamda ise kültürel ve ekonomik gücü içeren ancak askeri güçten farklı olan olarak tanımlar (Vuving, 2022: 3).

Yumuşak güç ve sert güç ayrı birer güç tanımı olarak ayrı özelliklere sahiptir. Sert güç denince akla daha çok zorlayıcı unsurlar içeren askeri ve ekonomik tedbirler gelmekte, yumuşak güç denince ise akla devletlerin politik amaçlarını yerine getirmek için kullandığı ve genelde askeri-ekonomik tedbirlerin haricinde kalan uygulamalar gelmekte olduğu görülmektedir. Sert güç kullanılırken asıl amaç karşıdaki aktörü askeri ve ekonomik unsurlar ile doğrudan ya da dolaylı olarak zorlayarak hedefe ulaşmak olduğu bilinmektedir. Yumuşak güç kullanımında ise hedefe daha yavaş ulaşılması, etkisinin zaman içinde ortaya çıkması ve cazibe yaratarak diğerlerinin düşüncelerini etkilemeye çalışılması gözlemlenmektedir. Nye kendi yazmış olduğu kitabında “yumuşak güç” terimini anlatmış, güç ve gücün nasıl kullanıldığını davranışlar, gücün kullanımındaki temel araçlar ve hükûmet politikaları bazında incelemiştir (Nye, 2005: 37). Sert-yumuşak güç ayrımını anlamak açısından Nye’a ait eserde belirtilen farkların yer aldığı tabloya bakmak ayrımı anlayabilmek açısından faydalı olacaktır.

Tablo 2. Joseph Nye’a Göre Güç Çeşitleri

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri Güç	Zorlama	Tehdit	Zorlayıcı
	Caydırma	Kuvvet Kullanımı	Diplomasi
	Koruma		Savaş İttifak
Ekonomik Güç	Teşvik	Para Verme	Yardım
	Zorlama	Yatırım	Rüşvet
Yumuşak Güç	Hayranlık Uyandırma	Değerler, Kültür	Kamu Diplomasisi
	Gündem Yaratma	Politikalar	İkili ve Çok Taraflı
		Kurumlar	Diplomasi

Kaynak: (Nye, 1990a: 34)

Nye'in ortaya koyduğu tablodan da anlaşılacağı üzere askeri ve ekonomik güç kavramlarının davranışları, temel araçları ve hükümet politikaları yumuşak güçten farklı olarak daha geleneksel yapıda olduğu görülmektedir. Sert güç uygulamalarında görülen bu durumlar 21. yüzyıl dünyasında her zaman işe yaramamakla birlikte devletlerin birikimleri ile elde ettikleri bazı kazanımların da sonunu getirebilmektedir. Gelişen teknoloji dünyada her şeyin değişime uğraması anlamına gelmekle beraber güç üzerinde de önemli etki bırakmaktadır. İster askeri ister ekonomik olsun sert güç kullanırken devletlerin bu teknolojik gelişmeyi göz önünde bulundurarak kendilerini riske atmayan bir dış politika izlemeleri gerekmektedir. Devletler artık gerek ekonomik yükünden dolayı gerek ise toplumlar tarafından askeri müdahalenin sıcak karşılanmaması ve meşru sayılmaması gibi sebeplerden dolayı sert güç uygulama stratejilerinden vazgeçmeye başladıkları görülmektedir. Tablo 2'de belirtildiği üzere askeri ve ekonomik güç unsurlarının kullanımları her ne kadar yumuşak güç unsurları kadar küresel dünyada kabul görmese de her devletin aynı zamanda sert güce ihtiyaç duymaktadırlar. Sert gücü yerinde ve zamanında kullanabilme yetisine sahip devletler elbette uluslararası düzeyde daha kalıcı ve etkileyici izler bırakabilmektedir ancak sert güç kullanımı da devletlerin her koşulda başvurabilmeleri için hazırlıklı olmaları gerekli olan bir alan olarak görülmektedir. Her ne kadar maliyetli bir kullanım gerektirse de teknolojik ve entelektüel olarak geri kalmış toplumlar askeri ve ekonomik olarak çok da güçlü olmamalarına rağmen askeri güçten vazgeçemedikleri anlaşılmaktadır.

Sert güç ve yumuşak güç arasındaki en büyük farklardan birisi de yumuşak gücün sert güce kıyasla daha çok yanlı olma imkânı veriyor olmasıdır. Unsurları gereği diplomatik ve sosyal olarak uzun vade sonunda ancak sindirilmiş bir etki oluşturması sebebiyle yumuşak gücü kullanan devletler diğer devletler nezdinde daha kolay kabul görmektedir. Böylece yumuşak gücü uygulayan aktör güç uyguladığı aktör tarafından kabul gördükçe reddedilmesi zor bir hale gelerek kalıcılığını artıracakları düşünülmektedir.

1.2. Yumuşak Güç

Günümüzde uluslararası anlamda örgütlerin artmasına bağlı olarak sivil toplum anlayışı insanlar arasında tamamıyla kabul görür hale gelmeye başlamış ve güçlenmiş, bunların sonucunda devletlerden bağımsız olarak örgütlenen kurum ve kuruluşların sayısının bir hayli arttığı görülmektedir. Son yüzyıl içinde uluslararası anlamda demokratik olan

toplum yapıları güçlenerek silahlanma çabaları azalmaya, bireysel hak ve özgürlüklere saygı, küresel değerleri sindirme, devletlerin toprak birliği ve bütünlüğüne saygı benzer birçok kavram önem kazanarak çoğu devlet tarafından kabul görmeye başlanmıştır. Bu uluslararası durumun etkileri, ülkelerin artık eskisi kadar sert güce başvurmak istememeleri, küreselleşme, medya ve iletişim kanallarının gelişmesi ve çeşitlenmesi, uluslararası hukukun ülkelerarası ilişkilerde bir düzenleyici olarak daha önemli olmaya başlaması meşruiyet algısının değişmesine neden olduğu görülmektedir (Büyükgöze, 2016: 41).

Askeri olarak müdahale yöntemini sert güçleri olarak belirleyen devletlerin diğer devletlere müdahalede bulunması uluslararası hukuk kurallarının gelişimi ile görece azalmaya başlamış olup bu tür güç uygulamaları belirli şartlara bağlanmıştır. Askeri güç uygulayan devletlerin uygulamaları bazı istisnalar hariç meşru olarak görülmemiş hem hukuki anlamda hem de toplumsal algı anlamında hoş karşılanmayarak uluslararası mahkemelerce yargılama yoluna gidildiği görülmüştür¹. Bu yargılamalar neticesinde de birçok ağır yaptırımlara maruz kalmışlardır. Dolayısıyla devletlerin günümüzde en az maliyetli olan ve en yüksek etki alanı oluşturabilecek güç unsurunu kullanmaya hevesli oldukları bilinmektedir. Son zamanlarda teknolojinin gelişmesiyle birlikte eskiye nazaran daha farklı askeri savaş malzemeleri üretilmeye başlanmış olsa da bunlar çok ciddi maliyetleri içinde barındırmaktadırlar. Bu doğrultuda askeri maliyet ön plana çıksa da asıl maliyetin insani maliyet olduğu unutulmamalıdır. Güvenlikle ilgili durumlar dışında savaş olası bir seçenek olsa da günümüzde askeri araçların kullanımı geçmişe göre daha az tercih edildiği görülmektedir (Nye, 2002: 3).

Silah kullanımı ve savaşlar ülkeler arasındaki güven duygusunu azaltarak sonraki süreçlerde hareket alanının daralmasına sebep olabilmektedir. Savaşların devletler/hükümetler arasında yaşanan gerginliklere sebep olmalarının haricinde; savaşan ülkelerin toplumlarında huzursuzluklara ve psikolojik sorunlara, kullanılan silahlara göre çevre kirliliğine, sert güç kullanan tarafın diğer devletler nezdinde itibar kaybetmesi ve başkaca yaptırımlar uygulamasına sebebiyet verdiği görülmektedir. Hızlı ve kapsamlı bir

¹ My Lai Katliamı olarak bilinen olayda, Vietnam savaşı yaşanırken ABD güçleri tarafından köylerde yaşayan 347 sivilin katledilmesi olayı, İngiliz bir gazeteci tarafından ortaya çıkarılarak savaş suçu olarak kabul edilmesine sebep olmuş ve ABD bu sebepten savaş suçlarından yargılanıp mahkûm edilmiştir. Yaşanan katliamda olay yerindeki ABD komutanı için ömür boyu hapis cezası verilmiştir (Russel, 1970: 703-705)

iletişim ağıyla donanmış olan günümüz dünyasında devletler askeri maliyetlerinin yanında bir de yaşadıkları itibar kaybının maliyeti ile karşı karşıya kalmaktadırlar. İşte bu yüzden artık devletler bu tür güç uygulamalarının yanında yumuşak güç uygulamalarını tercih etmeye başlamışlardır. Dünya genelinde ülkeler tarafından kabul edilebilir, maliyeti daha düşük ve mevcut hukuk anlayışıyla daha uygun araç ve yöntemler popülerlik kazanmaya başladığı görülmektedir (Büyükgöze, 2016: 41-49). Uluslararası ekonomideki değişimlerin sonucu olarak; uluslararası hukukun devletlerarası ilişkilerde daha etkili ve caydırıcı hale gelmesi ve askeri anlamda sert güç kullanımıyla artan insani, mali ve sosyolojik olumsuzluklar, kullanılacak güç yöntemlerini de değiştirdiği görülmektedir (Arsava, 2012: 351).

Devletler genel olarak güvenlik anlamında sıkıntı yaşamamak, dışardan gelen olumsuzluklara karşı koymak ve istedikleri sonuçlara ulaşabilmek amacıyla askeri güçlerini kullandıkları bilinmektedir. Devletlerin ekonomik olarak güçlerini kullanması da çoğunlukla, askeri güç gibi basit ve kısa zamanda sonuç veren bir güç kullanımı olmasından kaynaklandığı fakat yumuşak gücü kullanmanın diğer güç kullanımlarına göre daha zor, zaman gerektiren ve uygulamada hedef olanların kabul etmesine bağı olan bir kullanım olduğu bilinmektedir (Nye, 2005: 100-101).

Karşı tarafı zorlayıcı uygulamalar genel olarak diğer yöntemlere göre daha ölçülebilir olarak değerlendirilebilir. Machiavelli'nin güç hakkında düşüncelerini ortaya attığı dönemlerde ya da bilgi ve teknolojinin insanoğlunu henüz etkisi altına almadığı zamanlarda “güç” daha somut bir kavramdı ve etkisinin ölçülebilmesi daha kolaydı. O döneme ait güç kavramını tanımlarken askeri ve ekonomik güç ön plandaydı. Bilgi ve teknolojinin hayatımızı bu kadar derinden etkilediği, çoğu zaman teknolojinin özel hayatımıza bile etki ettiği günümüzde güç kavramı askeri ve ekonomik gücün çok daha ötesinde; somut verilerle ölçülmesi zor bir yerde olduğu bilinmektedir. Yumuşak güç zor kullanmadan ve alışılmış maliyetlere katlanmadan karşı tarafa yaptırılmak istenilen şeyin karşı tarafın bunu kabul ederek kendiliğinden yaptırabilme gücü olarak bilinmektedir. Yumuşak gücün kendi dışındakilerin düşüncelerini şekillendirebilme kabiliyetine dayandığı bilinmekte olup hedeflenen şeye ulaşmak için diğer aktörleri zorlamak yerine ikna etme ve aynı fikirlerde buluşmak için onları etkilemek esas olmaktadır. Bunu yapabilme yeteneği o ülkenin sadece askeri ya da ekonomik kapasitesinden değil, kültürel

değerlerinden, toplumsal özelliklerinden, hedeflerinden ve uygulamalarının diğerleri üzerinde oluşturduğu olumlu etkiden de kaynaklanmakta olduğu bilinmektedir (Nye, 2003: 10).

Nye güç kavramını temel dayanakları bakımından anlaşılması zor, soyut unsurlarıyla ve sonuca dayalı olarak incelediğini belirtmek mümkün olup iş birlikleri kurarak ve cazip hale getirme yöntemlerini uygulamaya koyarak istediğini yaptırma olarak nitelendirmektedir. Bu şekilde gücün uygulanması sırasında herhangi bir tehdit, kandırma veya zorlama olmadığı görülmektedir. Örnek verecek olursak; yumuşak gücü uygulayan tarafın toplumsal ve tarihsel olarak ortaya çıkan birikimleri, geçmişten günümüze vatandaşlarına sunduğu refah seviyesi ve sosyal yönden ahlaki değerleri güç uygulanan topluluk tarafından benimsenirse ancak o zaman verimli bir sonuç alınacağı düşünülmektedir. Aslında sert güç ve yumuşak güç diğerlerinin davranış biçimlerini etkileyerek değiştirmeyi ve sonuç olarak hedeflerine ulaşmayı sağlamanın iki farklı şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar kullanılan metot ve kaynakların somutluğu farklı ise de aslında istenilen sonuç her zaman “etki alanı oluşturmak” olduğu anlaşılmaktadır. Bu etki alanı oluşturma çabası yumuşak güçte karşı tarafı cezbetme şeklinde açıklanmakta ancak bu cezbetmenin çoğu zaman ekonomik ve askeri güce de dayalı olabileceğini belirtilmelidir (Nye, 2003: 12).

Yumuşak gücün kavramsallaştırılması üzerine çalışmaları olan Geun Lee, yumuşak gücün uygulanmasını beş başlıkta ele almıştır. Yumuşak gücün sert kaynaklar ile değil gelenek, kültür, eğitim, siyasi söylemler, ulusal ve küresel semboller gibi yumuşak kaynaklar ile kullanılabildiğini belirtmiştir. Yumuşak kaynak ve yumuşak güç arasındaki bu ilişkinin Kaynak Tabanlı Yumuşak Güç Teorisi’ni ortaya koyma adına önemini vurgulamıştır. Lee’ye göre yumuşak güç veya sert güç zorlayıcı veya işbirlikçi olmakla birlikte bu ikisi arasındaki farkın kaynak kullanımına dayalı olduğu görülmektedir. Lee yumuşak gücün yeri geldiğinde zorlayıcı olabileceğini ve sert gücün de iş birliğine dayanabileceğini savunarak Nye’e göre farklı bir çerçeve sunduğu görülmektedir (Lee, 2009).

Yumuşak gücü haklı kılan en önemli şey onun meşru zemine oturtularak uygulanıyor olması olduğu düşünülmektedir. Eğer bir ülke gücünü diğer ülkeler nezdinde meşrulaştırabiliyor ise bu o ülke üzerinde çok daha kolay etki alanı oluşturup istediklerini

rahat şekilde kabul ettirmesine müsaade etmektedir. Sert güç ve yumuşak güç birbirinden ayrı düşünülemez olduğu için yumuşak güç kaynakları bazen sert gücü artırıp azaltabilirken, bazı durumlarda sert güç kaynakları da yumuşak gücü artırıp azaltabilir. Örneğin bir ülkenin pozitif imajı güçlü ise müttefik sayısı artar ve ülkenin savunma gücü de buna bağlı olarak yükselir, her türlü işgale karşı ülkenin savunma ve askeri yetenekleri güçlü ise o ülkenin imajını yükseltebilmektedir (Gallarotti, 2011: 10-11). Gallarotti yumuşak güç var olduğunda kaynakların da yumuşak, sert güç var olduğunda ise kaynakların da sert olduğunu savunur. Gallarotti'ye göre yumuşak gücün kaynakları aşağıda verilen Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3. Gallarotti'ye Göre Yumuşak Gücün Kaynakları

Uluslararası Kaynaklar	Ulusal Kaynaklar
Uluslararası hukuk, norm ve kurumlara saygı, Çok taraflılığa teminat veren tek taraflılığa karşı mesafeli duruş, Uluslararası anlaşmalara ve taahhütlere saygı ve riayet, Herkesin yararına olabilecek kazanımları edinmek adına kısa vadeli ulusal çıkarlardan feragat etme yolunda sergilenen irade, Özgürlükçü liberal ekonomi politikaları	Kültür, Yüksek yaşam kalitesi Sosyal uyum Özgürlük Yeterli fırsatlar Tolerans Çekici yaşam stili Siyasi kurumlar, Demokrasi Hukukun üstünlüğü Liberalizm İyi işleyen devlet bürokrasisi

Kaynak: (Gallarotti, 2011: 26)

Yumuşak güç üzerine çalışmalar yapan diğer bir isim olan Alexander L. Vuving, Nye'nin başkalarının isteğimiz yönünde istemelerini sağlama tanımına, başkaları tarafından isteğin güçlü bir istek mi yoksa pasif bir kabullenme mi olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Böylece yumuşak gücü başkalarını kendi istediğimizle aynı şeyleri istemelerini sağlama ve bunu kabul ettirme olarak tanımlamaktadır (Vuving, 2022: 9).

1.2.1. Yumuşak Güç Kaynakları

Ülkelerin kullandıkları yumuşak güçleri kendi ülkelerinde veya başka ülkelerde yaşayan toplumların hoşuna gidecek ve ilgisini çekecek sanat, eğitim sistemi, eğlence alışkanlıkları vb. olgulardan oluşabilmektedir. Yumuşak güç kavramını ilk ortaya atan araştırmacı olan Nye (Nye, 2005: 20), ülkelerin yararlanabilecekleri yumuşak güç kaynaklarını üç ana başlık halinde ele almaktadır; kültür, siyasi değerler ve dış politika. Tablo 4'te yumuşak gücün kaynakları, yumuşak gücün kullanımını sağlayan araçlar ve yumuşak gücün hedef kitlesi yer almaktadır:

Tablo 4. Yumuşak Güç Kaynakları, Araçlar ve Alıcılar/Hedefler

Yumuşak Güç Kaynakları	Meşruiyet ve Güvenilirlik Sağlayan Araçları	Yumuşak Güç Alıcıları / Hedefleri
Dış Politika	Hükümetler, Medya, STK'lar Uluslararası Örgütler	Başka Hükümetler ve Halklar
İç Siyasi Değerler ve Politikalar	Medya, STK'lar, Uluslararası örgütler	Başka Hükümetler ve Halklar
Yüksek Kültür	Hükümetler, STK'lar, Uluslararası örgütler	Başka Hükümetler ve Halklar
Popüler Kültür	Medya, Piyasa	Başka Halklar

Kaynak: (Nye, 2008: 107)

Nye'in yumuşak güç araçlarını tanımlamasından sonra gerçekleştirdiği eklemede eğitim de yumuşak güç araçlarından birisi olarak kabul edilmeye başlandığı görülmektedir. Böylece yumuşak güç kaynakları kültür, siyasi değerler, dış politika ve eğitim olarak kabul edilmektedir.

Şekil 1. Yumuşak Güç Kaynakları

1.2.1.1. Kültür

Nye, yumuşak gücün kaynaklarının başında kültürü sayarak onu bir toplumun kendisi için olan değer ve uygulamaların tamamı şeklinde tanımlamıştır. Ayrıca kültürün toplum içerisinde yer alan çeşitli gruplar tarafından yapılan sosyal davranışlar bütünü olduğunu söylemiştir. Nye kültürü iki farklı alt boyuta ayırmaktadır. İlk grup seçkinlere hitap eden eğitim, edebiyat ve sanat gibi unsurlar, ikinci grup ise genele hitap eden popüler kültür unsurlarıdır (Nye, 2005: 20).

Dünya üzerinde insanın yaşadığı her yerde insandan ufak da olsa bir eser kalmakta ve bunlardan bazıları günümüze varlığını sürdürebilmektedir. Öyle ki dünya üzerinde her ülke ve içinde yaşayan toplumun kendine ait bir sosyal birikimi, yaşanmışlığı ve doğal olarak bir kültür yapısının var olduğu bilinmektedir. Bunun yanında her topluma ait farklı kültür dinamikleri bulunmaktadır. Bir ülke kültürünün yumuşak güç olarak değerlendirilebilmesi için o kültürel yapının başka toplum ve ülkeler tarafından da çekici bulunması ve benimsenmesi gerektiği bilinmektedir. Bir kültürün uluslararası anlamda etkileyici olabilmesi onun cezbedici olmasıyla yakından ilgilidir.

Kültürün bir yumuşak güç aracı olarak kullanılabilmesi onun evrensel değerler içermesine, kendi toplumundan sıyrılıp başka toplumları da etkileyebilmesine bağlı olduğu düşünülmektedir. Toplumların kültürel birikimleri kendinden önceki yaşayanların alışkanlıkları ile yakından ilgilidir. Örnek vermek gerekirse; Endonezya'nın Sulawesi Adası'nda yaşayan Toraja halkı, ailelerinden ölmüş olan insanların cesetlerini her yıl düzenli olarak mezarlarından çıkarıp onları temizledikleri ve onlara kıyafetler giydirerek gezdirdikleri bilinmektedir. Bu durum orada yaşayan halkın ölmüş olan akrabalarına olan özlemlerini gidermeleri için kutsal bir gün olarak kabul edilmektedir. Bu kültür örneği her ne kadar Toraja halkı için kutsal olarak kabul edilse de başka ülkelerde yaşayan insanlar için herhangi bir anlam ifade etmeyecek, tüm dünya tarafından kabul edilebilir bir kültür anlayışını yansıtmayacaktır (Ölüleri Mezardan Çıkartıp, Giydirip, Gezdiriyorlar: Sözcü Gazetesi Web Sitesi).

Kültür, içeriği bakımından her toplumda farklı dinamiklere sahip bir olgu olması sebebiyle yöresel etkilerin baskın olduğu bir araçtır. Yumuşak güç kullanımında kültürün etkin sayılabilmesi onun yöresel olmasının aksine evrensel olmasıyla alakalı olduğu değerlendirilmektedir. Evrensellik olgusunun oluşmasında en önemli etkenlerden olan iletişimin günümüzde birçok kanal yoluyla yapıyor olması bazı kültürel öğelerin evrensel hale bürünmesine yardımcı olduğu görülmektedir. ABD, Hollywood aracılığıyla başka toplumları inanç, kültür, fikir ve ekonomik anlamda etkileyebilmek adına faaliyetlerde bulunduğu görülmekte bu film endüstrisi tarafından ortaya konulan yapımlar küreselleşen dünyada iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla çok daha kolay bir şekilde insanlara sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu sinema yapımlarıyla birlikte ABD tarafından ülke içi veya dışına verilmek istenen mesajlar ve kültürel etkiler kolaylıkla karşı tarafa aktarılmakta olduğu görülmektedir (Medin ve Koyuncu, 2017: 390). Bir Hollywood yapımı olan The Avengers (Yenilmezler) filminde yer alan Thor karakterinin çekicini kaldırabilecek güç ve iyilikte olan tek karakterin Kaptan Amerika olması filmde "Amerika" üzerine yapılan bir vurgulama olduğu görülmektedir. ABD yapımı olan bu filmde, aslında imkânsız olan bir olayı isminde Amerika geçen bir karakterin gerçekleştirebiliyor olmasının ona bir güç ve ihtişam katmak amacıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Böylece Amerika denildiğinde imkânsız olanı başarabilen iyi kalpli ve güçlü bir varlığın algılanmasının amaçlandığı görülmektedir.

1.2.1.2. Siyasi Değerler

Yumuşak gücü oluşturan araçlardan biri olan siyasi değerler, bir ülkede olan siyasi etkenler ve hükümetlerin ortaya koyduğu faaliyetler olarak kendini göstermektedir. Yumuşak güç araçlarından olan siyasi değerler hükümetlerin içe dönük faaliyetleri bağlamında yerel olanla ilgili olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Devletlerin ve hükümetlerin dış ilişkileri açısından en çok etkilendiği yumuşak güç araçlarından birisi olan siyasi değerler, onların dış ilişkilerini kısa ve uzun vadede büyük ölçüde etkileyebilecek güce sahip olabilmektedir. Bu yüzden siyasi değerlerin yumuşak güç aracı olarak kullanılması sırasında yerel dinamikler ön planda tutulmakla birlikte yumuşak güç uygulamak istediği tarafların da iç dinamiklerini göz önünde bulundurmaları gücün etkinliği açısından önemli olacağı düşünülmektedir (Nye, 2004: 61-62).

Dış politikada ortaya çıkan sorunların çözüm yollarının büyük kısmı yumuşak gücün içinde saklı olduğu ve sert gücün aktif olarak kullanılması istenildiğinde yumuşak güç ile birlikte kullanılmasının önemli olduğu bilinmektedir. Bu duruma örnek olarak; bir ülkenin sınırında yaşanan bir güvenlik sorunu karşısında sert güç kullanımı doğal bir yöntem olarak görülmekle birlikte o sınır bölgesinde yaşayan insanların hakları, güvenlikleri ve özgürlüklerine gösterdiği saygı o ülkenin yumuşak gücünün artmasına katkı sağlayacaktır. Yani devletler ve hükümetlerin dış politika uygulamalarında evrensel değerleri de göz önünde bulundurarak ona uygun politika üretmeleri gerektiği düşünülmektedir (Nye, 2004: 61).

Devletlerin siyasi değerlerinin oluşmasında iç dinamikteki politika uygulamaları var olsa da bu durumdan ortaya çıkan sonuçlar sadece yurt içi yönetimi etkilemekle kalmayacaktır. Bu siyasi değerlerin ne şekilde oluştuğu ve neleri barındırdığı devletlerin dış politikadaki etkinliklerini ve uluslararası varoluş amaçlarını da ortaya koymakta, küreselleşen bir dünya düzeninde gelişen iletişim olanaklarıyla birlikte insanlar bireysel olarak etkileşim çeşitliliğiyle karşılaşmaktadırlar. Bu etkileşim çeşitliliğinin devletlerin siyasi değerlerinin oluşumunda ve dışarıya aktarılmasında da büyük rol oynadığı görülmektedir. Yumuşak güç aktarımındaki temel araçlardan olan siyasi değerlerin iletişim kaynaklarının etkisinde kalarak kimi zaman farklı yönelimlere doğru kaydığı gözlemlenmektedir. Küreselleşen bir dünyanın sonucu olarak her değerde olduğu gibi yumuşak gücü etkileyen siyasi değerlerde de güncelleme yapmanın zorunlu olduğu

gerçeğini ortaya koymaktadır. Eğer bu değerlerin tek düze devam etmemesi gerektiğini anlamayan bir siyasi değer oluşumu var ise yumuşak gücü kullanırken devletlerin etkin olmayan bir dış politika izlemesine sebep olabilmektedir. Siyasi değerlerin güncelliğini yitirmemesinin ekonomi, gelişmişlik düzeyi, tarihsel altyapı, adalet sisteminin güvenilir ve güçlü olması gibi unsurlardaki olumlu yaklaşımlarla gerçekleşebileceği bilinmektedir. (Akgün, 2001: 7-10).

Her ne kadar devletler yumuşak gücü artırmak için siyasi değerlerini derinleştirmek isteseler de bazen bu her uygulama tarafında aynı etkiyi göstermeyebilir. Çünkü kimi ülkelerde normal ve olumlu karşılanabilecek durumlar kimi ülkelerde ilkel veya gereksiz karşılanabilmektedir. Avrupa ülkeleri ve Amerika'daki feminizm hareketleri kimi ülkeler tarafından hoş karşılanırsa da ataerkil toplumlarda aynı pozitif etkiyi yaratmamakta olduğu görülmektedir (Nye, 2004: 87-88).

1.2.1.3. Dış Politika

Kendimize ait olan hedefleri zorlama veya tehdit unsurları olmadan kendi belirlediğimiz ölçüde hayat geçirmeye yumuşak güç denilmektedir. Bu durumda önemli olan şey, ulusal merkezli, kapsamlı ve birden çok görüşe hitap eden politikalar, dar kalıplarda ve sığ kalmış politikalara göre karşısındakine daha çekici gelmesidir (Nye, 2004: 61). Başka bir deyişle kıymetli olan unsurlar içeren evrensel değerleri benimsemiş politikalar bunları paylaşma çabası içine girdiğinde daha çekici olacaktır.

Dış politika, yumuşak gücü en çok etkileyen araçlardan biri olmakla birlikte devletlerin ve hükümetlerin de uluslararası vitrin anlamında en çok dikkat ettiği unsurlardanır. Devletler bu yumuşak güç kaynağını kullanırken kimi zaman kendi fikirleriyle örtüşmüyor olsa bile kendilerine zarar verecek tutumlardan kaçınıp bulunduğu duruma göre hareket etmeyi tercih etmektedirler. Devletler uluslararası ilişkilerde statülerini korumak ve geliştirmek amacı içerisindedirler. Bu sebeple dış politika yapım sürecinde yumuşak güç kavramı dikkate alınmazsa sadece çıkar odaklı üretilen dış politika ülkenin yumuşak gücünü zedeleyebilmektedir. Bir ülkeye ait ortaya konulan dış politikanın yumuşak güç olarak ortaya çıkmasına yardım eden bir diğer durum ise ortaya konulan politikaların ortak değerlerde kesişiyor olmasıdır. Ortak değerler denince akla gelen tüm insanlığın ortak olarak kabul ettiği insan hakları, demokrasi vb. gibi kavramlar yumuşak

gücün etkili kılınmasında sıkça ortaya çıkan kavramlar olarak bilinmektedir. (Nye, 2005: 60-72).

Tüm bu anlatılanların yanı sıra dış politika üreticileri ortaya koyduğu bu politikaları pekâlâ uygulayıp yumuşak güçlerini artırmak isteyeceklerdir ancak bu politikaları yerine getirirken kullanılan üslubun da önemli olduğu görülmektedir. Uygulanan politikalar ne kadar doğru olursa olsun politika dilindeki kibir ve nefret hissi yumuşak gücün etkisini yitirmesine sebep olduğu anlaşılmaktadır. Nye, 2003 yılı içerisinde 11 ülkede yapılan anket çalışmalarından çıkan sonuçlarda ABD'nin katılımcıların %65'i tarafından kibir sahibi bir süper güç olarak değerlendirildiğinden bahsetmiştir. Böyle bir imaja sahip olmak ABD'nin yumuşak gücünde bir erimeye sebep olduğu, ABD'yi desteklemeyi ihmal etmeyen İngilizlerin bile git gide bu kibirli söylemlerden rahatsız oldukları görülmektedir (Nye, 2005: 68-72).

Bütün bu anlatılanların gerçekleşmesi ve yumuşak gücün etkili olması iç ve dış politikanın birbiriyle uyumlu olmasıyla da yakından ilgilidir. İçerde uygulanan politikanın aksine üretilmiş bir dış politika, dışardan bakan bir göz tarafından tutarsız görülebilmektedir. Devletler tarafından ortaya konulan böyle bir tutarsızlık ise politika uygulanmasını zorlaştırarak kendisine olan güveni kaybetmesine sebep olacağı düşünülmektedir (Nye, 2005: 112).

1.2.1.4. Eğitim

Yumuşak güç araçlarının sonuncusu olarak sayılan eğitim, diğer araçlara göre daha sonraları kabul görmeye başlamış ve günümüzde de en önemli araçlardan birisi haline gelmiştir. Yumuşak gücün araçlarından olan kültür, siyasi değerler ve dış politika her ne kadar ülkelerin her alanda gelişimini ilgilendirse de eğitim unsurunun da yadsınamaz bir gücünün olduğu anlaşılmaktadır. Devletlerin yükseköğretime verdikleri değerler onların ulusal düzeyde de derinleşen bir gelenek oluşturmaya imkân tanımaktadır. Çeşitli eğitim programları ile donatılmış ülkelerde çeşitli kültürlere bağlı olarak birçok farklı çalışma üretilmektedir. Son zamanlarda Türkiye'de de sıkça uygulanan uluslararası eğitim programları ülkedeki eğitimin bakış açısını küresel bir boyuta taşıyarak çekicilik kazandığı söylenebilir. Bu durumun hem öğrenim görenleri hem de çalışan kesimi küresel bir bakış açısına sahip olmaya ittiği görülmektedir (Chitoran, 1984: 5).

Eğitimde küreselleşme uluslararası eğitim programlarıyla kendini gösterirken buna örnek olarak Erasmus öğrenci değişim programı gibi programların bu konuda etkili olduğu söylenebilir. Bu öğrenci değişim programı ile ülkelerin ulusal eğitim müfredatları başka ülkelerin vatandaşları tarafından da deneyimlenerek geliştirilmesine imkân tanımaktadır. Sadece okul içi eğitim değil sosyal hayat düzenine adapte olabilme açısından da farklı ülke vatandaşlarına bu şekilde imkân sunulmaktadır. Erasmus gibi öğrenci değişim programlarının ülkelerin her konuda akreditasyon edilmesi anlamında da büyük önem taşıdığı görülmektedir. Gelişen durumlara bağlı olarak yasal düzenlemeler, sağlık hizmetleri, ulaşım, eğlence alanları vb. birçok konuda güncellemeler yapılmaktadır. Yapılan bu tür eğitim programlarının kalıcı etki bırakarak yumuşak güce dönüşebilmesi adına öğrenci olarak ülkeye gelmiş insanlara öğrenim hayatlarından sonra da ülkede iş imkanlarının sunulması önemli olarak görülmektedir (What is Erasmus: European Commission Web Sitesi, 2024).

Sonuç olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde devletlerin uluslararası alanda imajlarını geliştirmeye yönelik politikalarının arasında eğitimin de yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda devletler eğitim politikalarını yumuşak güç aracı olarak kullanmaktadırlar (İnan, 2021: 30).

1.3. Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi devletlerin iç ve dış ilişkileri ile kamuoylarına kendi istedikleri gibi yön vermek amacıyla ortaya konulan politikalarını içerdiği bilinmektedir (Purtaş, 2013: 13). Kamu diplomasisi devletlerin muhatap olduğu toplumlara karşı bilgi sahibi olmasını gerektirmektedir. Başarılı bir kamu diplomasisinin ortaya konulabilmesi, karşıdaki toplumun tecrübelerini, alışkanlıklarını, geleneklerini, inançlarını ve normlarını bilmekle alakalı olduğu düşünülmektedir. Kamu diplomasisinin toplumlar arasında iş birliğinin artmasına ve dostluk bağlarının kuvvetlenmesine de yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

Edmund Gullion kamu diplomasisini dış politikaların düzenlenmesi ve yürütülmesi üzerindeki kamu tutumlarının etkilenmesi olarak açıklamaktadır. Kamu diplomasisi, kendi egemenliğini elinde bulunduran bir ülkenin, dış politikada belirlediği hedefleri gerçekleştirmek ve ulusal çıkarlarını teşvik etmek adına başka ülkeleri etkilemeyi amaçlayan, diğer ülkelerdeki kamuoyuyla şeffaf bir şekilde iletişim kurulmasını sağlayan

bir araç olarak görülmektedir. Kamu diplomasisi ülkelerin dışişleri bakanlıkları gibi uluslararası aktörlerinin yerini almayacağı ancak yeni küresel aktörlerle çok taraflı diplomasi kullanılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Kamu diplomasisi bir anlamda devletlerin bırakmak istedikleri etkileri çeşitli kurumlar aracılığıyla yabancı toplumlara aktarmasıdır. Bunu yaparken güdülen amaç ise uzun soluklu ve kalıcı etkiler oraya çıkarmaktır (What's PD: USC University of Southern California, 2024).

Kamu diplomasisini geleneksel diplomasiden ayıran en büyük fark doğrudan başka bir ülkenin toplumuna hitap eden bir yapıya sahip olmasıdır ve başka bir topluma hitap ederken hiyerarşik olarak belli adımları vardır. Kamu diplomasisinin hiyerarşik olarak dört adımı şu şekildedir:

- İlk adım olarak ülkeye yabancı olan toplumların kamu diplomasisi uygulayacak ülkeye olan aşinalığını artırmak gerekli olacaktır. Yabancı toplumların bu ülkeyi yakından tanımaya başlaması, söylenti halinde dolaşan olumsuz algıları ortadan kaldırarak ülkenin imajının yükselmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.
- İkinci adım, yabancı toplumların o ülkeye olan takdirlerini ve minnettarlıklarını artırarak kamu diplomasisi uygulanmasını kolaylaştırmaktır. Bunu gerçekleştirmek için de pozitif bir algı yönetimi oluşturulmasına ihtiyaç duyulacaktır.
- Üçüncü adım, yabancı sermaye sahiplerinin ilgisini çekerek onların ülke içinde yatırım yapmalarını sağlama ve toplumlar arası bağları güçlü hale getirmektir. Toplumlar arası bağları güçlendirmek amacıyla birçok alanda iş birliği yapmak, yabancı toplumları o ülkenin turistik alanlarını ziyaret etmesi için teşvik etmek, öğrencilerin o ülkeye gelip eğitim alması için uygun imkanlar sağlamak ve ihracat yaparak ülke içinde üretilen malların tanıtımını sağlamak kamu diplomasisinin önemli adımlarındandır.
- Dördüncü ve son adım ise yabancı toplumların tüm bu yapılanlardan etkilenmesi ve o ülkede yatırım yapmalarının sağlanmasıdır. Buna istinaden kamu diplomasisinden etkilenen toplumlar o ülkenin dış ilişkilerinde ortaya koyduğu politikaları uluslararası alanda destekleyebilmektedirler.

Kamu diplomasisinin dört hiyerarşik adımında sıra gözetilerek uygulanması durumunda başarılı olunması aksi takdirde uygulanması zor olacağından başarılı sonuçlanamayacağı düşünülmektedir (Leonard, Stead, ve Smewing, 2002: 9).

1.3.1. Kamu Diplomasisinin Boyutları

Kamu diplomasisi uygulanmasında üç temel boyut olduğu bilinmektedir. Kamu diplomasisi boyutlarından ilki günlük iletişimidir. Günlük iletişimin ülkelerin yerel ve dış politikalarını etkileyen önemli unsurlardan olduğu bilinmektedir. Günlük iletişim boyutunda hem yerel hem de yabancı basın aktif rol oynamaktadır. Yabancı basının yerel basına nazaran ülkelerin dış politikalarında daha etkin rol oynamasına karşın yerel basında diğer toplumlarla ilgili çıkan haberler dış politikayı etkilediği görülmektedir. Ülkenin yerel ve yurt dışı imajında pay sahibi olan yerel basında yabancılar hakkında yapılan olumsuz haberlerle eğer yabancılar rahatsız ediliyorsa bu durumun devletlerin kamu diplomasisi adımlarını etkileyeceği düşünülmektedir. Yerel basın tarafından yayınlanan ve doğruluğu kesin olmayan haberlerle birlikte dış politika olumsuz etkilenmiş ise kamu kurumları tarafından gerekli açıklamalar yapılarak bu durumun düzeltilmesi önem arz etmektedir (Leonard, Stead, ve Smewing, 2002: 11; Nye, 2008: 102).

Kamu diplomasisinin ikinci boyutu günlük iletişimin haricinde stratejik iletişimidir. Kamu diplomasisinin bu boyutu günlük iletişim gibi olağan iletişim kanallarının olağan akışına göre değil belirli bir konsept ile belirli bir plana uygun olarak uygulanmakta olduğu görülmektedir. Bu yöntemde önceden planlanmış bir konu olduğu için asıl amaç ülkenin veya ülkenin bir değerinin markalaştırılmak istenilmesidir. Ülkeler siyasi faaliyetlerini sağlıklı ve tutarlı şekilde yürütebilmek adına akılda kalıcı ve ikna etmeye dayalı mesajlar vermek durumundadır. Kamu diplomasisinde verilmek istenilen mesajlar birçok kanal aracılığıyla verilebilmektedir. Bu kanallardan yayılan mesajların gerçek etkiler oluşturabilmesi adına her birinin doğru ve birbiriyle tutarlı mesajlar aktarması gerekmektedir (Leonard, Stead, ve Smewing, 2002: 11; Nye, 2008: 102).

Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu ise gelişen kalıcı ilişkilerdir. Toplumlar arasındaki ilişkiler birçok etkene bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Toplumlar arası kalıcı ilişkilerin sağlanmasında pek çok farklı yöntem kullanılıyor olsa da en etkili yöntemin eğitim programlarının olduğu düşünülmektedir. Gelişen kalıcı ilişkilerin sağlanması

amacıyla kullanılmakta olan eğitim programları kapsamında, ülkelerin yurt dışından gelen öğrencilere burs imkânı tanınması ve değişim programlarıyla çeşitli ülke vatandaşı öğrencilere çeşitli kolaylıklar sağlanması hedeflenmektedir. Farklı ülkelere gelen öğrenciler eğitim aldıkları ülkenin çeşitli kültür varlıklarından etkilenebilir, eğitimini tamamlamasına müteakip kendi ülkesine döndüğünde kendinde bıraktığı pozitif etkileri çevresine aktararak eğitim aldığı ülke hakkında diğer insanlarda olumlu bir imaj bırakılmasını sağlayabilmektedirler. Uluslararası staj programları da ülkelerin diğer toplumlar üzerinde gelişen kalıcı etkiler bırakılmasında etkili olduğu söylenebilir. Ülkelerin kamu diplomasisi kapsamında burs verdiği veya değişim programlarıyla gelip eğitim almasına yardımcı olduğu kişiler, zaman içerisinde kendi ülkelerinde önemli mevkilere gelebilir ve bu durumda yardım aldığı bu ülkelerle ilgili olarak pozitif bir kamuoyu oluşmasına katkı sağlayabilirler (Leonard, Stead, ve Smewing, 2002: 11; Nye, 2008: 102).

Kamu diplomasisinin üç boyutu da önem arz etmektedir. Ülkelerin yabancı ülke vatandaşları nezdinde olumlu bir imaja sahip olması bu üç boyutun da birlikte kullanılmasıyla gerçekleşebilmektedir. Kamu diplomasisinin etkili kılınmasına yardımcı olan bir diğer etken ülkelerin kendisi dışındaki aktörlere karşı hoşgörülü olmalarıdır. Kısa ve uzun vadeli iş birlikleri için ülkelerin istekli olması kazan kazan stratejisiyle birlikte ülkelerin kamu diplomasisini olumlu etkileyerek yumuşak güçlerini artırdığı değerlendirilmektedir (Karlı, 2021: 29).

1.4. Sosyal İnşacılık

İnşacılık yaklaşımı birçok sosyal bilim dalında kullanılan bir yaklaşım olmakla beraber fikir olarak bilim felsefesi ve sosyal teorilerde bulunan birbirinden farklı görüşleri içeren bir yaklaşımdır. İnşacı yaklaşım, bilginin sosyal bir öğrenme sürecine dayalı olduğunu ve aktif olduğunu söyleyen felsefi yaklaşımlara dayanmaktadır (Küçük, 2016: 328). İnşacı yaklaşımda; inanç ve düşüncelerin, kavram ve fikirlerin, söylem ve dillerin, millet ya da devlet gibi topluluk anlayışlarının sosyal dünyanın kurulmasında etkili olduğu belirtilmektedir (Jackson ve Sorenson, 2013: 211-212).

İnşacılık kavramının Onuf'un çalışmalarıyla uluslararası ilişkilerde kullanılmaya başlandığı, Wendt ve Kratochwil gibi düşünürlerin çalışmalarıyla da daha tanınır hale

geldiği görülmektedir. Sosyal inşacı yaklaşımın analitik çerçeve ortaya koyarak bilginin sosyal inşasını gerçekleştirdiği ve sosyal gerçekliği ortaya koyduğu görülmektedir (Guzzini, 2000: 147). Onuf, uluslararası ilişkilerin diğer sosyal gerçeklerde olduğu gibi devletler veya insanlar tarafından inşa edildiğini söylemiştir. Onuf sosyal düzenin ortaya çıkışını ve nasıl işlediğini açıklamaktadır. Onuf'un World of Our Making isimli kitabında, sosyal düzeni kurallar ile açıklamaya çalıştığı görülmektedir (Onuf, 1989: 1-33).

Uluslararası ilişkilerde sosyal inşacılığın ortaya çıkmasının nedenlerinden birisi de neoliberal ve neorealist teorilerin Soğuk Savaşın sona ereceğini tahmin edemeyişi olduğu görülmektedir. Bu teorilere göre Soğuk Savaş'ın sona ermeyeceği düşünülmüş ancak savaşın sona ermesi bu teorilerin başarılı olmamasına sebep olduğu anlaşılmaktadır. Bu teorilerin tahminlerinde yanılmasının uluslararası ilişkilerde yeni teorilerin ortaya çıkışını hızlandırdığı görülmektedir (Viotti ve Kauppi, 2016: 277).

1980'lere gelindiğinde neoliberal ve neorealist teorilerin sosyal inşa yaklaşımı ile uluslararası ilişkilere toplumsal bakış açısı kazandırdığı görülmektedir. Sosyal dünya oluşurken düşünsel olguların da önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Sosyal inşa yaklaşımı ile uluslararası siyaset alanında toplumsal bilinç ve algının önem arz ettiği görülmeye başlanmıştır. Bu yaklaşım ile uluslararası alanda rol oynayan aktörlerin çıkar ve kimliklerinin nasıl oraya çıktığı anlaşılmaya çalışılmaktadır (Küçük, 2016: 371).

Nesnellik kavramının imkansızlığına dikkat çekip insanın öznelliğiyle ilgili vurgulama yapılması inşacılığın varsayımları arasında yer almaktadır. Devlet veya bireylerin birer aktör olarak faaliyetlerini düzenleyen fikirlere dayalı yapıların varlığı söz konusudur. Fikirlere dayalı olarak bahsedilen bu yapıların materyale dayalı yapılardan daha etkili olacağı düşünülmektedir. Kültürel ve toplumsal dinamiklerin uluslararası ilişkilerde önemli bir yere sahip olduğunu ve uluslararası dünyanın da farklı hallerde yeniden kurulabileceği düşünülmektedir. Sosyal inşacılıktaki bu varsayımlar uluslararası ilişkiler alanında değişimin yeniden gündeme geldiğinin bir göstergesi olarak ortaya çıkmaktadır. (Reus-Smit, 2017: 294).

Sosyal inşacılıkta yapının iki şekilde ele alındığı görülmektedir. Mikro ve makro yapı olarak konuyu ele alan sosyal inşacılara göre kurucu aktörün toplum olduğu

düşünülmektedir. Diğer aktörlerin toplum tarafından oluşturulduğu ve sisteme kazandırıldığı düşünülmekte ancak diğer aktörler olmadan da toplumun eksik kalacağı belirtilmektedir. Bu anlatılanlara göre mikro olarak toplum ve diğer aktörlerin birbirini inşa etmeleri sonucu ortaya çıkarılmaktadır. Makro olarak değerlendirildiğinde ise aktörlerin bir bütün olarak var olması ve birbirini desteklemesi uluslararası ilişkilerde yer alan sistemlerin işlevselliğini artıracak olduğu düşünülmektedir (Özev, 2013: 511-517).

Sosyal inşacılıkta kurallar ve kimliğin uluslararası sistemi inşa eden kavramlar olduğu savunulurken bu kavramların sosyal inşa sürecinin temellerinden olduğunu savunulmaktadır. Uluslararası ilişkilerde sosyal yapının önemini vurgulayan sosyal inşacılar neoliberal ve neorealist teorilere de eleştiri getirdiği görülmekte ve dünyada sürekli bir yapım olduğunu savunmaktadırlar. Sosyal inşacılık, kimliklerin birey veya devletleri şekillendirdiğini savunarak onların çıkarlarına etki ettiğini vurgulamaktadır (Viotti ve Kauppi, 2016: 278-279).

Sosyal inşacı teorisyenler, ortaya koydukları teorinin aslında geneli kapsamayacağını ve hatta uluslararası ilişkiler alanında var olacak uzun soluklu bir genel kanı olmayacağına vurgu yapmaktadırlar. Bu duruma istisna olarak Wendt'in sosyal inşacılığın uluslararası ilişkilerde etkili bir varsayım olacağını düşünmekte olduğunu belirtmişlerdir (Reus-Smit, 2017: 301). Sosyal inşacılık varsayımı ile ilgili sistematik analizleri bulunan Wendt uluslararası ilişkilerde devletlerin birbiriyle olan etkileşimlerini vurgulamaktadır. Devletlerin çıkarlarının sosyal etkileşim ve fikirler ile şekillendiğini belirten Wendt, devletlerin askeri güçlerinin başka devletler nezdinde tehdit unsuru olarak görülebileceğini ancak askeri anlamda güçlenmenin vazgeçilmez unsurlar olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe istinaden Wendt, devletlerin birbiriyle olan sosyal etkileşimlerinin askeri anlamda daha yumuşak bir ilişki çerçevesi oluşturacağını düşünülmektedir (Wendt, 2003: 224). Uluslararası ilişkilerde güç ilişkilerinin etrafında şekillendiği düşüncesinin realist düşünceye özgü olmadığını ve hemen hemen tüm teorisyenlerin güç ile alakalı önemin farkında olduklarını belirten Wendt, realistlere göre gücün kaba kuvvetleri içerdiğini ancak maddi kuvvetlerin aslında fikirlere dayalı olduğunu söylemektedir (Wendt, 2003: 37).

Wendt güç dağılımında çıkarların etkili olduğunu ve çıkarların da fikirler tarafından ortaya çıktığını belirtmektedir. Devletin kimliğinin çıkarlara bağlı olarak şekillendiği ve

eylemlerin de buna uygun gerçekleştiği dşşnlmektedir. Wendt devlet kimliğinin belirlenmesinde devletin var oluşunu sağlayan i faktörlerden olan ideolojik ve kültürel değerlerin pek fazla önünde bulundurulmadığını belirtmekte, onun yerine uluslararası yapı ve toplumun devlet kimliğinin belirlenmesinde etkili rol oynadığını belirtmektedir (Reus-Smit, 2017: 298).

Uluslararası ilişkilerde devletlerin davranış biçimleri ve ortaya koyacağı şeyleri belirlemek için dışarda var olan kamuoyu algısının önemli olduğu görülmektedir. Sosyal inşacılığa göre devlet veya birey aktörünün algısı değerler, kimlik ve politikaları oluşturan kurallardan oluşmaktadır (Cross, 2013: 4). Soğuk Savaş'ın sonrasında uluslararası ilişkiler sistemini açıklamada yeni varsayımların ortaya çıktığı görülmekte ve sosyal teorilerin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. İki kutuplu uluslararası sistemin değişmesi yeni aktörlerin ortaya çıkmasına yol açmış; ideolojik, kültürel ve etnik kökenli unsurların devletlerin uluslararası politikalarında etkin rol oynamaya başladığı görülmüştür. Yalnızca materyal unsurlara vurgu yapmayan sosyal inşacı teoriye göre şekillendiği görülen bu uluslararası sistemin aktörleri kimlik ve çıkarların ön planda olduğunu göstermektedir (Oran F. ., 2017: 13-15).

Çalışmanın bu bölümünde, dış politika alanında gerekli analizleri yapabilmek adına teorik ereve incelenmiş, çalışmanın temel konusu olan yumuşak g kavramı da detaylı olarak anlatılmaya çalışılmıştır. Yumuşak gücün nüfuz kavramından çok daha farklı şekilde kaynaklara ve farklı yöntemlere dayandığı görülmektedir. Nüfuz kullanırken zor kullanma, tehdit ve para aracıyla sert güç ortaya konulması esas olmaktadır. Yumuşak güç ise bunlardan farklı olarak daha önce de belirtildiği gibi insanları ikna etme, konuşulan sözler ile fikir ve davranışları değiştirme, kendine yanaştırma ve ilgileri üstüne toplama yoluyla ikna etme yeteneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak g kavramı davranışsal olarak değerlendirildiğinde çekici etkiye sahip bir g olarak da nitelendirilebilir. Yumuşak gücün unsurları arasında adalet, demokrasi anlayışı ve insan hakları gibi değerler, ülkelerin vatandaşlara sağladığı güvenli ortam, geleceğe dönük oluşturduğu ortam ve yüksek bir refah düzeyi de yer almaktadır (Tezkan, 2005: 141). Yumuşak güç kullanırken ülkeler kendi çıkarlarıyla önderlik ettiği ülkelerin ulusal çıkarlarını uyumlu hale getirerek her iki tarafın da memnun kalacağı biçimde hareket etmeleri gerektiği anlaşılmaktadır (Nye, 2005: 10-11). Yumuşak güç kullanırken ülkedeki

silahlı kuvvet sayısı, mühimmat yeterliliği, ekonomik yaptırım uygulayabilme yeteneği veya savunma kapasitesinden çok ülkenin sahip olduğu kültürel yapı, sanatsal kapasite ve sanatsal geçmiş, eğitim sistemi, piyasalardaki güven ve rekabet ortamı, bilim ve teknolojideki gelişmişlik düzeyi, bireysel özgürlük ve haklara verilen önem, demokratik yapı, küresel alanda var olma, yaşam için sunduğu kalite düzeyi, sosyal sermayesi, tarihi, kültürel zenginliği, kendini güncel tutma kapasitesi, uluslararası arenada diplomasi yeteneği ve kendini ifade edebilme yetenekleri önemli unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Yumuşak güç günümüzde her ne kadar kullanılması en mantıklı ve sonuçlarının niteliği bakımından en kalıcı uygulama çeşidi olsa da yumuşak güce ait kaynakların kullanımının sert güce ait kaynakların kullanımına göre daha zahmetli olduğu bilinmektedir. Yumuşak gücün ortaya çıkması ve geliştirilmesinde devletler kadar sivil toplum örgütlerinin de etkisi mevcuttur. Diğer bir deyişle vakıflar, üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşları bu süreçte önemli olan temel unsurlar olarak görülmektedir. Yumuşak güç uygulamalarında devletlerin karşılık almaları nispeten daha uzun zaman alabilmektedir. Etkinin zamana yayılmasına sebep olmakla birlikte bu yolda ortaya çıkacak maliyetleri de yanında getirmektedir. Geniş anlamda yumuşak gücün hem işleyiş hem de üretim olarak daha uzun bir süreye ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır (Nye, 2005: 18-26).

Sonuç olarak yumuşak güç, başkalarının tercihlerini şekillendirebilme becerisi olmakla beraber havuç ya da sopa kullanan sert gücün aksine, istediğimiz sonuçlara somut para ya da tehdit kullanmadan, dolaylı yoldan yani gücün ikinci yüzünü kullanarak erişebilme yeteneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yumuşak güç, tartışma yoluyla ikna ve aynı zamanda cezbetme yeteneği olup davranışsal açıdan çekici güç olduğu bilinmektedir. Yumuşak güç ortak değerlere çekme ve bu değerlere katkıda bulunma doğruluğu ve sorumluluğunu hissettirme olarak da nitelendirilmektedir (Nye, 2005: 14-17).

İKİNCİ BÖLÜM: 21. YÜZYIL TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ

Devletler kendilerinden önceki öncül devletlerin gelenek, norm, inanç ve yapılarından etkilendikleri görülmektedir. Bu durum Türk Devlet geleneğinde çok açık şekilde ön plana çıkmaktadır. Asya Hun İmparatorluğu'ndan itibaren Türk Devletleri, bünyesinde Türk töresini barındırmış ve devlet yapılarını da Türk töresinin gerektirdiği şekilde düzenlemişlerdir. Bu durum sadece Osmanlı Devleti zamanında Yavuz Sultan Selim sonrası dönemde Türk töresinin bırakılıp yerine kimlik olarak Sünni İslam anlayışının getirilmesiyle sekteye uğramıştır. Nitekim sonraki padişah olan Kanuni Sultan Süleyman dönemi sonrasında da Türk kimliğinin arka planda bırakıldığı, Sünni kimlik anlayışının esas alınmasından ötürü devletin yükseliş döneminin son bulduğu görülmektedir (Önal, 2018: 1259-1261).

Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte devlet yönetiminde ve dış politika anlayışında da önemli değişimler yaşandığı, dış politikada kullanılan araçlarda çağa ayak uyduracak yeniliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Türk dış politikasında ne gibi değişimler yaşandığının ortaya konulması kamu diplomasisi uygulamalarındaki yeniliklerin anlaşılması açısından önemli olacaktır.

2.1. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Türk Dış Politikası

Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde devleti harekete geçirecek ve dinamik tutacak farklı fikirler ortaya konulmaya başlanmış ve bu fikirler ile birlikte devletin gerileme döneminden kurtulacağı düşüncesinin hâkim olduğu görülmektedir. Fransız İhtilali ve dünya üzerinde yaşanan birçok gelişmenin yaratmış olduğu yıkıcı etkilerden korunmak amacıyla Osmanlı Devleti'nde yaşayan vatandaşlara ait bir kimlik yaratma anlamında yeni sosyolojik fikirler ortaya atılmıştır. Birçok etnik kimliğe sahip insanı bünyesinde barındıran Osmanlı Devleti aynı Avrupa'da olduğu gibi bölünme ve dağılma endişesi ile karşı karşıya kaldığı için vatandaşlarını bir arada tutma gayesi içinde olduğu bilinmektedir (Türkmenoğlu, 2019: 411). Avrupa'da önemli eğitimler alıp ülkesine dönmüş olan bir grup, Tanzimat Fermanı sonrasında devlet yönetiminde önemli bir yer edinmişlerdir. Devam eden süreçte ise devletin yapısında radikal değişiklikler olması gerektiğini savunarak Osmanlıcılık kavramının ortaya çıkmasında etkili oldukları

görülmektedir. Yeni Osmanlılar olarak adlandırılan bu gruba mensup olanlar Osmanlı Devleti'nin üst yönetimi ile hürriyet konusunda uyum sağlayamamış ve akabinde Avrupa'ya iltica ederek orada faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. İçinde birçok etnik unsuru barındıran Osmanlı Devleti Osmanlıcılık fikrinin yaygınlaşması için adımlar atmış olsa da toplum içinde yaşanan kutuplaşmaların buna engel olmaya başladığı görülmüştür (Mardin, 1991: 85-90).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasından yıkılışına kadar neredeyse her döneminde devlet yönetimi anlayışında İslam anlayışı kendini göstermektedir. Fransız ihtilali sonrasında milliyetçilik anlayışında dünya üzerinde değişimler yaşanmış, Osmanlı Devleti de bu değişimden etkilenen ülkelerden olmuştur. Milliyetçilik anlayışının yayılmasında dini faktörlerin etkili olduğunu düşünen Genç Osmanlı hareketi Osmanlıcılık hareketinin başarılı olmadığını öne sürerek İslamcılık anlayışının yayılmasında söz sahibi olmuşlardır. Tanzimat ve Islahat fermanı ile Avrupa'dan alınan fikirlerin herhangi bir düzenleyemeye tabi tutulmadan Osmanlı Devleti'ne aktarıldığını ve bunun olumsuz etkileri olduğunu düşünen İslamcılar, Batıcılığın karşısında durmuşlardır (Karpat, 2019: 49).

Osmanlı Devleti'nde Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi fikirler ortaya atıldıktan sonra bu fikirlerin yayılması ve uygulanması için gerekli şartların oluşmadığı ve bu fikirlerin Osmanlı Devleti için kurtarıcı nitelikte olmadığına anlaşılmaya müteakip milliyetçilik olgusunun da yaygınlaşması ile Türkçülük fikri ortaya atıldığı görülmektedir. Türkçülük fikri genel hatları itibari ile iki ana ekseninde kendini göstermektedir. Ziya Gökalp'e göre Türkçülük; birden çok etnik unsuru içerisinde barındıran, kültür ve dini inancı esas alan homojen bir ulusun var oluşunu amaç edinir. Yusuf Akçura'ya göre ise Türkçülük; Osmanlı Devleti bünyesindeki Türkler ve dünyadaki diğer Türkleri kapsayan kültürel ve siyasal bir birlikteliği ifade etmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kendini gösteren Türkçülük fikrini savunan Türkçü düşünürler tarafından ilmi ve siyasi faaliyetlerin yanı sıra Kuvâ-yi Milliye hareketine de destek verilerek milli mücadelede aktif rol oynamışlardır. Osmanlıcılık ve İslamcılık gibi gerçeklerden uzak ve duygusal yaklaşıma ziyadesiyle yer veren yaklaşımlara benzer Turancılık akımı da o dönem için gerçeklikten uzak amaçlarla ortaya atıldığı görülmektedir (Ertekin, 2008: 349-350).

Türkçülüğün ilk kuşağı olarak nitelendirilen, Türklüğe siyasi ve toplumsal hayatta önemli bir yer veren, yayın ve başka birçok araç ile birlikte Türkçülüğün gelişimine katkı sağlayan, bu süreçte aynı zamanda kendilerini de geliştiren kuşak, aynı zamanda Cumhuriyet'in de kurucu kadroları içerisinde yer almıştır. Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Veled Çelebi İzbudak, Haşan Ferit Cansever, Ömer Seyfettin, Hamdullah Suphi, Necip Asım, Mehmet Emin Yurdakul gibi aydınlar, Mustafa Kemal, İsmet İnönü, Kazım Karabekir vb. asker-politikacılar Türkçülüğün birinci kuşağı arasında sayılmaktadırlar. Osmanlı Devleti'nin her alanda Türkleştirilmesi için çaba sarf eden bu kuşak Cumhuriyet'in kurulması aşamasında da aynı çabayı sarf ettiği söylenebilmektedir (Ertekin, 2008: 350-351). Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan ortamda ulus devletlerin kendi bağımsızlıklarını edinmek istemeleri Türkçülük fikrinin Cumhuriyet kuruluşunda da etkin olan fikirlerden olmasına sebep olduğu söylenebilir. Atatürk'ün Cumhuriyet kurulurken Fransız İhtilali ve milliyetçilikten esinlenerek modern anlayışta bir devlet kurduğu, özellikle Ziya Gökalp ve Abdullah Cevdet gibi Türk aydınlarının Osmanlı Devleti'nin kurtuluşu için öne sürdüğü önerileri de yakından takip ettiği için bu fikirlerden etkilenecek yeni kurulan devletin politikalarının belirlenmesinde etkileyici rol oynadığını söylemek mümkündür (Kılıç, 1999: 230).

Türkiye'nin kuruluş dönemindeki kadroların fikirlerinde Ziya Gökalp'in Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak en önemli etkileyici unsurlardan olmuş ve ulus devlet yapısının oluşturulmasında temel ilkelere sayılmıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde kurtarıcı olarak görülen üç hareket (Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük) arasında ayakta kalabilen tek ideolojinin Türkçülük olduğu görülmektedir (Erkan, 2020: 112-114). Ziya Gökalp, Türkçülük anlayışını, Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak fikirleri üzerine inşa etmiştir. En basit tanımıyla Türkleşmek, özünü yeniden hatırlamak, Türklüğü yeniden keşfetmek; İslamlaşmak, İslam'ın etik değerlerini gündelik yaşama ve topluma kabul yansıması; Muasırlaşmak ise muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak anlamına geldiği görülmektedir. Bu ilkelere bağlı ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde bu üç düşüncenin ele alınarak uygulanması gerektiğini savunmuştur (Gökalp, 2014: 10-15). Lozan Antlaşması'na bakıldığında gerçekten de bu üç düşüncenin Türk Dış Politikasında etkili olduğu; Batılı devletlere Türk kimliğinin tanıtıldığı, İslam ahlakına vurgu yapıldığı ve muasırlaşmanın

da hayatın neredeyse her alanında nihai amaç olarak kabul edildiği görülmektedir (Erkan, 2020: 113-114).

2.2. Türk Dış Politikasının Temel Dinamikleri

Türk Dış Politikasının temel dinamikleri, Cumhuriyetin kurulduğu dönemde ulus devlet anlayışı ile ortaya konulan ve sonraki dönemlerde de bazı değişimlere uğrayan dinamiklerdir. Bu temel dinamiklerin Osmanlı Devleti'nin son döneminden başlayarak ortaya çıkan sorunlar ve sonrasında bir ulus devlet olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş esasları dikkate alınarak belirlendiği görülmektedir. Bunlar;

- Batıcılık
- Statükoculuk
- Ulus Devlet temelli dış politika
- Bağımsızlığın korunması

Şeklinde belirtilebilir (Erkan, 2020: 115).

2.2.1. Batıcılık

Türkçe'deki batı kelimesi, Kâmûs-ı Türkî'den (1899) Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne (2023) kadar, 'güneşin battığı tarafta bulunan yerler', 'güneşin battığı yön', 'garb', 'mağrib' gibi ifadelerle tanımlanmıştır (Sözlük: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi, 2023). Günümüzde batı kelimesi kullanılırken de buna benzer anlamlarda kullanılmakla birlikte Avrupa'yı akla getiren ve birçok düşünsel kavramı içeren bir anlamı da içerdiği anlaşılmaktadır. Batıcılık konusundan bahsederken akla gelenin bir coğrafya kavramının olmadığı, aksine içerisinde başka bir kapsam barındırdığı görülmektedir. Batı; altyapısal olarak kapitalizmi barındıran, üst yapı açısından ise ilahi beklentiler yerine insan aklını ön plana çıkaran pozitivist bir uygarlık biçimi olarak bilinmektedir (Oran, 2009: 49). Diğer bir deyişle Batı, dünyevi sorunlara ilahi cevaplar aramayan ve çözüm için akli kullanan uygarlık olarak nitelendirildiği görülmektedir. Batıcılık, Osmanlı Devleti döneminde başlayıp Cumhuriyetin kurulmasıyla Türkiye'de yeni boyutlar kazanan Batı Avrupa'nın fikişel ve toplumsal bileşimini ulaşılması gereken bir hedef olarak gören bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Mardin, 1991: 11).

Osmanlı Devleti önemine bakacak olursak, Batıcılık düşüncesi 1839 yılında Tanzimat Fermanı ile birlikte büyük bir değişime uğradığı görülmektedir. Osmanlı Devleti II. Mahmut döneminde Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya karşı yenilgiye uğraması, başta ordu olmak üzere birçok alanda yenilik yapılması ihtiyacını doğurduğu görülmüştür. Bu değişim hareketi ile birlikte neredeyse hayatın her alanında farklı düzenlemelere gidilmiş; matematik, doğa bilimleri ve tıp eğitim/öğretim alanında daha etkin kullanılmaya başlanılmıştır. Yine bu dönemde Osmanlı Devleti'nin dış politikasında da önemli reformlar yapılmaya başlanılmış bununla birlikte dış politikada daha etkin bir rol oynayabilmek adına 1835 yılında Hariciye Nazırlığı kurulmuştur (Özgöker ve İba, 2010: 82-83).

Tarihsel boyut açısından Kavimler Göçü ile başlayan sürecin Türkleri daima Batı'ya yönelttiği görülmektedir. Büyük Selçuklu Devleti, sonrasında Anadolu Selçuklu Devleti ve nihayetinde Osmanlı Devleti yönünü hep batıya çevirdiği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde etkili olan ideolojilerden birisi olan Batıcılık da Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne miras olarak kaldığı görülmektedir. Özellikle Balkan coğrafyasındaki askeri idadilerde yetişen neslin Avrupa toplumları ile temasının üst düzey olması sebebiyle Osmanlı Devleti'nin karar vericilerinin aksine pozitivizme önem atfetmişlerdir. Nitekim bu nesil ilerleyen süreçte Cumhuriyetin kurucu kadroları olmuştur. Toplumsal açıdan bakıldığında ekonomik kalkınma için gerekli olan yapı öncelikle burjuvazinin oluşmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti kapitalin birikmesini sağlayabilmek adına Devletçilik ilkesini uygulamış ve kendi burjuvazisini yaratmıştır. Bu durum toplumda sınıfların Batı toplumlarında olduğu gibi oluşmasına yol açmıştır. Sınıfların bu şekilde oluşması da toplumun batıcılık ilkesini kabul etmesini kolaylaştırmıştır (Erşan, 2006: 41-42).

Batıcılık diğer bir anlamıyla Türk dış politikası ve dolayısıyla Türkiye için Ziya Gökalp'in muasırlaşmak, Atatürk'ün ise "Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak" hedefleri ile ilintilidir. Ziya Gökalp batılılaşmayla ilgili olarak birçok öneri ortaya koymuş ve bunun muasırlaşan batıyı yakalayarak iyi yönlerini tercih etmek olarak görülmesi gerektiğinden bahsetmiştir. Ziya Gökalp batılılaşmanın kabul edilmediği takdirde; Türkiye Cumhuriyeti'nin doğu devletlerinin esiri olarak kalacağı, doğu medeniyetine ya hakimiyet sağlanacağı ya da mahkûm olunacağı, bunun dışında bir

seçenek olmadığını belirtmiştir. Ziya Gökalp, Avrupa'ya karşı bağımsızlığın korunabilmesini Avrupa medeniyetlerinin müspet ilim ve sınai tekniklerinin Türkiye'de de uygulanması ile olacağını savunmaktadır (Erşan, 2006: 41-42). Atatürk'ün 1924 yılında söylediği "Medeniyete girmek arzu edip de Garp'a teveccüh etmemiş devlet hangisidir?" sözü de Batı emperyalizmine karşı çıkarken oradaki çağdaş uygarlık göstergelerinin Türkiye'de uygulanmasının ülkenin gelişmesine katkı sağlayacağı inancına işaret olduğu görülmektedir. Atatürk bu duruma olan inancını; bilimin gelişmesine olanak sağlayan rasyonel düşüncenin Batı'da uygulanabilir olduğu, insanoğlunun ekonomik refahını sağlaması için gerekli olan teknolojinin Batı'da bulunduğu ve temel hak ve özgürlükleri koruma altına alan hukuk anlayışının yine Batı'da yer aldığına dayandırmaktadır (Çaycı, 1992: 650). Cumhuriyetin kurucuları Batıcılık dışında bir çare olmadığına, ortaya çıkan sorunların Batıcılık ile çözülebileceğine ve her alanda ilerlemenin Batı ile olacağına kanaat getirmişlerdir. Bunun neticesinde devletin dış politikasının temelinde de bu kavramı koyarak devletin temel dinamiklerinden birisi olarak nitelendirmişlerdir. Netice olarak bu dönemin siyasi seçkinlerinin ideolojilerinde; Batı önemli bir rol oynamıştır. (Erol ve Ozan, 2012: 367).

Osmanlı Devleti'nden Türkiye'ye kalan insan bakiyesinin eğitimsiz ve hala dünyevi sorunlara ilahi çareler aramasından dolayı Türkiye'de Batıcılığın esas olarak yukarıdan aşağıya doğru devrim ile uygulanmak zorunda kaldığı görülmektedir. Toplumun kültürel birikiminin kısıtlı olması ve tüm sorunlara kader ve ilahi çerçeveden bakmasından mütevellit kalkınma, değişim ve dönüşümün toplumdan beklenmesi imkânsız olarak görülmektedir. Bundan dolayı Türkiye'deki Batıcılığı anlayabilmek için ülkedeki seçkin/aydın olarak adlandırılan kesimin doğru anlaşılabilmesi gerekmektedir (Oran, 2009: 51). En kapsamlı olarak tanımlamak gerekirse aydın; modernleşmenin kendi ülkesine varmasını beklemeden modernleşmenin ürünü olan ögedir (Kautsky, 1962: 46).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitim, sosyoloji, hukuk ve ekonomi gibi çoğu alanda Batılı ülkelerin benimsediği tarzda gelişmeler gösterilmiştir. Batının benimsediği güncellemelerin uygulanmasında da bazı sorunlar yaşanmıştır. Bu yaşanan sorunlar devlet eliyle farklı yöntemlerle çözülmeye çalışılmış ve birçoğu başarılı olarak hayata geçirilmiştir. Bu dönemde Ortadoğu'ya olan ilgisizliğin bir sebebi de batılılaşma

hareketleri çerçevesinde ülke içinde yapılmakta olan devrimlerin olumsuz olarak etkilenmemesi gerektiği fikrinden kaynaklanmaktadır (Özgöker ve İba, 2010: 79-84).

Sonuç olarak Batıcılık Türk dış politikasında bir zümreye üye olmayı ya da belirli bir coğrafyaya ait olmaktan çok toplumun gelişmesini, ülkenin ve toplumun gelişmiş ülkeler arasına girmesini temsil etmektedir. Bu minvalde Batıcılık anlayışının Türk dış politikasının çok yönlü ve tarafsız duruşunu zedeleyebileceği görülmektedir. Nitekim kuruluş döneminden bugüne uluslararası konjonktürün izin verdiği her anda Türk dış politikası kendisini çok boyutlu olarak ortaya koymuştur.

2.2.2. Statükoculuk

Statüko kavram ve nitelik olarak Türk Dil Kurumu Sözlüğünde; süre gelen düzenin korunması, sürer durum anlamına gelmektedir (Sözlük: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi, 2023). Statükoculuk ise dış politika analizinde kullanıldığı anlamıyla mevcut durumu bozmama politikası olarak tanımlanmaktadır (Oran, 2009: 46). Dış politikada mevcut durumunu değiştirmek istemeyen ya da mevcut durumdan kazançlı olan aktör konumunu korumak için statükocu davrandığı görülmektedir.

Statükoculuk, Osmanlı Devleti'nin 1606 yılında Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın ölümü ile girdiği duraklama devrinden itibaren Türk dış politikasının temel ilkelerinden biri olarak görülmektedir. Osmanlı Devleti gerek Türk kimliğini geri plana bırakmasından gerek ise yenilikleri takip etmek yerine dini dogmaları esas alan politikalar üretmesinden ötürü üst üste yenilgiler almaya başladığı ve yenilgiler karşısında toprak bütünlüğünü korumak isteyen devlet yöneticilerinin de statükoculuk ilkesini uygulamaya başladıkları görülmektedir (Oğuzlu, 2012: 41-42).

Türk dış politikasının temel ilkelerinden birisi olan statükoculuğun birçok nedene bağlı olarak benimsendiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin tarih boyunca uğradığı en büyük mağlubiyetlerden birisi olarak nitelendirilen Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı Devleti Rumeli topraklarından ayrılarak Anadolu topraklarına çekilmek zorunda kalmış, bu savaş sonrasında büyük göçler yaşanmıştır. Balkan Savaşları sonrasında Osmanlılık fikrinin son bulmasıyla birlikte milliyetçilik söylemleri de ön plana çıkmaya başladığı görülmüştür. Balkan Savaşları ardından birçok ülke gibi Osmanlı Devleti'ni de derinden etkileyen Birinci Dünya Savaşı'nın vuku bulmasıyla birlikte ekonomik olarak zayıflama

devam etmiş, birçok toprak kaybı yaşanmıştır. Askeri ve ekonomik olarak zayıf hale gelen Türkiye'nin savaşları sürdürülemez olmasi ve savaşlara harcanacak bütçenin yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınması için harcanacak olması Türkiye'yi statükocu bir dış politika izlemesi durumuna soktuğu söylenebilir. Atatürk savaştan çıkmış olan bir milletin muasır medeniyetler seviyesine çıkabilmesi adına birçok ilke belirlemiş, bu ilkeleri hayatın her alanında gerçekleştirmeye çalışmıştır. Siyasal hayatta yapılan düzenlemeler ile birlikte Saltanatın Kaldırılması (1922), Cumhuriyetin ilanı (1923) ve Halifeliğin Kaldırılması (1924) gerçekleştirilmiştir. Hukuk alanında yapılan düzenlemelerle birlikte Türk Medeni Kanunu ve diğer kanunlar (1924-1937) çıkarılmış, sosyal alanda yapılan değişikliklerle şapka ve kıyafet devrimi (1925), tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (1925) ve kadın ve erkeklere eşit haklar verilmesi (1926-1934) gibi yenilikler getirildiği görülmüştür. Toplumun gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden olan eğitim alanında ise öğretimin birleştirilmesi (1924), yeni Türk harflerinin kabulü (1928) ve Türk Dil ve Tarih kurumlarının kurulması (1931-1932) gibi yenilikler gerçekleştirilmiştir. Savaş sonrası ekonomik bir zayıflama dönemi yaşayan ülke olarak planlı bir ekonomik kalkınma gerçekleştirilmesi için ise Aşarın kaldırılarak çiftçinin özendirilmesi, Sanayiye Teşvik Kanununun çıkarılması ve 1933 ile 1937 yıllarını kapsayan Birinci ve İkinci Kalkınma Planlarının uygulamaya konulması gibi düzenlemeler hayata geçirilmiştir (Atatürk Devrimleri: Atatürk Ansiklopedisi Web Sitesi, 2024). Statükoculuğun benimsenmesinde bir başka sebep olarak da yeni kurulan devletin temellerinin sağlamlaştırılması ve toplum nezdinde kalkınma gerçekleştirilmesi amacıyla Atatürk önderliğinde yapılan bu devrimlerin gerçekleştirilmek istenmesi önemli olmuştur.

Türk dış politikasının yapısı ve ilkeleri gereği irredentist² olmaması münasebetiyle Türkiye sınırları dışında kalan soydaşlarını bulundukları ülkelerden koparacak veya onların bulunduğu yerleri kendi topraklarına katacak politikalardan kaçındığı görülmektedir. Statükoculuk iki ayrı anlamda ifade edilmektedir. Bunlar mevcut sınırları ve mevcut dengeleri sürdürme olarak bilinmektedir. Mevcut sınırları sürdürmek Statükoculuğun bir unsuru olarak karşımıza çıkmakta ve mevcut olan sınırları değiştirmeden sürdürebilirliğini artırma çabasıdır. Mevcut sınırları sürdürmek Kurtuluş

² Kurtarımcı sözcüğünden hareketle diğer bağımsız devletlerdeki soydaşlarını “kurtararak” aynı devlete mensup haline getirme (Azizata, 2023: 307)

Savaşı döneminden itibaren Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan Atatürk tarafından devletin temel amaçlarından birisi olarak görülmüştür. Birçok savaşın sonrasında ekonomik ve askeri olarak zorluklarla karşılaşan Türkiye için yeni sınırlara sahip olmak benimsenen dış politika açısından imkânsız olarak görülmekteydi. Böyle bir dönemde Atatürk'ün söylediği “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” sözü yıllardır barışın simgesi olarak kullanılmaktadır. Bu slogan Cumhuriyet kurulduktan sonraki dönemde iktisadi, askeri ve sosyolojik olarak yorgun olan bir devletin durgun bir dış politika izlemek istediğinin göstergesidir. Yurtta Sulh, Türkiye'nin kendi içindeki yapı taşlarını oynatmadan, her anlamda birlik ve bütünlüğü sağlamasını ifade etmektedir. Cihanda Sulh ise, kendi içinde birliğini sağlamış bir ülke olan Türkiye'nin dışarda da barış içinde kalmak istediği, kendi sınırlarına ve egemenliğine el uzatılmazsa herhangi bir yeni sınır arayışına girmeyeceğini ifade ettiği düşünülmektedir (Oran, 2009: 47-48).

Cumhuriyet kurulduktan sonraki dönemde Montrö Anlaşması'nın imzalanması (1936) ve Hatay'ın vatana katılmasını sağlamak gibi yaşanmış olan gelişmeler silahsız gerçekleşen olaylar olması sebebiyle Statükoculuğa aykırı sayılmamıştır. Gelişen süreç içinde Kıbrıs Barış Harekatı'nın düzenlenmesi (1974), Kuzey Irak'a yönelik yapılan hareketler (1980-1990), Somali (1993), Bosna (1994), Kosova (1999), Makedonya (2001), Afganistan (2002), Lübnan (2006)'da askeri yardımda bulunma girişimleri de bir nevi Batıcı Statükoculuk anlamında birer gösterge olarak görülmektedir (Oran, 2009: 48).

Türk dış politikasında statükoculuğun bir diğer ifade şekli de mevcut dengeleri sürdürme halidir. Bu durum kurulu düzenin içinde bulunduğu hali sürdürerek denge sağlamaya dayalı bir uygulamadır. Türkiye Batıcı politika oluşumlarına rağmen kendi jeostratejik konumunun gereği olarak Batı ve Batı'ya karşı olanlar arasında sürekli bir denge kurmaya çalışmış, buna bağlı olarak Batı'yı oluşturan dinamikler arasında da bunu sağlamaya çalıştığı görülmektedir (Oran, 2009: 49). Türkiye imkân verdiği ölçüde çok yönlü ve çok boyutlu bir dış politika takip etme yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Sadece güvenlik tehdidi algıladığı ya da uluslararası konjonktürün uygun olmadığı durumlarda Batı Bloku içerisinde yer aldığı görülmektedir. Türk dış politikasına 1980'lere kadar genel hatlarıyla bakacak olursak, dönemselsel olarak yalnızca 1945 ile 1960 yılları arasında Batı Bloku ekseninde yer alan Türkiye, diğer dönemlerde uluslararası konjonktürün elverdiği ölçüde

bağımsız davranmayı tercih ederek çok yönlü dış politika izlediği görülmektedir (Oran, 2009: 5-6).

Sonuç olarak Türk dış politikası irredentist olmayan yapısından ötürü statükoculuğu benimseyerek, ülkenin mevcut sınırları dahilinde varlığına devam etmesi ve etrafında yaşanan her türlü çatışmadan olduğunca uzak kalınması yolunu benimsediği görülmektedir.

2.2.3. Ulus Devlet Temelli Dış Politika

Devletlerin birbirinden farklı yönetim yapıları olmakla birlikte Fransız ihtilali gibi kitleleri etkileyen bir olay sonrasında meydana gelen toplumsal hareketler ulus devletlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Meşruiyetin kaynağı artık değişmeye başlamış, krallar, padişahlar ve gücünü ulus dışında başka temellere dayandıran yöneticilerin yerini ulusların kendisi almaya başlamıştır. Bu dönüşümden nasibini alan Türkiye de ulus devlet olma yolunda önemli adımlar atarak ulus devlet inşa etmek adına düzenlemeler ortaya koymuştur. Atatürk ve Cumhuriyet'in kurucu kadroları Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ortaya çıkmış ancak etkisini yitirmiş olan İslamcılık ve Osmanlıcılık fikirlerinden ziyade Türkçülük fikrini benimseyen insanlar olması ulus devlet inşasında yapılan işleri kolaylaştırmıştır (Sürgevil, 1999: 7).

TBMM'nin kuruluşundan sonra "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ifadelerinin kullanılıyor olması, meşruiyetin millet eline geçtiğine, ulus bilincinin yönetim kadrosundan tabana kadar yaygınlaştırılmak istendiğine örnek gösterilebilir. Türkiye'nin dış politika dinamiklerinden sayılan ulus devlet anlayışı irredentist olmayan bir tutumda ilerleyen, Ziya Gökalp'in "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" fikrine dayalı devlet ve toplum yapısı oluşturmasını mümkün kıldığı görülmektedir (Erkan, 2020: 118).

Ulus devlette egemenlik belirli bir kişiye değil milletin kendisine aittir. Bu nedenle dış politika belirlerken ulusun çıkarları ön planda tutularak gerekli kararlar alınmakta ve buna göre tesis edilmektedir. Diğer bir deyişle, ulusun çıkarları haricinde hiçbir din ya da kimliğin bu minvalde ön plana alınmaması anlamına gelmektedir. Cumhuriyetin kurulduğu dönem itibarıyla Türk dış politikasında sürekli olarak ulus devlet vurgulaması yapılarak o dönem imzalanan anlaşmalarda Türk kimliğinden taviz vermeden Türk kimliğinin tanınırlığının artmasına imkân tanındığı görülmektedir (Erkan, 2020: 119).

2.2.4. Bağımsızlığın Korunması

Türk milliyetçiliğinin en önemli sözcülerinden olan Ziya Gökalp kendi Türkçülük anlayışında Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirlerinin büyük ölçüde etkilerini yitirdiği kabullenmiş ve Türk dış politikası uygulayıcıları da bu fikri benimseyerek politikalar üretmeye çalışmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde imparatorluktan ulus devlete geçiş sürecinde toplumun üzerindeki sosyolojik algıyı hafifletmek amacıyla yayılmacı olmayan ve kaybedilen toprakları geri almayı hedeflemeyen (irredentist olmayan) bir politika izlenmiştir (Parla, 2009: 22-23).

Türk dış politikasının sağlam temeller üzerine oturtulması amacı ile Ziya Gökalp'in de savunduğu gibi barışın sağlanması en önemli ilkelere birisi haline geldiği görülmüştür. Türkiye'nin ekonomik kalkınması için de barışın sağlanarak ve diğer ülkelerde yer alan teknolojik gelişmelerin Türkiye'ye getirilerek ilerleme sağlanabileceği düşüncesi hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kuruluş döneminde de herhangi bir ülkeye taviz vermeden bağımsızlığına zarar getirmeyecek dış politikalar üretilmeye çalışıldığı görülmektedir (Erkan, 2020: 134).

Türk dış politikasında temel dinamiklerden olan bağımsızlık, tüm meselelere akılcı ve gerçekçilik merceğiyle yaklaşan Atatürk'ün dış politikada da aynı hassasiyetle yaklaşması sonucunda Türkiye için en önemli dış politika davranış biçimlerinden olmuştur. Nitekim, zor şartlar altında gerçekleştirilen Kurtuluş savaşı sırasında benimsenerek hayata geçirilen dış politika çizisinde ilk hedef milli sınırlar içerisinde bağımsız bir Türk Devleti kurulması olmuştur. Yayılmacı ve maceracı eğilimlerden uzak ancak tam bağımsızlığı merkeze koyan dış politika anlayışı ile, Sevr, Mondros ve Lozan gibi Anlaşmalarda ortaya konulan tavır Türkiye'nin koşulsuz bağımsızlığı savunduğunun göstergesi olarak sayılabilmektedir. Kurtuluş Savaşı sonrası dönemde dünya genelinde savaşların bitmiş olmasıyla kendi dış politikasında güven ve istikrar sağlamaya çalışan Türkiye'nin bu durumun barış ortamında ve yeni dostluk ilişkileri ile olabileceğini sürekli vurguladığı görülmektedir (Atatürk Döneminde Türk Dış Politikası: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi, 2024).

2.3. AKP Dönemi Türk Dış Politikası

Ülkelerin dış politikaları onların sahip olduğu iç ve dış dinamiklere bağlı olarak oluştuğu bilinmektedir. Ülkeler tarafından değiştirilmesi zor ve sınırlı olan uluslararası sistem nitelikleri, bu sistemin bölge üzerindeki etkisi ve jeostratejik konum ülkelerin dış dinamiklerini oluşturmaktadır. Ülkeler tarafından değiştirilmesi mümkün olan siyasal, ekonomik, kültürel ve hukuksal yapı ülkeyi yönetenler tarafından iç dinamik olarak kullanılmaktadır (Oran, 2013: 130).

2002 yılında AKP'nin iktidara gelmesiyle birlikte Türk dış politikasının dinamikleri ve uygulanma biçimleri açısından önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. 21. yüzyıla gelindiğinde Soğuk Savaş'ın bitmesiyle Osmanlı Devleti'nden bu yana sürekli tehdit unsuru olarak görülen Rus tehdidi olgusu son bulmuş, güvenlik açısından da ABD'ye muhtaçlık olgusu zamanla önemini yitirmeye başlamıştır. Ciddi bir ekonomik krizin³ içine düşmüş olan Türkiye, ekonomik reformlar yaparak daha önceki dönemlerde yaşadığı ekonomik sıkıntıları gidermeye çalışmıştır. Türk dış politikası AKP'nin iktidara geldiği ilk yıllarda, 1990'larda olduğu gibi Soğuk Savaş sonrası dönemde kendine dünya düzeninde yeni yer edinmeye çalışan Balkan devletleri ve Orta Asya'daki Türki devletlerle fazla ilgili olmamış, bunun yanı sıra AKP bu dönemde dikkatini Orta Doğu'da yer alan ülkeler üzerinde toplamaya çalıştığı görülmektedir. Irak'ta yaşanan olaylar sebebiyle Orta Doğu'da ABD'ye karşı nefret söylemleri başladığı, Arap ülkelerine SSCB'nin desteğinin kalmadığı, Filistin sorunu çıkmaza girmeye başladığı, Mısır ve İran gibi ülkelerde de belli başlı sorunlar baş göstermeye başladığından dolayı Orta Doğu'da liderlik yapacak ülke kalmayacak duruma gelindiği görülmüştür (Oran, 2013: 130-132).

Türk dış politikası AKP dönemine kadar daha önce belirtildiği üzere dört temel dinamik üzerine kurulu bir yapıda gerçekleştirilmektedir. Bunlar batıcılık, statükoculuk, ulus devlet temelli dış politika ve bağımsızlığın korunmasıdır. Bu temel dinamikler üzerinden yürütülen Türk dış politikası AKP dönemiyle belli başlı dönüşüm ve değişimlere uğramıştır. AKP dönemi Türk dış politikasında batıcılık ve bağımsızlığın korunması dinamiklerinin kısmen devam ettirildiği görülmüş ancak statükoculuğun Türkiye'nin

³ 21 Şubat 2001 tarihli Milli Güvenlik Kurulu toplantısında, Sezer'in Ecevit'e anayasa kitapçığı fırlatması olayından sonra Başbakan'ın "devlet yönetiminde kriz var" açıklamasıyla birlikte mali piyasalarda panikle başlayan süreç 2001 Türkiye ekonomik krizi, ya da Kara Çarşamba adıyla Türkiye tarihinin en büyük ekonomik krizlerinden biri olarak sonuçlanmıştır (Celasun, 2024: 2).

önceki dönem dış politikalarına göre farklılıklar gösterdiği anlaşılmıştır. AKP kendi iç yapısı ve onu oluşturan yönetici yapı itibari ile Sünni İslam temelli muhafazakâr bir görüşe sahip olması sebebiyle Orta Doğu’da yer alan Arap ülkeleriyle olan ilişkilere önem verdiği görülmektedir. Orta Doğu’ya yapılan ihracatın da bu dönemde artış gösterdiği göz önüne alınırsa Arap ülkelerinde AKP yönetimi özelinde sempati de oluşmaya başladığını söylemek mümkündür (Oran, 2013: 134).

Türk dış politikasının temel dinamikleri AKP döneminde değişim ve dönüşüme uğrayarak aşağıda belirtildiği haliyle gerçekleştiği görülmektedir (Oran, 2013: 139-140):

- Türkiye’nin bölgesel olarak yaşanan olaylarda kendisi baş aktör olmasa bile arabulucu olarak rol alarak bunalımlar patlak vermeden önüne geçebilmeyi hedefleyen vizyon sahibi dış politika,
- Her bölgede aynı temel ilkelerin esas alındığı tutarlı ve sistematik bir politika izlenmesi,
- Türkiye’nin yumuşak gücünü bölgede yaygınlaştıracak yeni bir kamu diplomasisi oluşumu,
- Demokrasinin gelişmesiyle birlikte etkili olan yumuşak güce bağlı olarak güvenlik dengesi,
- Komşularla sıfır sorun politikası,
- Proaktif ve kriz öncesi önlem almaya yarayan önalıcı politika,
- Çok yönlü dış politika,
- Küresel konulara yakın ve etkin bir biçimde müdahil olmayı sağlayacak ritmik diplomasi.

AKP tarafından Türk dış politikasında temel alınan bu ilkeler çerçevesinde 2023 yılında AB’ye üye olmak, ekonomik ve güvenlik iş birliği anlamında bölgesel uyum, bölgesel çatışmaların çözümünde etkin rol alma, küresel alanlarda yer edinme ve uluslararası örgütlerde yer edinerek dünyada başta gelen ekonomiler arasına girmek gibi ilkelerin de yer aldığı görülmektedir (Oran, 2013: 139-140).

AKP dönemi Türk dış politikasında her ne kadar Cumhuriyet döneminde benimsenen dinamiklere kısmen uyulduğu görülse de iç ve dış ortamda dış politika dinamiklerinin farklı yerlere dönüştüğü tartışmaları da ortaya çıkmıştır. Üç temel tartışma konusu olarak

Türkiye'nin Batıcı dış politika yerine Sünni kimlik temelli dış politika benimsediği, Türkiye'nin önemli düzeydeki İslam toplumlarında demokratikleşmeye örnek olan bir yapıya büründüğü ve Osmanlı Devleti dönemindeki emperyalist politika benzeri bir “Yeni Osmanlılık” politikası izinde olduğu ön plana çıkmaktadır (Oran, 2013: 193).

2.4. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi

Coğrafi olarak stratejik bir konumda kurulmuş olan Türkiye yumuşak güç kullanabilmek için birçok kaynağa ve alana sahip bir ülkedir. Kendi gibi öncesinde aynı topraklarda varlığını sürdürmüş olan Osmanlı Devleti de bu avantajlardan yararlanmıştır. Afro-Avrasya kıtasının merkezinde yer alması, diğer ülkelere olan sınırlarıyla küresel anlamda etki yaratabilecek bir pozisyonda olması Türkiye'nin yumuşak güç kullanımını yakından etkilediği görülmektedir. Türkiye'nin kuruluş yıllarından itibaren dış politikasında yumuşak güç ve kamu diplomasisi uygulamaları varlığını göstermiştir. Yumuşak güç Türkiye'de uluslararası ilişkiler çerçevesinde 20. yüzyılın sonlarından itibaren aktif olarak kullanılmakta olan bir kavram olmakla beraber etkinlik alanlarını gün geçtikçe arttığı anlaşılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllardan itibaren devletin uluslararası ilişkilerdeki imajına ve yabancı toplumlar nezdindeki algısına çok önem verdiği ve diğer devletler ile olan ilişkilerinde bu durumu gözettiği görülmektedir. 1928 yılında Afganistan Emiri Emanullah Han'ın Türkiye'yi ziyaret etmesiyle Türkiye-Afganistan arasında sonsuza dek uzanan bir dostluk olacak vurgulanmış, bu ziyaret sonrasında Türkiye'den pek çok meslek dalında yetişkin insan Afganistan'a gönderilmiştir (Oran, 2013: 195). Bu durum Afgan toplumu üzerindeki Türk imajının değiştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olup Afganistan nezdinde Türkiye'nin yumuşak gücünü artıran bir eylem olarak değerlendirilmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'nin tanıtımı ve kamu diplomasisi faaliyetleri amacıyla dönemin Ticaret Bakanı Ali Cenani Bey tarafından Atatürk'e sunulan öneri neticesinde; Karadeniz Vapuru'nu bir fuar alanına dönüştürülmüş, bu vapurun içerisi Türkiye'de üretilmiş olan sanat eserleriyle süslenerek içine Kütahya çinileri, Hacı Bekir lokumları, Türkiye'den çıkarılan madenler, hububatlar, kumaşlar ve birçok yerli malı yüklenmiştir. Sergilenmek amacıyla vapura yüklenen bu malların üzerine dört ayrı dilde

ürün bilgisi içeren etiket yapıştırılmıştır. Karadeniz Vapuru'nda sergilenmesi amacıyla yüklenen ürünlerin tanıtılması görevini üstlenecek kişiler de özenle seçilmiştir. Vapurda TBMM'yi temsil etmek üzere milletvekilleri, İstiklal Marşı bestecisi Zeki Beyin başkanlığını yaptığı Cumhuriyet Orkestrası, ilk kadın heykeltıraşlardan Nermin Haruki Hanım, Anadolu Ajansının kurucularından Kemalettin Kamu ve Orhan Veli Kanık'ın müzisyen babası gibi isimler yer almaktaydı. Türkiye'yi tanıtan çeşitli ürünlerin yer aldığı Karadeniz Vapuru 12 Avrupa ülkesini ziyaret ederek Cumhuriyet döneminin en önemli kamu diplomasisi uygulamalarından olduğu anlaşılmaktadır (Doster, 2018: 7-8).

Cumhuriyet döneminde Atatürk tarafından belirlenen ilkeler gereği olarak hem iç hem dış politikayı güçlendirecek hamleler yapıldığı bilinmektedir. Hem kalkınma hem de savunma sanayi anlamında dönemin en önemli girişimlerinden olan Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi (TOMTAŞ)'nin 1926'da Kayseri'de faaliyete geçmesiyle kurulan uçak fabrikasında üretilmiş olan ilk Fledgling markalı uçak Atatürk'ün emir ve talimatları neticesinde İran'a hediye edilmek üzere Pilot Yüzbaşı tarafından İran'a götürülmüştür (Yalçın, 2010: 579). Atatürk'ün çağdaşlaşma ve diplomasiye verdiği önemin bir diğer göstergesi olarak; Atatürk'ün kendi isteğiyle Ahmet Adnan Saygun tarafından bestelenen Özsoy Operası 1934 yılında ilk kez İran Şahı Rıza Pehlevi karşısında sergilenerek Türkiye'nin kendi kültürel öğelerini Batı yöntemleriyle nasıl sentezlendiği ön plana çıkarılmak istenmiştir. İran Şahı'nın Türkiye ziyareti sırasında Anadolu Ajansı'nın kuruluşu hakkında da bilgiler edinerek kendi ülkesinde Anadolu Ajansı'na benzer bir yapıda ajans kurulması için adımlar atması Türkiye'nin tanınırlığı açısından önemli sayılabilecek gelişmelerden olmuştur (Doster, 2018: 5-6).

Almanya'da 30 Ocak 1933'te iktidara gelen nasyonel sosyalistler, ideolojik ve ırkçı yaklaşımlarla üniversitelerde çalışan öğretim üyelerini zorla emekli etmeye ve tutuklamaya başladığı bir dönemde Almanya'yı terk etmek zorunda kalan öğretim üyelerinden bazıları Türkiye'ye davet edilerek burada bilimsel çalışmalara katkı sunmaları istenilmiştir. Bu öğretim üyelerine belli şartlar getirilerek kısa zamanda Türkçe öğrenip derslerini Türkçe dilinde vermeleri böylece kısa zamanda Türkiye'nin de bilim alanında gelişmesi sağlanması amaçlanmaktadır. Bilim insanlarının davet edilmesi ve onların korunması, iş ve barınma imkanları sağlanması Türkiye'nin o dönemki kamu diplomasisi uygulamalarına örnek olarak gösterilebilmektedir (Namal, 2012: 15).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu dönemde sert güç uygulamalarından kaçınarak yeni bir savaş ortamı olmasını engellemek adına dış ilişkilerde anlaşma ve protokollere çok önem verdiği görülmektedir. Dönemin otoritelerinin ortaya konulan dış politika uygulamalarının her zaman için barış odaklı olmasına dikkat ederek yeni kurulmuş bir devleti kargaşalardan uzak tutmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin ortaya koyduğu dış politikalarda barışçıl bir çizgide karşı tarafı ikna etmeye ve kendi düşündüğü tarafa çekmeye çalıştığı görülmektedir. Bu duruma örnek olacak yumuşak güç uygulamalarından birisi de dünyanın birçok ülkesi tarafından ekonomik, askeri ve coğrafi önem arz eden İstanbul ile Çanakkale Boğazlarındaki kontrolü Türkiye'nin Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile elde etmesidir. Bu sözleşme ile herhangi bir sert güce başvurmadan anlaşmaya taraf olan diğer devletleri ikna ederek barış ve diplomasi kurallarına dayanan bir çözüm yolu üretilmiştir. Neticesinde Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki hakimiyetinin hukuksal altyapısı oluşmuştur (Bal, 2005: 152).

Hatay'ın anavatan topraklarına katılmasının sağlanması Atatürk'ün Cumhuriyet kurulduktan sonra üzerinde çokça durduğu ve önemseydiği meselelerden birisi olarak görülmektedir. Atatürk bu toprakları ne kadar önemseydiğini “Hatay benim şahsi meselemdir.” sözüyle belirtmiştir. Bu toprakların anavatana katılım sürecinde dış politikanın alışılmış unsurlarının kullanılmasının yanı sıra yumuşak güç adına birçok uygulama yapılmıştır. Türkiye’de uygulanan birçok devrim Hatay’da da uygulanmış, bayrak düzenlemesi yapılırken Türkiye Cumhuriyeti’nin bayrağı örnek alınmış, resmi dil Türkçe olarak kabul edilmiş ve kültürel bağların daha sıkı hale getirilmesi amacıyla halkevleri kurulmuştur. Ekonomik olarak da bazı adımlar atılmış, Merkez Bankası’nın bir şubesi burada açılarak yerel para biriminin Türk Lirası olması kabul edilmiştir. Aynı zamanda Hatay Cumhuriyeti için ödenecek nakdi yardım paketleri de hazırlanarak diplomasiye katkı sunması amaçlanmıştır (Baba ve Karagül, 2012: 23-26). Türkiye Cumhuriyeti’nin yurt dışındaki ilk radyo yayını da sayılan bir yayın politikası uygulamasıdır. Türkiye katılım sürecinin sağlıklı işletilebilmesi adına bağımsız Hatay’da yayın yapan bir radyo kanalı kurulmuş, bu radyo kanalında yörenin halkının anlayıp Türkiye lehine etkilenebileceği şekilde Arapça yayınlar yapılmıştır. Bu radyo yayınları Hatay’ın anavatana katılmasıyla sonlandırılmıştır (Demirkıran, 2011: 427). Bu yöntemlerle yapılmak istenenin sert güce başvurmadan yumuşak gücün kalıcılığı ile istenilen sonucu elde etmek olduğu görülmektedir.

Türk dış politikasının en önemli dönemlerinden sayılan Soğuk Savaş sonrası döneme gelindiğinde; Batı bloğunun içinde yer alan bir Türkiye'den ziyade bölgede daha etkin bir güç potansiyeline sahip Türkiye modeli ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dönemde SSCB'nin dağılması ve sonucunda ortaya çıkan yeni devletlerin dünya üzerinde kendilerine yer edinme arzuları, bölgede tarihi ve kültürel açıdan bu ülkelerle benzerlik gösteren Türkiye için etkin bir dış politika uygulayabilmesi adına fırsat olarak görülmektedir. Savaş sonrası dönemde SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Rusya kendi iç karışıklıklarına odaklanmış, Kafkaslardaki devletler de kendilerini kalkındıracak yöntem arayışına girmişlerdir. SSCB'nin yıkılması ABD'nin bu bölgedeki komünizmin tehdit algısında rahatlamaya sebep olmuş ve Türkiye'ye olan ihtiyacının kısmen azaldığı görülmektedir. Balkanlar açısından da üzerlerindeki komünist kontrol mekanizmasının sonlanması bu bölgede de yeni yapılanmalara neden olmuştur. Bu dönemde artık alışılmış dengeler üzerinden dış politikaların hareket etme olanağı kalmadığı bilhassa yeni tür dış politikaların uygulanması zorunluluğu doğmaya başladığı söylenebilir (Oran, 2009: 357-360). Zorunluluktan doğan bu değişim ise İsmail Cem ile birlikte gerçekleşmeye başlamıştır.

İsmail Cem 1940 yılında dünyaya gelmiş, devletin birçok kademesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, Türkiye'deki yumuşak güç ve kamu diplomasi alanında yeni dönemin başlangıcı sayılabilecek adımları atmış olan; 30 Haziran 1997 ile 11 Temmuz 2002 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı olarak görev almış bir devlet adamıdır (Dışişleri Bakanları Listesi: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi, 2023). Stratejik bir dönemde Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunan İsmail Cem, dönemin şartlarına göre yeni ve daha farklı bir dış politika uygulanması gerektiğini savunmuştur. İsmail Cem'e göre, geleneksel anlayıştan kopamayan Türk politikacılar; dost ve düşman ülkeler olarak belirlenen kalıpların dışına çıkamamakta ve bu durumun rasyonel bir anlayış geliştirilmesinin önünü tıkamakta olduğu görülmektedir (Karpuzcu, 2022: 9). İsmail Cem dış politikada rasyonel bir yaklaşım sergileyerek alışılmış bir sistemin dışında hareket edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Sadece Batı veya sadece Doğu yanlısı olunarak sığ kalınacağını, çok yönlü dış politika yaklaşımının daha faydalı olacağını savunmaktadır. Dünyada her şey zamanla değişime uğrarken dış politikada kullanılan yöntemlerin aynı kalmasının yanlış olacağını düşünmektedir. Tüm dünya ülkelerinde Soğuk Savaş dönemi sonrası uyanan yumuşak güç kavramının da kendini

dinamik tutan, değişime ve dönüşüme açık dış politika uygulamalarıyla kendine yer bulacağı düşünölmektedir. Dünya artık artı veya eksi kutup halinde bir gruplaşma içinde olmayıp yeni devletler ve birliklerin olduğu, devletler arası iş birliği yapılabilecek, askeri temelli saldırıların yerini başkaca aktörler alan bir düzene bürünmeye başladığı görölmektedir. İsmail Cem'e göre dış politika üç ana temel üzerine kuruludur. Bunlardan ilki ülkenin kültürel özelliği ve tarihi, demokratik açıdan gelişmişliği, yönetim becerisi ve imajıdır. İkincisi ülkenin sahip olduğu askeri güç ve bu gücün caydırıcılığıdır. Üçüncüsü ise o ülkenin ekonomik etkinliği, ülke içinde ve dışında bulunan dinamizmi oluşturan varlıklardır (Cem, 2009: 52).

İsmail Cem Dışışleri Bakanı olmasıyla birlikte Türk dış politikasının yeni bir boyut kazandığı söylenebilir. İsmail Cem, Özellikle Ortadoğu ülkelerinde, Kuzey ve Güneydoğu Afrika'da ortak tarihi doğru bir şekilde harmanlayarak bunu ilişkilerin güçlendirilmesinde kullanılması gerektiğini söylemiş ve bu ülkelerde Türkiye'nin imajını güçlendirdiği görölmüşür. Türk dış politikasını yenileyip tarihsel yakınlıklar ile daha geniş coğrafyaya ulaşmayı hedeflemiştir. Böylece ekonomik ilişkiler açısından belirli bir siyasi zemin oluşturarak Türkiye'nin ihracatına yön verecek uygulamalar geliştirmeye çalışmışır. Suriye ve Irak gibi Orta Doğu ülkeleriyle yakınlama içine girerek çok yönlü dış politika uygulanması adımlarını atmışır (Cem, 2009: 68).

İsmail Cem tarafından benimsenen ve tek taraflı olmayan dış politika fikirleri ülkenin yumuşak güç uygulama yeteneğini de artırmaya yönelik bir hareket olduğu görölmektedir. Çeşitli proaktif dış politika uygulamalarının ilk örneği 1990'ların sonlarında İsmail Cem döneminde görölmesine karşın bu dönemde yaşanan uluslararası ve yurtiçi olaylardan etkilenerak uygun bir ortam ve program oluşturulamamasından dolayı uygulamaya konulamadığı görölmüşür (Oran, 2013: 140). İsmail Cem'in bu yaklaşım biçimi Türk Dış Politikası açısından yumuşak güç uygulamalarının yeni bir dış politika anlayışında daha rahat uygulanabileceğinin habercisi olmuştur.

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya ve Kafkasya'daki Türki Cumhuriyetleri ilk tanıyan devlet Türkiye olmuştur. Türkiye bu devletlerin mensubu olan vatandaşlarla olan kan bağı ve kültür/tarih birliğini asla görmemezlikten gelmemiş ve bu süreçte somut adımlar atarak bunu göstermişir. Bağımsız olan ve Türkiye ile birçok ortak paydaya sahip bu devletlerin toplumsal, siyasi ve teknik anlamda

yeniden yapılanmasına yardım etmek amacıyla 1992 yılında Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı kurulmuştur (Hakkımızda: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

21. yüzyılda devletlerin alışlagelmiş diplomasi yollarının yanı sıra küresel anlamda etki bırakacak hükümet dışı kurumlar ve kavramların da uygulanmasına önem verdiği görülmektedir. Böylece devletlerin kendi toprakları dışında da ürkütücü bir hale bürünmeden etki alanı oluşturmalarına imkân tanınmış olmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında küreselleşme kavramı doğrudan gündeme gelen kavramlardan olmuş, savaş sonrası dönemde devletlerin birbirine olan tehdit düzeylerindeki azalmayla birlikte güvenlik endişelerinin yerini artık ekonomik kalkınma ve toplumların refahı sorunları almaya başladığı görülmektedir. SSCB'den ayrılan eski Sovyet ülkeleri alışık oldukları komünist ekonomi sisteminden sıyrılıp serbest piyasa ekonomisine uyum sağlamaya çalışmış ancak bunu yaparken zorluk yaşamışlardır. Bu devletler serbest piyasa ekonomisine uyum sağlamak isteseler bile bunu gerçekleştirebilecek yeterli insan gücü ve altyapıya sahip halde olmadıkları anlaşılmaktadır. Böyle bir dönemde kalkınma yardımlarının sağlanması önemini göstermeye başlamıştır. Ülkeler bu dönemde kalkınma yardımlarında donör konumunda yer almayı yeteri kadar önemsememiş ancak kalkınma yardımlarının ülkelerin yumuşak gücüne olan katkısını gördükçe bu alanda etkin faaliyetler sürdürmeye başladıkları görülmektedir. Kalkınma yardımları 21. yüzyılda ülkelerin kalkınma sağlayabilmeleri açısından büyük önem taşımakla beraber bu ülkelerde ekonomik krizlerin oluşması, zorunlu göç sonucu mülteci krizlerinin oluşması ve bölgesel çatışmaların yaşanmaması adına önemli olduğu bilinmektedir. Ülkeler bu kalkınma yardımlarını direkt olarak devlet eliyle yapmanın dışında devlet eliyle kurulan yarı özerk hükümet kurumları⁴ aracılığıyla gerçekleştirmektedirler (Erkan, 2021: 119-120).

Küreselleşen dünya düzeninde artık savaş ile toprak kazanmaktan ziyade başka ülkelerdeki etki alanlarının genişletilmesi önem kazanmıştır. Bu yöntemin daha az maliyet ve risk ile ortaya konulması da bu durumu cezbedici hale getirdiği görülmektedir. Dünya üzerinde gelinen noktada artık devletlerin farkındalıkları değişmiştir. Bilgi ve

⁴ Kavram ilk defa Hakan Sezgin Erkan tarafından hükümetlerin kontrolünde olan fakat kamu diplomasisi ya da yumuşak gücü artırıcı eylemlerde bulunan kurumlar için semi-governmental institutions olarak kullanılmıştır.

teknolojinin gün geçtikçe geliştiği bir dönemde imaj ve algı yönetimi dış politikada asıl vurgu yapılması gereken kavramlar haline gelmeye başlamıştır. 20. yüzyılda yaşanan savaşlar ile birçok devletin sınırları değiştiği, ekonomik ve sosyolojik farklılıkların ortaya çıktığı ancak teknolojinin de ilerlemesiyle birlikte bilginin dünya üzerindeki dolaşımının hızlanarak devletlerin yönetiminde de değişim ve dönüşüme neden olduğu görülmektedir. Bu durumun yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri için hem avantaj hem de dezavantaj olduğu düşünülmektedir. Bilginin hızlı yayılması sebebiyle ülkenin gerçekleştirdiği her politika ve hamle yabancı toplumlar tarafından takip edilebilmektedir. Bu durum yumuşak gücün artırılması ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülebilmesi için bir avantaj olsa da ortaya çıkacak hatalar neticesinde ülkenin yumuşak gücüne zarar verilmesi ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin amacından çıkarak propaganda malzemesi haline dönüşmesine de sebep olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeptir ki Türkiye'nin her yumuşak güç kaynağı için farklı bir kurum organize etmeye ve bu kurumları Türk dış politikasında özerkleştirmeye çalıştığı görülmektedir (Erkan, 2021: 119-120).

Soğuk Savaş sonrası dönemde İsmail Cem ile başlayan kamu diplomasisini geliştirme faaliyetleri içerik ve uygulanma biçimleri açısından güncellenerek AKP döneminde de kendini göstermiştir. AKP döneminde Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık gibi birçok önemli görevde bulunan Ahmet Davutoğlu'nun Orta Doğu, Balkanlar ve Kafkasya'da bulunan devletleri "Türkiye'nin arka bahçesi" olarak nitelendirdiği görülmektedir (Davutoğlu, 2012: 85-90). Bu nitelendirmeden yola çıkarak Türk dış politikasında etkin rol oynamış olan bu ismin hedef gösterdiği coğrafya üzerinde Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Türk dış politikasında yer alan kamu diplomasisi faaliyetleri daha önce de belirtildiği üzere yarı özerk hükümet kurumları aracılığıyla yerine getirilmekte ve bu kurumlardan her birisinin farklı bir çalışma alanı bulunmaktadır.

Türk dış politikasının uygulanması ve diplomatik anlamda ilişkilerden sorumlu olan Dışişleri Bakanlığı, yurt dışında bulunan temsilcilikleri eliyle sanatsal, sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlemektedir. Yabancı ülkelerden Türkiye'ye davet edilen diplomatlara ilişkin olarak Diplomasi Akademisi aracılığıyla eğitimler düzenlemekte olup Türkiye'nin tanıtılmasına katkı sağladığı görülmektedir (Kamu Diplomasisi Nedir: İletişim

Başkanlığı Web Sitesi, 2024: 41). Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2021 yılından bu yana düzenlemiş olduğu Antalya Diplomasi Forumu'nda Devlet ve Hükümet Başkanları, Bakanlar, diplomatlar, iş dünyası katılımcıları, akademisyenler, medya ve gençlik temsilcileri gibi grupların katılımıyla diplomasinin değışimi ve dönüşümü konularında toplantılar yaparak, bölgesel ve küresel meselelere çözüm üretilmesi, Türkiye'nin marka değerine katkıda bulunması gibi faaliyetler yürütmektedir (Hakkımızda: Antalya Diplomacy Forum Web Sitesi, 2024).

Türkiye'de kamu diplomasisi alanında faaliyetlerde bulunan, 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı'na bağılı olarak kurulmuş olan İletişim Başkanlığı Türkiye'de ki en yeni kamu diplomasisi kurumlarının arasında yer almaktadır. İletişim Başkanlığı, uluslararası ve ulusal kamuoyu, medya, karar alıcı aktörler ile ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla iletişim ağıında bulunan tüm araçların kullanımını sağlayarak Türkiye'nin temsilini gerçekleştirmek ve Türkiye markasını güçlendirmek amaçlarını gütmektedir. İletişim Başkanlığı'nın, Türkiye Cumhuriyeti'nin basın ile ilişkilerini düzenlemek ve uluslararası düzeyde sağlıklı bir iletişim stratejisi elde etmek amacıyla çalışmalarını sürdürmekte olduğu anlaşılmaktadır (Hakkımızda: İletişim Başkanlığı Web Sitesi, 2024).

Türkiye'de yer alan ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunan, çalışmamızın da sonraki bölümünde inceleyeceğimiz diğeri kurumlar ise TRT, TİKA, YTB, YEE ve TMV'dir. 1964 yılında kurulan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türkiye Cumhuriyeti adına televizyon ve radyo yayınları yapmak amacıyla kurulmuş ve günümüzde birçok farklı yayın aracıyla ulusal ve uluslararası yayıncılık yaparak kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunan bir kurum haline gelmiştir. 1992 yılında kurulmuş olan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan yeni ülkelerin ve Türkiye ile tarihi-kültürel bağları bulunan ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki iş birliğini projeler ve programlar aracılığıyla geliştirmek hedeflerini gütmekte olan bir kamu diplomasisi kurumudur. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası öğrenciler alanlarında kamu diplomasisi icra etmek amacıyla 2010 yılında kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye'ye ait olan kültürel birikimin, sanatın, Türk dili ve kültürünü tanıtarak bu alanda yurt içinde ve dışında gerekli eğitim programlarının

hazırlanması amacıyla 2007 yılında Yunus Emre Enstitüsü (YEE) kurulmuştur. Çalışmamızda bahsedeceğimiz son kamu diplomasisi kurumu olan Türkiye Maarif Vakfı (TMV) da 2016 yılında kurulmuş, Milli Eğitim Bakanlığı haricinde Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında doğrudan eğitim kurumları açma yetkisi olan tek kuruluş olarak faaliyetlerine devam etmektedir (Kamu Diplomasisi Nedir: İletişim Başkanlığı Web Sitesi, 2024: 39-49).

Uluslararası yapılan araştırma ve anketlere göre; 2023 yılı Küresel Yumuşak Güç Endeksi sıralamasında il üç ülkenin sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Almanya olduğu görülmektedir. Türkiye'nin bu sıralamada 2022 yılında 22. sırada yer almaktayken 2023 yılında 23. sıraya gerilediği görülmüştür. Bu araştırmada bir diğer dikkat çeken detay ise Rusya-Ukrayna arasında yaşanan savaş neticesinde Rusya'nın geçen yıl bulunduğu 9. sıradan 2023 yılında 13. sıraya gerilemiş olmasıdır (Küresel Yumuşak Güç Endeksi 2023: Brand Finance Brandirectory Web Sitesi, 2023).

2.4.1. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Kaynakları

Daha önceki bölümde yumuşak güç kaynakları olarak bahsettiğimiz dört ana unsur olan kültür, eğitim, siyasi değerler ve dış politika Türkiye için de yumuşak güç kaynakları arasında sayılmaktadır.

2.4.1.1. Kültür

Kültür, bir toplumun tarihsel birikimlerinin oluşturduğu yaşanmışlıklar bütünü olarak adlandırılmaktadır. Kültür ve tarih birbirinden bağımsız olmayan iki kavramdır. Toplumlar tarihleri boyunca birçok olay ile karşılaşmış ve bazı dönüşümlere uğramıştır. Bu dönüşümler kimi zaman o toplumu ileriye taşıırken kimi zaman olumsuz olarak etkilemişlerdir. Tarih sayfasındaki tüm bu yaşanmışlıklar o toplumun kültürel değerlerinin bir parçası olarak görülmektedir.

Türk toplumu Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan da önce varlığını sürdüren, kökleri itibari ile çok eski bir tarihe sahiptir. “Türk” sözcüğü; “güç, kuvvet, güçlü, kuvvetli, cesur, türeli (kanun ve nizam sahibi) ve türeyen, çoğalan” anlamlarına gelmektedir. Asya Hun Devleti, tarihte bilinen ilk Türk devletidir ve Orta Asya’da yaşayan Türk boylarını bir araya getirerek, siyasî birliği sağlamıştır. Kuruluşu hakkında kesin bilgiler bulunmamakla

birlikte, M.Ö. 220 yıllarından Teoman tarafından kurulduğu ve devletin Mete tarafından bir imparatorluk hâline getirildiği, Çin kaynaklarından anlaşılmaktadır. Mete zamanında Hun İmparatorluğu; Sibiry, Çin Denizi, Japon Denizi ve Hazar Denizi arasında kalan topraklara hâkim olmuştur (Türk Kültürü: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi, 2023). Görüldüğü üzere kelime anlamıyla müstesna bir kimliğe sahip olan Türk toplumu milattan önceye dayanan bir tarihe sahip olmakla birlikte devam eden süreç boyunca farklı devlet isimleri çatısı altında varlığını sürdürmüştür.

Türk devletleri tarih boyunca farklı coğrafyalarda farklı milletlerle haşır neşir olarak kültürel bir zenginliğe ulaşmıştır. Günümüzde de dünya üzerinde çoğu ülkede az da olsa bir Türk izine rastlamak mümkündür. Yaptığı göçler, savaşlar ve birçok sebep neticesinde Türk kültürü kendi çevresinden sürekli beslenen ve çevresini de bir o kadar etkileyen bir güce sahip olduğu bilinmektedir. Tarih boyunca hükmettiği topraklarda adaleti ve güveni sağlamayı kendisine görev edinen Türk toplumu kendine ait olmayan topraklarda bile kültürel etkileriyle varlığını sürdürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti de kendinden önceki Türk devleti olan Osmanlı Devleti'nin kültürel mirasını devralmış ve İslam kültürüyle yoğrulmuş bir birikime sahip olmuştur. Türkiye günümüzde geleneksel ve modern kültürü harmanlayarak kullanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında Osmanlı Devleti yönetimi altındaki bölgelerde pek çok bağımsız devlet kurulmuş ve aradan bir asırdan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen “bu topraklardan çekilmiş ancak tuzunu bırakmış” Osmanlı Devleti'nden arta kalan bazı ortak kültürel değerler hissiyatını hala devam ettirmektedir. Bu etki özellikle Bosna Hersek, Arnavutluk, Kosova ve Karadağ'da açıkça hissedilmekte olduğu görülmektedir (Sancak, 2016: 20).

Türkiye uluslararası anlamda önem verilen kültürel değerlere de sahip bir ülkedir. Türkiye UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'ye 16.03.1983 tarihinde resmen taraf olmuştur. 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne göre oluşturulan ve Dünya Mirası Komitesi (DMK) tarafından belirlenen Dünya Mirası Listesi'nde Dünya Miras Alanı olarak ilan edilen 1199 mirasın yer aldığı bilinmektedir. Bunlardan 933'ü kültürel, 227'si doğal ve 39'u karma (doğal ve kültürel) miraslardır. Türkiye'nin bu listede 19'u kültürel, 2'si karma olmak üzere 21 miras alanı bulunmaktadır. Bu miraslar ve kabul ediliş tarihleri şu şekilde sıralanabilir;

Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) 1985, İstanbul'un Tarihi Alanları (İstanbul) 1985, Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) 1985 (Karma Miras Alanı), Hattuşa: Hitit Başkenti (Çorum) 1986, Nemrut Dağı (Adıyaman) 1987, Hieropolis-Pamukkale (Denizli) 1988 (Karma Miras Alanı), Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla) 1988, Safranbolu Şehri (Karabük) 1994, Truva Arkeolojik Alanı (Çanakkale) 1998, Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) 2011, Çatalhöyük Neolitik Alanı (Konya) 2012, Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı Devleti'nin Doğuşu (Bursa) 2014, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) 2014, Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı (Diyarbakır) 2015, Efes (İzmir) 2015, Ani Arkeolojik Alanı (Kars) 2016, Aphrodisias (Aydın) 2017, Göbekli Tepe (Şanlıurfa) 2018, Arslantepe Höyüğü (Malatya) 2021, Gordion (Ankara) 2023, Anadolu'nun Ortaçağ Dönemi Ahşap Hipostil Camiileri (Konya-Eşrefoğlu Camii, Kastamonu-Mahmut Bey Camii, Eskişehir-Sivrihisar Camii, Afyon-Afyon Ulu Camii, Ankara-Arslanhane Camii) 2023 (UNESCO Dünya Mirası Listesi: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Web Sitesi, 2023). Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'nde yer alan kültürel varlıkları sayesinde diğer ülke vatandaşlarını cezbeden bir turizm algısı gelişmekte ve bu ülkenin birçok yönden gelişimine olanak sağlamaktadır.

Popüler kültür anlamında çevresindeki ülkelere nazaran hatırı sayılır bir ivme kazanmış olan Türkiye, bazı ülkelere ihraç ettiği film, dizi ve yayınları sayesinde yumuşak gücü günümüzdeki en etkin araçlardan biri olan medya aracılığıyla uygulayabilmektedir. Türkiye'de kültürel endüstri ekonomik ve politik anlamda bir arka plana sahip olmakla beraber 1990'lı yıllarda gelişmeye başlamıştır. Bu alanda yaşanan gelişmeler 2000'li yıllara gelindiğinde bölgesel ve küresel anlamda önem kazanmaya başlamıştır (Çevik, 2019: 227). Ortadoğu ve Balkan ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkeye ihraç ettiği dizi ve filmler ülkenin turizm ve yatırım gelirlerinin artmasına da yardımcı olmaktadır. Günümüzde sosyal medya uygulamaları ve dijital medya platformlarının yaygınlaşması ile birlikte ülke içinde üretilen film ve dizi gibi içeriklerin anlık olarak başka ülkelere dağıtımı oldukça kolaylaşmıştır. Tarihi, kültürel ve aksiyon gibi birçok konuyu içeren Türk dizileri dünyada yaklaşık 150 ülkeye ihracatı yapılarak yayınlanmakta ve gün geçtikçe bunun yaygınlaştığı görülmektedir. Türkiye, ABD'den sonra en fazla dizi ihracatı yapan ülke olarak 150'den fazla diziyi Orta Doğu, Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika, Afrika ve Orta Asya'da toplam 146 ülkede izleyiciye ulaştırdığı anlaşılmaktadır

(ABD'den Sonra En Fazla Dizi İhrac Eden Ülke Türkiye: Anadolu Ajansı Web Sitesi, 2024). Dizi ve diğer medya içeriği ihracatı ile dünya genelinde ilk sıralarda yer alan Türkiye, kültürel etkileşim bağlamında başka toplumlara ulaşabilmenin yanı sıra ekonomik olarak da önemli bir boyutta işlem hacmine ulaştığı görülmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde SSCB'nin dağılması ile birlikte Balkanlar ve Kafkaslar bölgesinde ortaya çıkan devletlere olan yakınlığı, onlar üzerinde yumuşak güç uygulama fırsatı doğurmuş, bu bölgelerdeki yaşayan topluluklar ile ortak paydalarının var olmasının yanı sıra coğrafi olarak yakın olması da yumuşak güç uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Coğrafi öğelerin sağladığı avantaj geçmiş zamanlara göre azalmakta, bunun nedeni ise günümüzde ulaşım, iletişim ve savaş teknolojisinin gelişmesi olduğu görülmektedir (Arı, 2006: 71). Her ne kadar bu avantaj günümüzde azalmış olsa da Türkiye yumuşak gücünü kullanırken coğrafi avantajlarını teknolojik gelişmelerle harmanlayarak ortaya yeni yöntemler koymaya çalışmaktadır.

Netice itibari ile; Orta Doğu, Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlar ve Avrupa'yı da kapsayacak biçimde çok yönlü tarihî mirasa sahip olan Türkiye'nin bu havzanın bir parçası olması yumuşak gücüne önemli katkılar sağlamaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin geçmişten gelen kültürel birikimi bu coğrafyalarda bugün mevcut olan ülkelerle etkileşimde başvurduğu bir yöntemdir (Çavuş, 2012: 30)

2.4.1.2. Siyasi Değerler

Osmanlı Devleti teokratik yapıyla yönetilen bir devlettir. Batıda yaşanan Rönesans ve reform hareketleri neticesinde ise Batılı devletler din ve devlet işlerinin birbirinden ayrı şekilde yürütülmesi gerektiğinin idraki ile devlet yönetiminde akılcı ilkeleri hâkim kılacak yenilikler yapmaya başlamışlardır. Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülkenin kalkınması amacıyla Atatürk tarafından ortaya konulan ve uygulanan ilkeler çerçevesinde belli başlı devrimler gerçekleştirilmiştir. Atatürk'ün ülkenin siyasi bağımsızlığı ve tarafsızlığı bağlamında en çok önemseydiği kavram olan laiklik de siyasi değerlerin gelişmesinde en önemli rolü oynadığı görülmektedir. Laikliğin Türkiye'deki siyasi değerler açısından önemli olmasındaki bir diğer neden ise çoğunluğu Müslüman olan bir toplumun oluşturduğu ülkenin laikliği benimseyerek ona uygun siyasi değerler üretmeye çalışmasıdır. Din işlerinin devlet işlerinden ayrı tutulması ve devletin insanları dini

inançlarına göre değil hukuki haklarına göre değerlendirmesi Türkiye’deki siyasi değerleri düzenleyen en önemli etkenlerden olup Türkiye’nin imajının diğer ülkeler nezdinde artmasını sağladığı düşünülmektedir (Özbudun, 1992: 429-435).

Türkiye’de temel siyasi değerlerin tanımlanmasına ilişkin gerçekleştirilen bir araştırmaya göre temel siyasi değerler; “sistem” ile ilgili değerler, “insan hakları” ile ilgili değerler, “dini yaşam” ile ilgili değerler ve “ekonomik politikalar” ile ilgili değerler olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır (Çaha, 2008: 9-12). Bu bileşenlerin yanında ülke içinde yaşanan birçok olay siyasi değerlere temas etmektedir. Ülkedeki hukuk üstünlüğü, adaletin zamanında ve yeterli bir biçimde tesis edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmaması, şeffaflık ve farklı görüşlere saygı duyulması o ülkenin siyasi değerlerini temelinde etkilemektedir. Bu etki de yumuşak gücün uygulanması sırasında ne kadar etkili olunacağını yakından ilgilendirmektedir. Türkiye’de siyasi değerlerin bileşenlerinden olan insan hakları evrensel bir yapıda olması sebebiyle ülkelerin kendi içtihatlarının dışında farklı kanun ve düzenlemelerle de desteklenmesi ve uygulanması gereken kurallardandır (Alemdar, 2011: 115-116).

Türkiye Cumhuriyeti 1954 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olmuş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru hakkını 1987’de kabul etmiştir. Bu bireysel başvuru hakkının zorunlu yargılama yetkisini ise 1990 yılında kabul etmiştir. 2010 yılında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda yapılan değişiklikler ile Anayasa Mahkemesine de bireysel başvuru yolu açılmıştır (Bireysel Başvuru: Anayasa Mahkemesi Web Sitesi, 2024). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine 2002 ile 2022 yılları arasında Türkiye’den yapılan bireysel başvuru sayıları incelendiğinde son beş yıldır başvuru sayısında artış yaşandığı gözlemlenmektedir (İstatistikler: İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı Web Sitesi, 2024). Bu durumdan da anlaşılabileceği üzere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruların artış trendinde olması; Türkiye adalet sisteminde yer alan kurumların tatmin edici veya evrensel değerlere uygun kararlar verilmemiş olması sebepleri değerlendirilebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti laik bir ülke olmasının yanı sıra toplumun dini inancı bakımından çoğunluğu Müslüman insanlardan oluşan bir yapıya sahiptir. Marmara Üniversitesi tarafından yapılan Sayılarla Türkiye’de İnanç ve Dindarlık isimli araştırmaya göre; Türkiye’de insanların %94,3’ü Allah’a inandığını belirtmekte olup Türkiye’de yaşayan

Müslümanların %83'lük kısmı rahat bir şekilde ibadetlerini yapabildikleri görülmektedir ancak Türkiye'de yaşayan ve kendini laik olarak tanımlayan insanların %64'ü kendi hayatlarını özgürce yaşayabildiklerini belirtmişlerdir (Sayılarla Türkiye'de İnanç ve Dindarlık Raporu: Euronews Web Sitesi, 2024). Ülkelerin toplumlar üzerindeki özgürlükçü yaklaşımları yabancı toplumlara karşı imajları açısından önemli bir faktör olmakla birlikte yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetlerine etkili olan unsurlardandır.

Türkiye'de kamu diplomasisi kaynaklarından olan siyasi değerleri etkileyen bir diğer faktör olan ekonomik unsurlar ise en belirgin haliyle toplumun alım gücünde kendini göstermektedir. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi tarafından ilan edilen 2023 verilerine göre; Satınalma Gücü Paritesi"ne göre kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla endeks değeri, geçen yıl için 67 olarak saptandığı ve bu pariteye göre 27 Avrupa Birliği ülkesi için ortalama 100 birim olarak hesaplanırken Türkiye'nin ortalamanın %33 altında kaldığı görülmüştür (Türkiye'nin Satın Alma Gücü AB'Nin % 33 Altında: Bloomberg Web Sitesi, 2024).

2.4.1.3. Eğitim

Eğitim insani gelişmeyi sağlayan, topluma ve dünyaya olan duyarlılığın gelişmesine yardımcı olan, ülkelerin ulusal ve uluslararası işgücünde kalifiye eleman yetiştirmesine olanak sağlayan ve yeniliklerin yakından takip edilebilmesine yardımcı olan en önemli araçlardandır. Eğitim toplum için yalnızca işgücü yetiştirilmesi anlamında değil siyasal ve kamusal güç olarak da potansiyel oluşumuna destek vermektedir. Sosyal devlet gereği olarak temel eğitimin ülke genelinde tüm yurttaşlara ücretsiz ve eşit şekilde sunulması gerekmektedir. Eğitim alanında fırsat eşitliği sağlanması, demokrasi ve devlete olan güvenin sağlanması, toplumsal adalet ve barış gibi sürdürülmesi önemli konularda devletler gerekli tedbirleri alarak uygun programlar hazırlamalıdır (Gül, 2008: 181-182).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından yıllık olarak düzenlenen ve ülkelerin eğitim sistemlerine ait gidişatını belirli göstergelere dayanarak değerlendiren Türkiye'de Bir Bakışta Eğitim 2023 raporuna göre; 2015 ve 2022 yılları için yapılan karşılaştırmalar neticesinde 25-34 yaş arasında yer alan ortaöğretim mezunu dahi olmayan yetişkinlerin oranı hem kadın hem de erkekler için yaklaşık olarak %4 puan

azaldığı görülmekle beraber kadınlardaki en büyük düşüş oranının Türkiye’de gerçekleştiği görülmektedir. Buna rağmen OECD ülkeleri ortalamasına göre Türkiye’deki ortaöğretim mezunu dahi olmayan genç kadın oranı daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Kanada, Çek Cumhuriyeti ve Litvanya gibi ülkelerde yetişkin genç nüfusun %90’lık kısmı en az ortaöğretim mezunuyken, Türkiye’de her üç yetişkinden birisi ortaöğretim mezunu dahi olmadığı görülmektedir. 2015 yılına ait verilere göre %27,5’lik bir oranla yükseköğretim mezununa sahip olan Türkiye’de bu oran 2022 yılında %41,2’ye yükselerek OECD ülkeleriyle arasındaki farkın azaldığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de yetişkinlerin lisansüstü eğitim oranına bakacak olursak %2,5 gibi düşük bir oranla OECD ortalamasının çok altında kaldığı anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre dağılımlara bakıldığında Türkiye’de kadınların erkeklere göre eğitim oranlarının OECD ortalamasına göre düşük kaldığı görülmektedir. Türkiye’de okullaşma oranlarında 6-14 yaş aralığında %100’lük bir oran sağlanırken 15-19 yaş aralığında bu oranın %70,5 olduğu görülmektedir (Education at a Glance 2023: OECD Web Sitesi, 2024).

Kamu diplomasisi araçlarından olan eğitimin en önemli faktörlerinden olan uluslararası öğrencilerin eğitim durumu Türkiye açısından değerlendirildiğinde; lisansüstü programlarda diğer programlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. OECD ülkelerinin geneline bakıldığında yabancı uyruklu ve uluslararası öğrenci oranları ön lisans düzeyinde %3,4, lisans düzeyinde %4,9, yüksek lisans düzeyinde %13,6 ve doktora düzeyinde ise %23,6 olduğu görülmekte; bu oranların Türkiye’de sırasıyla %0,9, %3,2, %8,4 ve %6,7 olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de eğitim gören uluslararası ve yabancı öğrencilerin oranları OECD ülkelerinin geneline kıyaslandığında daha düşük kalmaktadır (Education at a Glance 2023: OECD Web Sitesi, 2024).

Eğitim alanında ilerlemenin ve yaygınlaşmanın temelinde finansal yatırım ve kamu harcamaları yatmakla birlikte bu finansal kaynakların doğru şekilde aktarılması önem arz etmektedir. Modern toplumlarda öğrencilerin iş hayatına hazırlanması, uluslararası öğrencilerin ilgisini çekecek eğitim faaliyetlerinin hazırlanması ve gelişmişlik düzeyinin artırılması gibi hususlar eğitim için yapılan kamu harcamalarının verimliliğiyle doğrudan ilgili olmaktadır. Türkiye’de 2020 yılındaki tüm eğitim kademelerine ait veriler değerlendirildiğinde öğrenci başına yapılan eğitim kurumları harcaması 5.352 dolar olduğu ancak bu tutarın OECD ülkeler ortalamasında 12.647 dolar olduğu görülmektedir.

Eğitim için yapılan kamu harcamaları içerisinde Türkiye’de en çok pay ayrılan kademe yükseköğretim kademesidir. Türkiye bu eğitim kamu harcamaları ile Kolombiya ve Meksika’dan sonra en düşük orana sahip ülke olmaktadır. Türkiye’de Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’nın %4,7’si eğitim kurumlarına kamu harcaması olarak aktarılmakla beraber Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’ya göre oransal karşılaştırmada en düşük seviyedeki OECD ülkelerinden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de eğitim için kamu harcamalarının yanı sıra özel kaynaklı harcamalar da yapılmakta olup eğitim amacıyla yapılan özel harcama ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla açısından en yüksek orana sahip ülkelerdendir (Education at a Glance 2023: OECD Web Sitesi, 2024).

Türkiye’de eğitim olanakları ve değerlendirilmesi açısından bakacak olursak; üniversitelerin müfredatlarının belirlenmesinde yetkili olan Yüksek Öğretim Kurulu tarafından açıklanan verilere göre, fakülte ve öğrenci sayısı, uluslararası öğrenci oranları, üniversitelerin yayımladığı akademik makaleler ve akademik itibar hususlarının esas alındığı QS 2024 Dünya Üniversiteleri Sıralaması’nda 2963 üniversitenin değerlendirildiği ve 1503 üniversitenin sıralandığı belirtilmiş, bu sıralamada Türkiye’de yer alan 25 üniversitenin yer aldığı görülmüştür. Bu sıralamaya göre ilk 500 üniversite arasında 3 Türk üniversitesinin olduğu anlaşılmıştır. 2024 yılı Scopus verilerine göre Türkiye adresli uluslararası yayın sayılarının artış gösterdiği gözlenmiş, doküman üretimine göre 2022 yılı içinde Türkiye’nin 17. Sıraya yükseldiği görülmüştür. Türkiye’de yayınlanan endeksli yayın sayılarında da artış gözlenmiş, 2022 yılı içinde 72 bin endeksli yayın yapıldığı ve bu endeksin dünya içindeki payının ise %1,84’e çıktığı görülmüştür. Bir diğer uluslararası sıralama kuruluşu olan Times Higher Education tarafından yapılan araştırmada, Dünya Üniversite Etki Sıralaması 2023’te 79 Türk üniversitesinin yer aldığı anlaşılmaktadır (YÖK’ten QS’in 2024 Dünya Üniversite Sıralaması açıklaması: İlk 500’e giren Türk üniversitelerinin sayısı 3’e yükseldi: Anadolu Ajansı Web Sitesi, 2024).

Kamu diplomasisi kaynağı olarak eğitimin en etkin olduğu kademe olan yükseköğretim alanında akademik çalışmaların ve bu alandaki özgürlük endekslerinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. İsveç’teki Göteborg Üniversitesi tarafından yayınlanan Akademik Özgürlük Endeksine göre Türkiye’nin Kuzey Kore, Belarus ve Türkmenistan gibi ülkelerle birlikte düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Yayınlanan çalışmada toplam

179 ülke yer almakla beraber Türkiye 166. sırada bulunmaktadır. Bu durum araştırmada insan hak ihlalleri ve özgürlüklerine getirilen kısıtlama iddialarının yansımaları olarak değerlendirilmekte olup Türkiye açısından kamu diplomasisi kaynağı olarak eğitim alanında diğer toplumlar nezdinde olumsuz görüşlere sebep olabilmektedir (Research: Academic Freedom Index Web Sitesi, 2024).

Türkiye’de yapılan akademik yayınlar ile ilgili olarak yapılan araştırmalar neticesinde 2015-2020 yılları arasındaki süreçte belirli bir ilerlemenin kaydedildiği ve bu ilerlemenin 2018 yılından itibaren arttığı görülmüştür. İlk %10’luk dilim için atıf alan yayın oranı ve uluslararası iş birliği çerçevesindeki yayın oranı dünya ortalamasının üstünde seyretnmekteyken Q1 diliminde yer alan dergilerdeki yayın oranının dünya ortalamasının altında kaldığı anlaşılmaktadır. 2015-2020 yılları arasında Türkiye’de yayın sayısı %28,4 artmış ve öğretim üyesi sayısı da %29,7 oranında artmış olmasına rağmen öğretim üyesi başına düşen yayın sayısında %1’lik azalma yaşandığı görülmüştür (Raporlar: YÖKAK Web Sitesi, 2024).

Türkiye’nin kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında eğitim alanında en başarılı programlarından 1992 yılında başlattığı “Büyük Öğrenci Projesi” 2012 yılından itibaren Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı koordinesinde “Türkiye Bursları” adı altında devam ettirilmektedir. Bu proje kapsamında Türkiye’de eğitim alıp ülkesine dönenlerin Türkiye ile ülkeleri arasında ilişkilerin gelişmesine katkıda bulundukları ve Türkiye’nin yumuşak gücünde etkili oldukları görülmektedir. Türkiye Bursları yalnızca yabancı ülke vatandaşlarının faydalanabildiği bir proje olup başvuran öğrenciler çeşitli mülakatlardan geçtikten sonra burs almaya hak kazanmaktadırlar. Aldıkları bursların yanında dil eğitimi, barınma imkânı ve sosyal haklar gibi birçok haktan da faydalanabilmektedirler. Türkiye’de farklı kademelerde eğitim imkânı bulan mezunlar arasında eski Libya Başbakanı Muhammed El Mangus, Ürdün’de bakanlık yapan Abdurrezzak Tabışat, Karadağ’da İslam Birliği Başmüftüsü Rıfat Feyziç, Moğolistan Ulusal Kanalı Genel Direktörü Gandiinma Rentsendorj gibi isimlerin yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de eğitim ve burs imkânı bulan yabancı ülke vatandaşları hem ülkeler arası ilişkilerin gelişmesine hem de Türkiye’nin tanınırlığının artmasına fayda sağladıkları anlaşılmaktadır (Türkiye Mezunları Ülkelerinin Liderleri: Anadolu Ajansı Web Sitesi, 2024).

Türk dış politikasının Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren günümüze kadar olan genel durumu incelendiğinde, Cumhuriyet'in kurulduğu dönemlerde batıcılık, statükoculuk, ulus devlet temelli dış politika ve bağımsızlığın korunması gibi ilkelerin ön plana çıktığı ve bu ilkelerin Cumhuriyetin kurucu kadroları tarafından benimsenen dinamikler olduğu görülmüştür. Ziya Gökalp'in benimsediği Türkçülük fikrini esas alan bir yaklaşım ile belirlenen bu politikalar Atatürk'ün kuruluş döneminde muasır medeniyetler seviyesine çıkma fikrine de öncülük ettiği anlaşılmıştır (Erkan, 2020: 115).

Cumhuriyet'in kuruluşundan 2000'li yıllara kadar batıcılık, statükoculuk, ulus devlet temelli dış politika ve bağımsızlığın korunması ilkeleri Türk dış politikasının temel dinamikleri olarak görülmüş, 2000'li yıllardan itibaren küresel ve bölgesel değişimlere bağlı olarak dış politikada esas alınan temel dinamiklerin de değişime uğradığı anlaşılmıştır (Oran, 2013: 193). 2000'li yıllara gelindiğinde Türk dış politikasının temel dinamiklerinin AKP hükümetinin temel politika anlayışı çerçevesinde şekillendiği, bölgesel ve küresel anlamda söz sahibi olmak adına sorunların odağında olmayıp sorun çözücü ve arabulucu rolde yer almak isteğinin ön plana çıktığı görülmüştür.

Türk dış politikasında yumuşak güç ve kamu diplomasisi kaynaklarından olan kültür, siyasi değerler, dış politika ve eğitimin incelenmesi neticesinde; Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütürken ihtiyacı olan temel aktörleri kültürel ve tarihsel açıdan kendi içinde barındırdığı, bu kaynakları kullanırken evrensel değerleri göz önünde bulundurmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu kaynakların kullanılmasında Cumhuriyet dönemine nazaran Soğuk Savaş sonrası dönemde özellikle Türk soydaşların yaşadığı topraklarda daha etkin faaliyetlerde bulunduğu gözlemlenmiştir.

Türk dış politikasında Cumhuriyet sonrası döneme bakıldığında sert güce başvurmadan uluslararası anlaşmalar ile çözümlere kavuşulması ve yabancı ülkelerle iyi ilişkiler kurmak adına birtakım faaliyetler yürütülmesi gibi kamu diplomasisi faaliyeti sayılabilecek pek çok örneğe rastlanılmış olsa da kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütecek kurumsal yapıların Soğuk Savaş sonrası dönemde kendini göstermeye başladığı görülmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunan kurumların Soğuk Savaş sonrası dönemde yeni bir dış politika aracı olarak kullanılması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de uluslararası ilişkilerde etkinliğin artmasına yardımcı olduğu anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA YENİ ARAÇLAR

Türkiye, Türk milleti ve diğer tüm değerlerinden güç alan, tarihsel olarak derin bir yapıya sahip, zengin kültürel mirasa haiz bir devlet olmasına karşılık yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanında kurumsal çalışmalara Soğuk Savaş'ın bitiminden hemen sonrasında başlamadığı görülmektedir. Tarihi ve kültürü ile ciddi bir derinliğe sahip olan Türk ulusuna Soğuk Savaş döneminden sonra SSCB'nin dağılmasının ardından tekrar iş birliği yapmak için fırsat doğduğu anlaşılmaktadır. Türkiye, Türki Cumhuriyetlerin ekonomik kalkınmalarının sağlanması ve dünyaya adapte olmaları için özel çaba göstermiştir. Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarını ve araçlarını kullanması TİKA ile başlamış sonrasında bazı kurumların yeniden yapılandırılması ve yeni kurumların oluşturulmasıyla bir ileri aşamaya geçmiştir.

Bu minvalde, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk Maarif Vakfı (TMV), Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Türkiye'nin kamu diplomasisi ve yumuşak gücünü artırmaya yönelik faaliyetler düzenleyen kurumlar olarak Türk dış politikası için önemli unsurlar olmuşlardır.

3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

25 Aralık 1991'de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dağılmış ve Orta Asya ve Kafkaslar bölgesindeki birçok ülke bağımsız hale gelmiştir. Türkiye, o zamanki bağımsız Türk Cumhuriyetleri'ni tanıyan ilk ülke olmuştur. Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan ile ortak dil, hafıza ve kültürü paylaşılması ikili ve bölgesel ilişkilerin güçlenmesinin önünü açmıştır. Türkiye ve Orta Asya devletlerini tek bir millet tabanında farklı devletler olarak ele almakta ve dış politika olarak bölgede farklı ve proaktif bir yaklaşım sergilemektedir (Oran, 2009: 357-360).

Türkçe konuşulan ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi Türkiye'nin değişmez vizyonu olmuş ve bu vizyon son otuz yılda dünya siyasetinde önemli bir yer işgal etmiştir. Türkiye'nin 1990'lı yıllarda Orta Asya'daki ana odağı Türk devletinin uluslararası toplum tarafından kabul edilmesiydi. O günden bu yana Türkiye'de Orta Asya'nın gelişmekte olan ülkelerinde yaşayan soydaşlarımızın sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu dönemde yapılan yardımlar zamanla uzun vadeli yatırım

programlarına dönüşerek planlı bir hal almaya başlamıştır. İşte bu yatırım ve yardım programlarının kurumsal bir şekilde yürütülmesi, hukuki dayanağının kalıcı hale gelmesi ve yardımların çeşitlendirilmesi gibi amaçlarla, 1992 yılında çıkarılan 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı kurulmuştur (Hakkımızda: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

TİKA'nın 1992 yılında çıkarılan 480 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'deki ilk ismi Ekonomik, Kültürel, Eğitim ve Teknik İşbirliği Başkanlığı (EKETİB) olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen Kanun Hükmünde Kararname'de kuruluş amacı; başta Türk dilinin konuşulduğu Cumhuriyetler ve Türkiye'ye komşu ülkeler olmak üzere, gelişme yolundaki ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki iş birliğini projeler ve programlar aracılığıyla geliştirmek, bu yoldan, gelişme yolundaki ülkelere yapılacak yardımlarla ilgili işlemleri yürütmek olarak belirtilmiştir (Resmi Gazete Arşiv: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi, 2023).

1999 yılına gelindiğinde Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılan tezkere ile Başbakanlığa bağlanmıştır. 2001 yılında TİKA'ya ait teşkilat kanunu olan 4668 Sayılı “Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 24 Ekim 2011 tarihli 656 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile teşkilat kanunu ve adı güncellenen Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), kavuştuğu esnek ve hızlı karar alabilen yapısıyla faaliyetlerine daha güçlü bir biçimde devam etmiştir. Son olarak 15 Temmuz 2018 yılında 30479 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı” başlıklı 37'nci bölümünde yer alan “Kuruluş ve Teşkilat” başlıklı 521. Maddesinde, Başkanlığımız, kamu tüzel kişiliğine haiz ve özel bütçeli olarak nitelendirilmiş olup Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak günümüzde faaliyetlerini sürdürmektedir (Tarihçe: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023). TİKA, Türkiye'de kamu diplomasi aracı olarak kurulmuş

olan ilk kuruluşlardan olup geçen zaman içerisinde isim ve idari yapısını değiştirerek günümüzde de aktif bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

TİKA 1992 yılında kurulduğunda amacını kalkınma yardımı yapacağı ülkelerin kendi benliğini oluşturabilmesini, teknik alt yapı hususunda kayıpların karşılanması, politik ve kültürel hakların ilerlemesi olarak belirlemiştir. Yenileme, maliye, turizm, sağlık, eğitim, tarımsal kalkınma, sanayi sahalarının gelişmesi gibi uygulamalar da TİKA görevleri arasında belirlenmiştir. Duvarların yıkıldığı demir perdenin kalktığı bir dünyada Orta Asya'da bulunan Türk devletlerinin yardımına ilk koşan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Bu bağlamda birçok ülkede kurumsal bağlantısı bulunan TİKA ilk Program Koordinasyon Bürosu'nu Türkmenistan'da açarak faaliyetlerine başlamıştır. Devam eden süreçte ise o bölgede bulunan büro sayısını 6'ya yükseltmiştir. 1995 yılına kadar bu bölgede sosyal ve ekonomik yardımlar ile soydaşlarının yanında onlara çeşitli yardımlar sunan TİKA, bu tarihten sonra bu yardımlara ek olarak kültür alanında yapmış olduğu işbirliklerine de ağırlık vermiştir. Derin bir kültür birikimine sahip olan Türk toplumları geniş bir coğrafyaya yayılmış ve zaman içerisinde haznelerine farklı kültür unsurları da katarak ilerlemişlerdir. Gelişmiş bir ülke olabilmek nitelikli bir insan gücüne bağlıdır. Bu nitelikli insan gücü de kültürel, ekonomik ve sosyolojik olarak gelişmiş bir altyapı sayesinde ortaya çıkmaktadır. Teknolojik ve bilimsel olarak yetişkin insan gücüne sahip olan ülkeler dünya üzerinde etkin ve kalıcı bir rol oynamaktadır. TİKA ata toprakları olan bu coğrafyada bilimsel çalışmaların hızlanması adına kütüphane, laboratuvar ve eğitim alanları gibi birçok yapı inşa ederek buralarda gelişmişlik düzeyinin artmasına yardımcı olmuştur (Hakkımızda: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

Türkiye 2000'li yıllardan itibaren küresel anlamda gelişmeler yaşamış, bölgedeki rolü itibari ile daha aktif bir güç olma yoluna girmiştir. TİKA'nın kurulduğu yıllardaki amaç ve projelerine bağlı olarak düzenlenen kurumsal yapısı değişen dünya düzeni ve ihtiyaçlara göre zaman içerisinde güncellendiği gözlemlenmiştir. Türkiye dış politikası da bu dönemde değişime uğramıştır. Bu değişim sonrasında Türkiye Batıcılık temelli politikadan çok yönlü anlayışa sahip bir dış politikaya kavuşmuştur. Bu durumun uluslararası kurumlara da etkisi gözlemlenmiştir. Bu değişim doğrultusunda TİKA faaliyet coğrafyasını genişletmiş; 2002 yılında 12 olan Program Koordinasyon Ofisi

sayısını 2011 yılında 25'e, 2012 yılında ise 33'e yükseltmiştir. Günümüze geldiğinde ise artık daha büyük bir coğrafyaya yayılmış ve daha nitelikli bir yapılanmayla, merkezi Ankara olan ve 61 ülkede 63 Program Koordinasyon Ofisi ile 150 ülkede faaliyet gösteren bir başkanlık haline gelmiştir (Hakkımızda: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

TİKA'nın görev sorumluluklarını kısaca sıralayabiliriz:

- İş birliği istenilen ülke ve topluluklarla ticaret, ekonomi, teknoloji, kültür, sosyal işler ve eğitim alanlarında proje ve faaliyetlerin hazırlanması ve uygulanması,
- Teknik ve kalkınma yardımlarının koordine edilmesi ve kurumsal hafıza kültürünün oluşması, doğru ve güncel verilere ulaşmak amaçlı envanter kayıtlarının tutulması,
- Yurt dışında ortak tarihi, sosyal ve kültürel değerlerin korunması yoluyla toplumlar arasındaki belirli önyargıların azaltılması ve toplumlar arası iletişimin güçlendirilmesi için sosyal ve kültürel içerikli proje ve faaliyetler uygulamak,
- Gerekğinde yabancı ülkelere ve yerel topluluklara insani ve teknik yardımın koordine edilmesini sağlamak,
- Kalkınma alanında iş birliği yapan ulusal kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel kuruluşlar, üniversiteler vb. ile iş birliği içinde program ve faaliyetler yürütmek, gerektiğinde teknik yardım sağlanması (Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri: T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi, 2023).

TİKA, yukarıdaki görev ve sorumluluklar çerçevesinde sektörel iş birliği ve destek sağlamaktadır. Bu, tarımdaki altyapıyı ve yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik faaliyetler olarak kendini göstermektedir. Hayvancılığın geliştirilmesi, Türk dilinin kullanımının yaygınlaştırılması, mesleki eğitim, iş alanlarının oluşturulması, tarihi ve kültürel değerlerin, sosyal ve kültürel değerlerin korunması ile reklam ve bilgi hizmetleri vb. ilişkileri geliştirerek birçok alanda proje geliştirip yürütmektedir.

TİKA kurulduğu günden bu yana gösterdiği faaliyetler ile birçok yardım gerçekleştirmiş ve Türkiye'nin yumuşak gücünü dünyanın pek çok ülkesinde göstermiştir. Gerek

soydaşlarımızın gerekse diğer yardıma muhtaç insanların yardımına koşmakla birlikte bu yaptığı yardımları insani bir şekilde yerine getirerek insanlık onuruna yakışır bir çerçeve çizmek istemektedir. TİKA faaliyetlerini kalkınma yardımları ve teknik yardımlar kullanarak sürdürmektedir. Kalkınma yardımları; gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına destek ve acil problemlerine çözüm bulmak amacıyla yapılan aynı veya nakdi yardımlar ile yatırımları kapsarken; ortaya çıkan sonuçları itibariyle ise iş birliğini geliştirmede en önemli enstrümanlardan birisi olarak değerlendirilmektedir (TİKA Faaliyet Raporları 2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023). Kalkınma yardımları; resmi kalkınma yardımları, diğer resmi kalkınma yardımları, özel sektör katkıları ve sivil toplum kuruluşu yardımları olmak üzere dört ana başlıkta toplanmaktadır. Resmi kalkınma kamu kaynaklarından faydalanılarak ve resmi kuruluşlar tarafından gelişmekte olan ülkelere ve çok taraflı kuruluşlara yapılan, en önemli hedefi ekonomik kalkınma ve refah seviyesini artırmak olan, çoğunlukla “hibe” niteliğindeki yardımların tümüdür. Resmi kalkınma yardımları çerçevesinde, yardım veren ülke ve kuruluş “donör”, yardım alan ülke ve kuruluş ise “partner” olarak tanımlanmaktadır (İpek, 2020: 59).

Kalkınma, uzun yıllara yayılan, oldukça zor bir süreç olarak bilinmektedir. Özellikle kurumsal yapılanmasını tamamlayamamış ve ekonomik olarak zor durumda olan ülkeler için bu sürecin olumlu sonuçlanması, uzun vadeli iş birliklerini mecburi kılmaktadır. Bu noktada, donör ülkelerin ve uluslararası kuruluşların, uzun vadeli bir işlem süreci olacağını planlayarak, halka doğrudan temas edecek ve onların problemleri için somut çözümler üretecek proje ve programlara odaklanmaları zorunluluğu kendini göstermektedir (İpek, 2020: 64).

Türkiye’nin yardım anlayışının temel dayanağı insan odaklı olmasıdır. Türkiye’nin yardımlarında en önemli nokta her zaman için ihtiyaç sahiplerinin menfaatleri olduğu görülmektedir. Bu yardımlar yerine getirilirken o bölgenin coğrafyası, ekonomik durumu, toplumsal yapısı ve birçok unsur göz önüne alınarak hareket edilmektedir. Diğer kalkınma yardım türleri olan diğer resmi kalkınma yardımları, özel sektör katkıları ve sivil toplum kuruluşu yardımları da ismiyle müsemma şekilde yapılan yardımlardır. Bu yardımların yapılmasındaki temel amaç ise yardım yapılan ülkelerin kendi kendilerine yetebilecek düzeyde gelişerek dış politika hamlelerinde bağımsız bir şekilde hareket etme

olanağı sağlamalarıdır. Bu yardımlar sayesinde uluslararası alanda bağımsız ve güçlü şekilde hareket eden ülkeler yeri geldiğinde Türkiye lehine kararlar alınmasında etkin rol oynayacakları düşünülmekte ve dış politikada Türkiye'nin yanında bulunmaları amaçlanmaktadır (Dış Politika: T.C. Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi, 2024).

2000 yılı Eylül ayında Birleşmiş Milletlere üye olan 189 devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı Amerika Birleşik Devletleri'nin New York şehrinde düzenlenen Binyıl Zirvesi'nde 189 üye ülkenin oybirliği ile A/RES/55/2 sayılı Binyıl Bildirgesi'nin kabul edilmiştir. Bunun sonucunda 2015 yılına kadar kalkınmayı sağlamak ve yoksulluğu azaltmak amacı ile 8 hedef ve 21 alt hedeften oluşan Binyıl Kalkınma Hedefleri küresel gündemin merkezine alınmıştır. Binyıl Kalkınma Hedeflerinin küresel çapta uygulanmasıyla elde edilen olumlu sonuçlar neticesinde 1992 yılında gerçekleştirilen Dünya Zirvesi'nin 20. yılında Haziran 2012'de yine Rio de Janeiro kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda (Rio+20) Birleşmiş Milletlerin üye devletleri, sonraki süreçte 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına altlık oluşturacak "İstediğimiz Gelecek" sonuç belgesini kabul etmişlerdir. Nihayetinde 2015 yılı Eylül ayında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen, 2015 sonrası kalkınma gündemini belirleyen 17 amaç ve 169 alt amacın yer aldığı A/RES/70/1 sayılı "Dünyamızı Dönüştürmek: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi" başlıklı kararın kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu itibarla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının uygulanmasını ulusal düzeyde takip etmek ve koordinasyonu sağlamak üzere T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı başkanlığında; tüm bakanlıkların ilgili bakan yardımcıları, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Türkiye İstatistik Kurumu başkanlarından oluşan "Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Koordinasyon Kurulu"; 19 Temmuz 2022 tarih 31897 sayılı Cumhurbaşkanı Genelgesi ile kurulmuştur. Bu Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları sırasıyla; yoksulluğa son, açlığa son, sağlıklı ve kaliteli yaşam, nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, temiz su ve sanitasyon, erişilebilir ve temiz enerji, insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, sanayi, yenilikçilik ve altyapı, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, sorumlu üretim ve tüketim, iklim eylemi, sudaki yaşam, karasal yaşam, barış, adalet ve güçlü kurumlar ile amaçlar için ortaklıklardır (TİKA Faaliyet Raporları 2021:

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk   birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023)⁵.

Türkiye T KA aracılığıyla yukarda sayılan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının yerine getirilmesi için yıllardır çalışmalar yapmaktadır. Bu  alı malar neticesinde dünyadaki birçok geli mi  ülkeye nazaran yüksek rakamlara ulaşılmıştır. T KA tarafından açıklanan verilere göre 2022 yılında Türkiye toplam kalkınma yardımları 7.892,61 Milyar ABD Dolarıdır (2022 Yılı Türkiye Toplam Kalkınma Yatırımları İstatistikleri: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk   birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023). Türkiye 2021 yılında toplam 8.397,16 milyon dolar kalkınma yardımları ger ekle tirmi tir. Bu yardımların 7.712,76 milyon dolarlık kısmı kamu kurum/kuruluşlarınca gerçekleştirilen resmi akımlardan, 684,39 milyon doları ise özel akımlardan oluşmaktadır. (T KA Faaliyet Raporları 2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk   birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

Türkiye i  politikasında yaşadığı sorunlar, ekonomik problemler ve toplumsal olaylar olmasına rağmen hiçbir zaman kalkınma yardımlarını kesmeden devam ettirdiği görülmektedir. Bu durum toplum nezdinde zaman zaman eleştirilere sebep olsa da dış politika gereği uygulamalar devam ettirilmiştir. Yumuşak güç uygulamalarında devamlılığın önemli olduğu düşünülmektedir. Yumuşak güç aracı olarak kullanılan her neyse amacına ulaşmadan yarıda bırakıldığı zaman karşı tarafta ters etki yapıp ülkenin imajını kötü yönde etkileyebilmektedir.

Türkiye'nin 2021 yılında en çok yardım yaptığı  lke 51,80 Milyon Dolar ile Somali olurken, Ekonomik Kalkınma ve üç Birliği  rg t  OECD'nin T KA'nın hazırlamış olduğu Faaliyet Raporu'na göre 2021 yılında Türkiye'nin iki taraflı resmi kalkınma yardımlarından en çok faydalanan  lke Suriye olmuştur ve bu yardımların toplamı 6.689,83 Milyon ABD Dolarıdır (T KA Faaliyet Raporları 2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk   birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023). Kalkınma Yardımları Komitesi olan DAC'ın  yesi olan ülkeler içinde Gayri Safi Milli Hasılasına (GSMH) oranla yapılan hesaplamalara göre en iyi orana sahip ikinci  lke Türkiye

⁵ T KA Faaliyet Raporları üzerinden araştırma yapılırken yayınlanmış olan en güncel raporlar esas alınmaya  alı ılmı  olup T KA web sitesinde en güncel ve ayrıntılı faaliyet raporunun 2021-2022 yıllarında yayınlandığı görülmüştür.

olmuştur (TİKA Faaliyet Raporları 2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023). Türkiye'nin bu yardım faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri için ne kadar önemli bir büyüklükte bütçe ayırdığı ortaya çıkmaktadır.

TİKA Balkanlarda birçok Osmanlı Devleti döneminden iz barındıran Bosna-Hersek'te; çocukların eğitim görmesi için kreş yapılması, eğitim kurumlarının restorasyonu, Travnik Elçi İbrahim Paşa Medresesinin tadilatı, Bihaç'ta mikrobiyoloji laboratuvarı kurulması gibi çalışmalar yapmıştır. Saraybosna'da 5000 kişinin katılımıyla düzenlenen kitap fuarına destek olmuş, Balkanlarda ahilik geleneğinin devam ettirilmesi için uygulamalar yapmış, Haçici Beldesine sağlık ocağı yapılması, Yayçe şehrinde su kaynaklarının tedarik edilmesi, savaşın izlerinin silinmesi için çocuklara kıyafet temini sağlanmıştır. Engelli vatandaşlar için teknik malzeme desteği, Saraybosna'da savaşta ölenlerin adını yaşatacak müzenin açılışı ve 1000 adet tohumlanmış toprak temini gibi pek çok alanda faaliyette bulunduğu bilinmektedir (Kaygısız, 2016: 312-314).

Türkiye için Balkanlarda önem arz eden bir diğer ülke olan Arnavutluk'ta; iki ülke arasında 15 Aralık 1923'te imzalanmış olan "Ebedi Dostluk ve İşbirliği Anlaşması"yla başlayan Türkiye ile Arnavutluk arasındaki diplomatik ilişkilerin 100. yılına denk gelmesi, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin de 100. Yılı olması dolayısıyla iki ülke arasında bağların güçlendirilmesi için, Tiran'da yer alan Farka gölü yakınındaki yeni yaya yolu kenarına ağaç dikimi yapılmıştır (Türkiye ve Arnavutluk Diplomatik İlişkilerinin 100. Yılına Özel "Ağaçlandırma Projesi": T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023). Yine 2023 yılı içerisinde Kuzey Makedonya'nın başkenti Üsküp'te TİKA'nın restore ettiği Sultan Murat Camisi'nin açılışı yapılarak ortak tarih ve birbiriyle harman olmuş kültürlerinin bu toprakları kendileri için daima özel ve değerli kıldığını, dolayısıyla yüzlerce yıllık ortak yaşamışlıkları ve birlikte yeşerttikleri kültürel değerlerin asla göz ardı edilemeyeceği belirtilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, Üsküp'te Sultan Murat Camisi'nin Açılışına Katıldı: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

Balkanlar dışında da soydaşlarımızın yer aldığı Gürcistan topraklarında TİKA son yıllarda ekonomik katkı sağlamak amacıyla yardımlarını sürdürmektedir. Bunlara bir

örnek olarak; 1944 yılında sürgün ile birlikte çeşitli zorluklar yaşayan ve son yıllarda ana vatanlarına geri dönen Ahıskalı Türklerin yerel topluma entegrasyonu ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi için Dünya Ahıska Türkleri Birliği (DATÜB) Gürcistan Temsilciliği iş birliğinde Gürcistan'ın İmereti ve Guria Bölgelerinde yaşayan Ahıska Türklerine 90 adet traktör ve 5 adet fındık ayırıştırma makinesi temin edilmiştir. Ayrıca, Ahıskalı kadınların ürettikleri doğal ürünleri (kaymak, tereyağı ve peyniri) doğru yöntemlerle üretme ve pazara sunmalarına imkân sağlanması amacıyla 50 aileye 50 adet elektrikli süt krema makinesi temini gerçekleştirilmiştir. Proje ile kadın çiftçilerin ekonomik durumlarının iyileştirilmesine ve aile bütçelerine katkı sağlanması hedeflenmektedir (TİKA Faaliyet Raporları 2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

2020 yılında başlayıp tüm dünyayı olumsuz yönde etkileyen Covid-19 salgını sonrasında gelişimini tamamlayamamış ülkelerde çokça sağlık ekipmanı ve hastane yetersizliği gibi sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Bu dönemde kendi ülkesinde gerekli tedbirleri almanın yanı sıra başka ülkelere de bu konuda destek olan Türkiye, TİKA aracılığıyla; Kırgız Cumhuriyeti'nin başkenti olan Bişkek'te 72 yatak kapasiteli Hastane 2020'de COVID-19 ile mücadele kapsamında Kırgız Sağlık Bakanlığı tarafından enfeksiyon hastanesi olarak kullanılmış, 2021 Eylül ayından itibaren Türk ve Kırgız Sağlık Bakanlıklarınca ortak bir şekilde işletilmeye başlanmıştır (TİKA Faaliyet Raporları 2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

1997'de Türkiye Avrupa Birliği üyelik başvurusu reddedilmiş, Türkiye yeni bir adapte sürecine girmiştir. İsmail Cem'in Dışişleri Bakanlığı yaptığı bu dönemde, Türkiye aynı zamanda Kıbrıs Rum Yönetimi ile Ermenistan'ın uluslararası faaliyetlerini dengelemek ve ihracat pazarı seçeneklerini çeşitlendirmek adına Afrika'ya yönelmiştir. Ancak bu girişim dönemin ekonomik ve siyasi zorlukları nedeniyle pek de başarılı sonuçlar vermemiştir. AKP döneminde 2005 yılında Afrika ülkeleri özelinde yeni bir yardımlaşma hareketi başlatılmıştır. Türkiye 2005 yılını Afrika yılı ilan ederek o ülkelerde gözlemci olmuştur. Yapılan bu girişimlerin neticesinde Afrikalı üyelerin verdiği oylarla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2008-2010 yılları arasında geçici üyeliğine seçilmiştir (Bayram, 2014: 266-268). Günümüzde de Afrika'daki ülkelere maddi manevi yardım

faaliyetlerini devam ettiren Türkiye'nin yakın zamanda yaptığı bir faaliyete örnek vermek gerekirse; 2023 Aralık ayı içerisinde Nepal'de faaliyet gösteren ve hâlihazırda 27 göz hastanesini ve 150 göz sağlığı merkezini bünyesinde barındıran “Nepal Netra Jyoti Sangh” adlı sivil toplum kuruluşu ve TİKA'nın iş birliğinde göz sağlığı taraması ve tedavi uygulamaları gerçekleştirilmiş, bu imkânlarından yaklaşık 3000 kişi faydalanmıştır (TİKA'nın Destekleriyle Nepal'de Göz Sağlığı Kampı Düzenledi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi, 2023).

Bütün bu veriler ve gerçekleşen faaliyetler birlikte değerlendirildiğinde anlaşılmaktadır ki; TİKA Türk dış politikasında uygulanan kamu diplomasisinin en somut örneklerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimi zaman nakdi, kimi zaman ayni kimi zaman da psikolojik ve sosyolojik olarak birçok ülke vatandaşının yanında bulunan TİKA, Türk dış politikasının yumuşak gücünü ve imajını olumlu yönde etkilemektedir. Kurulduğu yıllarda asıl amacı soydaşlarımızın yaşadığı topraklarda faaliyet gösterip onların yeniden yapılanmasına öncülük etmek olsa da günümüzde insani yardım faaliyeti sayılan ve yapıldığında “iyi ki” dedirtecek her türlü kalkınma faaliyetinde yer almakta olduğu görülmektedir. Coğrafya, dil, din ve ırk ayırt etmeksizin gösterdiği faaliyetler neticesinde Türkiye'nin rol model olma katsayısını artırdığı değerlendirilmektedir.

3.2. Türkiye Maarif Vakfı (TMV)

İnsanlık tarihi boyunca ilerleme kaydeden toplumlar ve kurumsal yapıların başarılarının temeline inildiği zaman eğitim alanında ortaya koydukları çalışmaların etkisi ön plana çıkmaktadır. Toplumların eğitim alanında sarf ettikleri çabalar onların geleceği için vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Türkiye Cumhuriyeti kurtuluş mücadelesinden bu yana eğitime en fazla önem veren ülkelerin başında gelmektedir. Kurtuluş Savaşı döneminde verilen bağımsızlık mücadelesi eğitim faaliyetlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. Aynı zamanda eğitimin bu mücadeleye katkısı da çok büyüktür. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından hemen sonra Maarif Vekilliği adında bir teşkilat kurularak eğitimin sistemli bir şekilde ele alınması öngörülmüştür. Yine bu dönemde öğretmen ve öğrencilerin askerlik yükümlülükleri ertelenmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatları ile 15 Temmuz 1921'de savaşın kararlılıkla devam ettiği bir dönemde Ankara'da Maarif Kongresi toplanmıştır (Akyüz, 2009: 290-293). Yukarıda bahsedildiği üzere Türkiye'de eğitime verilen önem savaş zamanında bile ön plana çıkmaktadır. Eğitim gibi kutsal ve

son derece önemli bir faaliyetin kontrollü bir şekilde sistem dahilinde devlet eliyle yapılması önem arz etmektedir.

Küreselleşen dünya üzerinde birçok devlet kendi ülkesindeki vatandaşlarına yönelik eğitim faaliyetlerinin yanı sıra başka ülkelerde de eğitim alanında etkinliklerini sürdürmektedirler. Uluslararası eğitim faaliyetleri ülkelerin yumuşak gücüne en fazla katkı sağlayan unsurlardan birisi olmakla beraber uygulandığı tarafta en fazla kalıcı etkiye sahip unsur olduğu düşünülmektedir.

Eğitim insanın doğmasıyla başlayıp ölene kadar devam eden ve fikir gelişiminde en önemli aktördür. Bu sebeple eğitimin belli otoriteler eliyle veya kontrolüyle gerçekleştirilmesi elzemdir. Türkiye kurulduğundan bu yana her ne kadar uluslararası eğitim anlamında farklı kurumlarla varlığını sürdürüyor olsa da devlet tüzel kişiliği veya kamu tüzel kişiliği haiz olmayan bazı kurum ve kuruluşlar tarafından da bu faaliyetler zaman içinde gerçekleştirilmiştir. 1990'lardan itibaren birçok hükümetin desteğini alan ve ülkemize her yönüyle zarar veren ve 15 Temmuz 2016'da darbe girişiminde bulunan Fettulahçı Terör Örgütü, uzun yıllar ülke içinde ve dışında birçok eğitim kurumuyla faaliyetlerini sürdürmekteydi. Bu eğitim faaliyetleriyle kendi menfaatine üye devşirmek gibi birçok zararlı faaliyette bulunuyordu. Bu zararlı yapılanmanın ülke içindeki etkilerinin tasfiye edilmesinin yanında ülke dışında da örgütlendiği eğitim kurumlarının Türkiye'yi temsilen devlet eliyle yapılandırılması gerekiyordu. İşte böyle bir dönem neticesinde FETÖ'nün yurtdışındaki okullarda Türkiye hakkında dezenformasyon gerçekleştirmesini, Türkiye aleyhine hamleler yapmasını ve Türk geleneklerine aykırı eğitim vermesini engellemek amacıyla Türkiye'nin eğitim alanındaki kamu diplomasisi etkinliğini sürdürmesi açısından Türkiye Maarif Vakfı(TMV) kurulmuştur. TMV'nin kurulduğu döneme kadar yurt dışındaki faaliyetlerini Türkçe eğitiminin yaygınlaşması amacıyla yaptığını dillendiren ve bu sebeple AKP hükümetinin desteğini de alan FETÖ, 15 Temmuz darbe girişiminden sonra bu desteği kaybetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti TMV'nin de kurulmasıyla FETÖ okullarının bulunduğu ülke hükümetleri ile irtibata geçerek okullara el konulması ve TMV'ye devredilmesi için çaba göstermeye başlamıştır (FETÖ'nün Yurt Dışındaki 218 Okulu Maarif Vakfı'nda: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2024).

Türkiye Maarif Vakfı 17.06.2016 tarihinde çıkarılan 6721 Sayılı Türkiye Maarif Vakfı Kanunu ile kurulmuştur (Arşiv: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi, 2023). Kamu yararına faaliyetler gösteren ve herhangi bir kar elde etme amacı taşımayan bir vakıf olan Türkiye Maarif Vakfı, Milli Eğitim Bakanlığı haricinde Türkiye Cumhuriyeti adına yurt dışında doğrudan eğitim kurumları açma yetkisi olan tek kuruluş olup, genel bütçeden tahsis edilen gelirler ile kendi işletme faaliyetleri, bağış ve yardımlardan oluşan gelirlere sahiptir. Türkiye Maarif Vakfı'nın kuruluş kanunu olan 6721 sayılı kanunun ilk maddesinde vakfın görevleri; yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla okul öncesi eğitim dahil olmak üzere üniversite eğitimine kadar burslar vererek, eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirileceği tesisler açmak, buralarda görev alabilecek öğretmenler yetiştirmek, bilimsel araştırmalar ve araştırma-geliştirme çalışmalarına katkı sağlamak, yayınlar yaparak ve yeni metotlar geliştirmek ve faaliyet gösterdiği ülkenin hukuk zeminine uyumlu bir şekilde diğer eğitim faaliyetlerini yerine getirmek olarak belirtilmiştir (Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023: 18-19).

6721 sayılı kanunun 2. maddesinde ise burada belirtilen amaçların yerine getirilebilmesi için Türkiye Maarif Vakfının faaliyetleri belirtilmiştir. Bu faaliyetler şu şekildedir:

- Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumları açmak,
- Etüt merkezleri ve kültür merkezleri kurmak,
- Eğitim tesislerinde laboratuvarlar, kütüphaneler, spor ve sanat tesisleri kurmak,
- Eğitim amaçlı internet sitesi gibi yayın organları kurmak,
- Milli Eğitim Bakanlığınca uygun görülen içerikleri geliştirmek,
- Eğitim kurumlarında hizmet veren ve eğitim alan barınacakları yapıları temin etmek,
- Yasal sınırlar içerisinde benzer faaliyetlerde bulunan kurumsal yapılarla iş birliği yapmak,
- Araştırma geliştirme çalışmaları yaparak bunları yayınlamak, bunlarla ilgili toplantılar düzenlemek (Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023: 18-19).

Türkiye Maarif Vakfının vizyonu insanlığın huzurlu ve barış içinde olması için ilmini ve irfanını ortaya koyacak iyi insanları yetiştiren lider bir eğitim kurumu olmak; vizyonu ise dünya genelinde insanlığın ortak birikimini ve Anadolu'nun kadim irfan geleneğini merkeze koyan kapsamlı eğitim faaliyetleri yürütmek olarak belirtilmektedir (Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023: 22). Temel değerlerinin ise ehliyet ve liyakat, evrensellik, güven, iş birliği ve dayanışma, şeffaflık, eğitimde kuşatıcılık ve iyilikte ısrar olarak belirlendiği görülmüştür (Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023: 23).

Türkiye Maarif Vakfı vizyon, misyon ve ortaya koyduğu ilkelerinden anlaşılacağı üzere; iyi bir eğitim müfredatı ve kadrosuyla birlikte gerekli ekipmanlar aracılığıyla Türk kültür ve eğitim sisteminin değerlerini yerelle bütünleştirerek dünya genelinde mümkün olduğu kadar geniş bir coğrafyada faaliyette bulunmaktadır. Türkiye Maarif Vakfı 2023 yılı itibari ile; 67 ülkede faaliyette bulunmakta, bu ülkelerin 52 tanesinde eğitim faaliyetler, yürütmektedir. Bu eğitim faaliyetlerini 465 eğitim kurumu ve 37 öğrenci yurdu ile yürütmektedir (Dünyada Maarif: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023). Kısacası Asya'dan Avrupa'ya, Amerika'dan Afrika ve Avustralya'ya, dünyanın dört bir tarafındaki yedi bini aşkın eğitim kadrosuyla Türkiye Maarif Vakfı, Türkiye'nin eğitim alanında dünyaya açılan penceresi olduğu söylenebilir.

FETÖ tarafından yurt dışında açılmış olan eğitim kurumları Türkiye için olduğu kadar bulunduğu ülkeler tarafından da birer tehdit unsuru olarak görülmektedir. Bu kapsamda FETÖ terör örgütü ile iltisaklı kurumların yurt dışında eğitim faaliyetleri Türkiye Maarif Vakfı tarafından devralınmış ve bu okullarda Türkiye Cumhuriyeti yararına kamu diplomasi faaliyetleri yürütmek adına düzenlenmiş yeni uygulamalarla çalışmalara devam edilmektedir. Toplam 19 ülkeden FETÖ ile iltisaklı kurum devralınmıştır. Devralınan ülkeler Afganistan, Çad, Ekvator Ginesi, Etiyopya, Fildişi Sahili, Gabon, Gine, Irak, Kamerun, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Kongo, Mali, Moritanya, Nijer, Pakistan, Somali, Sudan, Tunus, Venezuela'dır (Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023: 14).

Türkiye bulunduğu coğrafi konum itibari ile zaman zaman savaşların ve iç karışıklıkların yaşandığı ülkelere komşudur. Komşu ülkesinde yaşanan olaylardan da çokça etkilenmekte olan Türkiye, sert güç kullanımının haricinde buralarda kamu diplomasi

uygulamaları ile etkin rol almak istemektedir. Kültürel ve yapısal benzerlikleri bulunan toplumlarda birçok kalkınma yardımı faaliyetinde bulunmanın yanı sıra Türkiye Maarif Vakfı gibi kurumlarıyla da eğitimlerine destek olmaktadır.

Türkiye Maarif Vakfı Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde düzenlediği Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı Harekât Bölgelerinde harekâtın ilk günlerinden itibaren Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte eğitim ve öğretim faaliyetlerine katkı sağlamaktadır. 2016 yılının Kasım ayında Gaziantep'te Türkiye Maarif Temsilciliği açılmış, Milli Eğitim Müdürlükleri ile birlikte bölgenin eğitim konusundaki ihtiyaçları belirlenerek giderilmeye çalışılmaktadır. Bu bölgedeki okul çalışanlarının masrafları da belli kriterler çerçevesinde Türkiye Maarif Vakfı tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca buradaki okullara teknik destek sağlanması ve çalışan personelin hizmet içi eğitimlerinin yürütülmesi gibi faaliyetleri de yürütmektedir (Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi, 2023: 77).

Türkiye Maarif Vakfı bir başka komşu ülke olan Gürcistan'da başkent Tiflis'e yaklaşık 45 kilometre uzaklıktaki Marneuli'de, laboratuvarları ve robotik kodlama sınıfları olan, 300 öğrenci kapasiteli 15 sınıflı bir okul inşa ederek Gürcistan halkının hizmetine sunmuştur. Gürcistan'da hizmete sunulan bu okulda bölgenin eğitim sistemine göre hizmet verilecek olup bu faaliyetin iki ülke arasındaki dostlukları pekiştirmesi öngörülmektedir (Türkiye Maarif Vakfı Gürcistan'da Yeni Bir Okul Açtı: TRT Haber Web Sitesi, 2023).

Afganistan'ın başkenti Kabil'in Teymeni bölgesinde bulunan Türkiye Maarif Vakfı Afgan-Türk Maarif Okulları Dar-ul Ulum lisesinde eğitim gören 26 öğrenci 2023 yılında mezun olmuştur (Afgan-Türk Maarif Okullarında Mezuniyet Heyecanı: Haber1 Web Sitesi, 2023). Türkiye'nin Afganistan'da eğitim alanında sunduğu bu desteğin iki ülkenin hem diplomatik hem de toplumları arasında sosyolojik olarak yakınlaşma oluşturacağı düşünülmektedir. Ortadoğu'da yer alan ülkelerde bu tip faaliyetlerin yürütülmesi Türkiye açısından önemli olmakla beraber bu topraklar yıllardır içerde yaşadıkları karmaşalarla var olan, sürekli başka ülkelerin güdümüne sokulmak istenen topraklar olduğu bilinmektedir. Yanı başımızda yer alan bu coğrafyada Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanması gelecekteki dış politika planlamaları için de önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye Maarif Vakfı gelişmişlik düzeyi kendinden daha düşük olan ülkelerin haricinde gelişmiş ülkelere de faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu tip ülkelere eğitim alanında yapmış olduğu çalışmalarla orada yaşayan Türk kökenli insanların Türkiye'yi yanında hissetmeleri amaçlanmış, Türk kültürü ve dilini daha doğru kavrayabilmeleri amaç edinilmektedir. Bunun bir örneği olarak; Cumhuriyetimizin 100. Yılı'nın kutlanması amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin New Jersey eyaletinde bulunan Maarif Okulunda tören düzenlenmiş, burada İstiklal Marşımız okunarak Cumhuriyetimiz ile ilgili fikir alışverişi yapılmıştır (Türkiye Maarif Vakfı Cumhuriyet Bayramı'nı ABD'deki Maarif Okulunda Kutladı: SonDakika.com Web Sitesi, 2023).

Neticede birçok ülkede faaliyet gösteren Türkiye Maarif Vakfı, yapmış olduğu eğitim ve öğretim uygulamaları ile hem Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında gücüne güç katmış hem de faaliyet gösterdiği ülkelerin eğitim sistemlerine fayda sağlamıştır. Böylece yumuşak gücü en derin şekliyle nakşeden bir unsur olan eğitim, Türkiye Maarif Vakfı eliyle birçok ülkede Türkiye'nin gücünü yansıtmaktadır.

3.3. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

Türkiye'de kamu diplomasisi araçları farklı alanlarda faaliyet gösteren kurumlardan oluşmaktadır. Bu araçlar birbiriyle örtüşen ve birbirini tamamlayan faaliyetler içerisinde ilişkilerini yürütmektedirler. Gerçekleştirilen faaliyetler konusu bakımından birbiriyle örtüşse de uluslararası alanda her kamu diplomasisi kurumunun ayrı bir farkındalık oluşturma alanı vardır. Türkiye'nin dış politikasına katkı sağlayan ve yeni dönem kamu diplomasisi araçlarından olan Yunus Emre Enstitüsü(YEE), Türkiye'nin tanıtımı konusunda birçok faaliyet gerçekleştirmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Vakfı'na bağlı olarak faaliyet gösteren bir kuruluştur. Yunus Emre Vakfı, 05.05.2007 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 5653 sayılı Yunus Emre Vakfı Kanunu ile kurulmuştur. Bu kanunun ilk maddesinde merkezi Ankara'da olan Yunus Emre Vakfı'nın amaç ve kapsamı belirtilmiştir. Yunus Emre Vakfı Kanunu'nun amacı; Türkiye'ye ait olan kültürel birikimin, sanatın, Türk dili ve kültürünü tanıtarak diğer ülkelerle olan dostluk bağlarını geliştirmek, ülkelerle olan karşılıklı kültür aktarımını artırmak, bunları sağlarken ilgili belge ve bilgileri yurt içinde ve dışında insanların istifadesine sunmak, Türk kültürü, dili ve sanatı alanlarında eğitim almak

isteyen insanların yurt dışında bu isteğini yerine getirmektir. Ayrıca bu faaliyetleri gerçekleştirmek amacıyla Türkiye’de Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışında ise Yunus Emre Kültür Merkezleri kurulmaktadır (Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi, 2023).

Yunus Emre Vakfı Kanunu’nda belirtildiği üzere vakfın bazı organları bulunmaktadır. Vakfın organlardan birisi olan Mütevelli Heyeti’nde başkan olarak Kültür ve Turizm Bakanı, üye olarak ise Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı, Dışişleri Bakan Yardımcısı, Hazine ve Maliye Bakan Yardımcısı, Milli Eğitim Bakan Yardımcısı, Türkiye Maarif Vakfı Başkanı ve üniversitelerde görevli profesör kişilerden seçilecek üyeler bulunmaktadır. Vakfın yönetim kurulunda Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanı, Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İşleri Genel Müdürü ile üniversitelerde görevli öğretim üyeleri ve ilgili kuruluşlardan seçilecek üyeler bulunmaktadır (Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi, 2023). Vakfın organlarının üyelerinden de anlaşılabileceği üzere, Türk Dış politikasında kamu diplomasisi faaliyetinde bulunan alanlardan çeşitli üyeler bulunmaktadır.

Yunus Emre Enstitüsü ise Yunus Emre Vakfı’na bağlı bir şekilde yukarıda belirtilen kanundaki amaçlara hizmet edecek şekilde, yurt dışı ve yurt içinde kurulan merkezler aracılığıyla yabancılara Türkçe eğitim-öğretim çalışmaları yapmanın yanında Türkiye’nin tanıtılması amacıyla kültürel ve sanatsal faaliyetleri yürütmek amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda yürüttüğü bilimsel çalışmalarla da bilinen Yunus Emre Enstitüsü, 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır (Kurumsal: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023). Vakfın bir kuruluşu olan Yunus Emre Enstitüsü vakfın amaç ve araçlarını kullanarak uluslararası alanda özellikle kültür ve eğitim alanında kamu diplomasisi faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü adını 13. ve 14. yüzyıllarda yaşamış Anadolu mutasavvıfı Yunus Emre’den alıyor. Yunus Emre’yi ön plana çıkaran özellikleri; toplumsal barışı ve insan sevgisini anımsatan bir sembol olmasıdır. Bu nedenle enstitü, medeniyetin en yetkin, en gelişmiş ve eşsiz dilini kullanarak, Türk kültür ve sanatını dünyaya tanıtmayı, birbirimizi daha iyi anlayabileceğimiz, daha barışçıl bir dünya yaratmayı hedefliyor. Birbirini daha iyi anlayabilmek ise kültür ve dillerin tanınmasından geçmektedir. Yunus Emre isminin

bu vakfa ve enstitüye verilmesi tesadüfen olmamış, Yunus Emre evrensel nitelikte insan sevgisi aşılayan şiirleriyle ve hayat felsefesiyle hiçbir ayırım olmadan insanların ortakça ve barış içinde yaşayabileceğini savunan bir şahsiyete sahip olmasıyla vakıfa bu ismin verilmesi öngörülmüştür (Neden Yunus Emre: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

Yunus Emre Enstitüsü diğer kamu diplomasi araçlar gibi geniş bir coğrafi alana yayılmış şekilde faaliyetlerini sürdürürken bir takım amaçlar gütmektedir. Bu enstitünün amacı; Türkiye'yi, onun kültürel mirasını, Türk dilini ve kültürünü korumaktır. Türkiye ile diğer ülkeler arasında ilişkiler kurmak ve sanatını tanıtmaktır. Dostlukları güçlendirerek ve kültürel alışverişi artırmak ve yurt dışında kültür merkezlerinin kurulması sağlamaktır. Kurulan bu merkezlerde yukarıda belirtilen alanlarda ücretli veya ücretsiz şekilde eğitim verilmesini, kendi tarafından eğitim karşılanamıyorsa başka şahıs veya kurumlarca eğitim verdirilmesini sağlayıp, verilen bu eğitimler neticesinde sertifika düzenleyerek kursiyerlere dağıtmaktadır. Ayrıca amaçları doğrultusunda yapılan faaliyetlerle ilgili olan bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunarak bu konularda araştırma ve etkinlikler yapılmasını sağlamaktadır (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

Yunus Emre Enstitüsü'nün misyonunu Türkiye Cumhuriyeti'nin küresel anlamda itibarı ve güvenilirliğini artırmak, vizyonunu ise dünyada Türkiye'ye dost olan ve bağ kuran insan sayısını artırmak olarak belirlemiştir. Yunus Emre Enstitüsü bu vizyon ve misyon çerçevesinde Türkiye'nin yurt dışındaki yumuşak gücünü en etkili şekilde hissettirmeye çalışmaktadır. Ülkelerin yumuşak güç uygulamalarının küresel anlamda başarılı olması hem etkili araçlar kullanmasına hem de farklı coğrafyalarda çalışmalarını sürdürmesine bağlıdır. Yunus Emre Enstitüsü de dünya üzerinde birçok noktada merkezler kurarak faaliyetlerini yürütmektedir. Enstitü kurulduğu günden bu yana toplam 63 ülkede 85 kültür merkezi kurmuş ve bunlardan ilki Bosna Hersek'tedir. Dünya genelinde kültür merkezlerinin dağılımı ise; %18 Avrupa, %18 Balkanlar, %16 Orta Doğu, %18 Afrika, %20 Asya, %5 Uzak Doğu ve %5 Amerika şeklindedir. (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023). Böylesine geniş bir coğrafyaya yayılmış olması elbette Türkiye'nin etki alanının genişlemesine katkı sağladığını göstermektedir.

Türkiye'den yurt dışına göçlerin boyutu değerlendirildiğinde azımsanamayacak kadar Türk nüfusu yurt dışında yaşamaktadır. Yurt dışına göç edenlerin sosyolojik ve kültürel

ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda bu ihtiyaçları karşılayacak bir kuruluşa ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. İnsanların kültürlerini ve geçmişlerini unutmaması, ait olduğu topluma ait değerlerini yaşatabilmesi arzuları Yunus Emre Enstitüsü'nün kuruluşunu hızlandıran sebeplerden olduğu görülmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü pek çok alanda faaliyet gösteren bir kuruluş olduğu aşıkrdır ancak bu faaliyet alanları içinden en etkili olduğu alan dil eğitim ve öğretimidir. SSCB'nin dağılmasıyla birlikte yeni devletler kurulmuş ve bu devletlerden bazıları Türkiye ile ortak dil, kültür ve tarihe sahip devletlerdir. Bu dönemde ortaya çıkan yeni devletlerin Türkiye ile yakın bir kültürel çizgide olması Türkiye'nin bu devletlerde kamu diplomasisi uygulamasını kolaylaştıran ve özendiren bir etken olmuştur. Türkçenin yaygınlaştırılması ve doğru bir şekilde öğretilmesi amacıyla faaliyet gösteren Enstitü bilimsel yöntemler kullanarak uluslararası standartlara uygun bir şekilde dil eğitimi vermek amacıyla yüz yüze ve evrimii koşullarda Türkçe kursları düzenlemektedir. Türkçeyi veya zorunlu veya seçmeli ders olarak yabancı ülkelerdeki eğitim müfredatına ekletmeyi amaçlamaktadır. Türkçe eğitiminin daha nitelikli verilmesi amacıyla yardımcı materyaller hazırlamaktadır. İnternet ortamı üzerinden kolay erişim sağlanabilmesi amacıyla da eğitim portalı oluşturularak ulaşılması kolay bir eğitim yöntemi sunmaktadır. Tüm bunları yaparken de eğitim verilecek kitleleri yeterlilik sınavına tabi tutarak başarı oranının artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca her yıl farklı ülkelerden ğrenciler Türkiye'ye davet edilerek Türkçe eğitimlerine katkı sunulması istenmektedir (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

2020 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını neticesinde birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da aksaklıklar yaşanmıştır. Yüz yüze eğitimin mümkün olmadığı bu dönemde tüm dünyada olduğu gibi Yunus Emre Enstitüsü de internet tabanlı portallar aracılığıyla eğitim faaliyetlerine devam etmiştir. Kültürel diplomasi anlamında yapılan çalışmaların ara verilmeden ve hız kesmeden devamı diplomasinin başarılı olabilmesi için önemlidir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitim anlamında beklentileri karşılayabilmek adına Videolarla Türkçe ğretimi, çevrim içi Türkçe kursları, çevrim içi konuşma kulüpleri, Türkçe ğretim Portalı gibi çalışmalara öncelik verilmiş ve learnturkish.com internet sitesiyle dünya genelinde binlerce kursiyere ulaşılmıştır (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

Enstitü Türkçe eğitimi ile alakalı programlarının yanında dünyanın birçok ülkesinde zorunlu veya seçmeli ders olarak verilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Günümüzde Bosna Hersek, Malezya, Romanya, Polonya, Kosova, Arnavutluk, Gürcistan, Japonya ve Filistin’de Türkçe dil eğitimi seçmeli veya zorunlu dersler aracılığıyla işlenmektedir (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023). Bu sayede kültürel diplomasi anlamında faaliyette bulunmak adına yapılacak çalışmalar daha sağlam temellere oturtulmaktadır. Türkçeye olan ilgi gün geçtikçe artmakta ve kullanım alanı da genişlemektedir. Ne kadar çok kişiye temas eder nitelikte bir diplomasi sergilenirse o kadar derinleşen ve kalıcı hale gelen bir yumuşak güç sağlanmış olacaktır. Ayrıca eğitim veren personeller ile ilgili olarak da kendilerini güncel tutabilmeleri adına hizmet içi eğitimlere sık sık yer verildiği görülmektedir.

Türkçe eğitimini ilkokul çağından itibaren en üst düzey eğitim seviyesine kadar taşımak isteyen Enstitü, Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin daha fazla ülkede faaliyet göstermesi amacıyla çalışmalar yürütmektedir. 2022 yılı itibari ile Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümü yurt dışında yer alan toplam 125 üniversitede faaliyetini sürdürmektedir (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

Türkiye hem coğrafi olarak hem de kültürel olarak fazlaca toplumun etkileşime girdiği bir ülkedir. Geçmişten bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu topraklarda derin bir kültürel hazine birikmiştir. Bu hazinenin Türkçe diline katkısı oldukça çoktur. Günümüzde dünyanın bir başka ucuna gidildiğinde bile Türkçe bir kelime duymak, Türk kültürüne ait bir kalıntıya rastlamak mümkündür. Kültürel miras anlamında diğer ülkelere nazaran çeşitli kaynaklardan beslenmiş olması Türk kültürünün evrensel bir nitelik kazanmasına sebep olmaktadır.

Yunus Emre Enstitüsü de 2009 yılında başladığı faaliyetlerinde “Gelin Tanış olalım” şiarıyla hareket etmiş, vizyon ve misyonları doğrultusunda Türkiye’nin benzersiz kültürünü yurt dışında yaşatmaya devam etmek için yola koyulmuştur. Her yıl çeşitli ülkelerde gerçekleştirdiği kültürel ve sanatsal faaliyetlerle milyonlarca insana temas eden enstitü, Türkiye’nin sahip olduğu köklü mirası insanlıkla buluşturmaktadır (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

Kültürel ve sanatsal faaliyetler kapsamında 2022 yılında 14 farklı ülkede Geleneksel Türk Okçuluğu Kursu adında bir kurs düzenlemiş, düzenlediği bu kurs sayesinde Türk kültürünün bir parçası olan okçuluğun tanıtılmasına katkı sağlamıştır. Yine enstitü tarafından Yunus Emre'nin hayatından örnekler sunulan, onun şiirlerinin yer aldığı programları Yunus'un İzinde adı altında Almanya, Hollanda, Polonya ve Avusturya'da düzenleyerek sanatsal faaliyetlerde bulunmuştur. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle düzenlenen program neticesinde; Ukrayna'da yaşanan savaşta yetim kalmış ve sonrasında Türkiye'deki otellere yerleştirilen çocukların programa katılımı sağlanmış, program süresince çocuklara moral ve motivasyon verecek aktiviteler yapılmış, Ukraynaca ve Türkçe şarkılar eşliğinde dans gösterileri düzenlenmiştir. Enstitü diğer kuruluşlarla da iş birliği yaparak medya aracılığıyla bazı projeler yürütmektedir. Bloomberg Televizyonu ile yaptığı iş birliği neticesinde hazırlamış olduğu Lezzete Dair programıyla Anadolu Halk Mutfağının tanıtılması amaçlanmıştır (2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi, 2023).

Yalnız Türk kökenli toplumların yaşadığı ülkelerde değil farklı ülkelerde de faaliyetlerini sürdüren Yunus Emre Enstitüsü, 2023 yılında Türkiye ile Çin arasındaki kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması amacıyla Pekin'de Çin'li çocuklara tanıtım düzenledi. Bu tanıtımlar esnasında Türk kültürüne ait değerler sunulmuş ve yerel yemekler ikram edilmiştir (Pekin Yunus Emre Enstitüsü, Çinli Çocuklar İçin Türkiye Tanıtım Etkinliği Düzenledi: Haberler.com Web Sitesi, 2023). Avustralyalı ve Yeni Zelandalılara Türkçe öğretilmesi maksadıyla ve burada yaşayan Türklerin yoğun talepleri neticesinde; internet üzerinden Türkçe eğitimlerinin verilmesi için gerekli alt yapı oluşturularak faaliyetlere başlanmıştır (Yunus Emre Enstitüsü Avustralyalı ve Yeni Zelandalılara Türkçe Öğretecek: Anadolu Ajansı Web Sitesi, 2023). Yunus Emre Enstitüsü dünya çapında gerçekleştirdiği faaliyetlerle Türk dili ve Türk kültürünün tanıtılmasına büyük katkılarda bulunduğu görülmekle beraber eğitimin evrenselleşmesi anlamında da çalışmaları olduğu görülmektedir.

3.4. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Türk dış politikasında kamu diplomasi araçları içerisinde önemli bir rol oynayan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın çalışma alanları bu başlık altında anlatılacaktır. Bu çalışma alanları yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası

öğrencilerdir. Yurtdışı vatandaşlar ve diğer çalışma alanlarından bahsetmeden önce önemli bir kavramı tanımlamak faydalı olacaktır. Bu yüzden öncelikle “Diaspora” denince akla ne geldiği ve Türk dış politikasından nasıl bir önem arz ettiğinden bahsedilecektir.

Diaspora kavramının Türk dilinde ne anlama geldiği Türk Dil Kurumu tarafından üç farklı şekilde tanımlanmıştır. İlk tanımlama “herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer”, ikinci tanımlama “Herhangi bir ulusun yurdundan ayrılmış kolu; kopuntu” ve üçüncü tanımlama ise “Yahudilerin ana yurtlarından ayrılarak yabancı ülkelerde yerleşen kolları; kopuntu” şeklindedir (Diaspora: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi, 2023). Diaspora hem kelime anlamı hem de içeriği olarak birden çok kişi tarafından açıklanmış olan bir kavramdır. Bu konuda temel olarak referans alınan isimlerden birisi William Safran’dır. Safran diasporadan bahsedebilmek için belli başlı özelliklerin bulunması gerektiğini savunmaktadır. Bulundukları merkez olarak sayılan yerlerden birden fazla yere dağılmış, ana vatanlarına dair ortak bir hafızaya sahip, göç ettikleri yerlerde kendilerini dışlanmış ve o yere ait hissedemiyor olmaları gerekmektedir. Bu gibi sebeplerden dolayı ana vatanlarını eninde sonunda dönecekleri asıl evleri olarak kabul etmelidirler. Ana vatanları ile bağlarını devam ettirerek güvenlik ve vatan korunması gibi konularda birlik olabilmeleri gerekir. Ancak bu şekilde diasporadan söz edilebileceği bilinmektedir (Safran, 1991: 83-99).

Diaspora hakkında tanımlamalar yapan bir diğer isim olan Roben Cohen de diasporada bulunması gereken ortak özellikleri kendine göre değerlendirmiştir. Ana vatandan belli travmalar yaşayarak birden fazla bölgeye dağılmış olması, bir ülkenin sömürge amacı için genişlemesi, ana vatanları hakkında ortak bir geçmişleri olması, topluca geri dönme arzusu, bulundukları yerde yerleşik olanlarla problemlili bir ilişki veya zamanla ortaya çıkma ihtimali, bulundukları yerdeki ev sahibi olmayan diğer etnik gruplara ilgi duyulması ve yerleşilen ülkelerde yer alan kalabalık topluluklara iltimas tanınıyor olduğu fikri diasporanın ortak özelliklerindendir (Cohen, 2008: 17).

Yukardaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere diasporanın temelinde göç vardır. Göç yalnızca insanların bir coğrafyadan başka bir coğrafyaya giderek yer değiştirmesini ifade etmez. Göç aynı zamanda bazı şeyleri geride bırakmayı, bazı şeylerden vazgeçmeyi belki

de bazen bazı şeylerden uzaklaşmayı yanında getirir. Tüm bunlar göç edenler ve göç ettiği yerdekiler için yeni bir düzenin başlangıcı demektir. Dünya var olduğundan beri insanlar topluluklar halinde göç ederek farklı coğrafyalarda izlerini bırakmışlardır. Ancak günümüzde dünya üzerinde yer alan ülkelerin siyasi sınırları uzun yıllardır aynı şekilde devam etmektedir. Buna rağmen insanların göçü durmamakta hatta farklı boyutlarda devam etmektedir.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı; yurtdışında yaşamakta olan vatandaşlarımızın yaşadıkları problemlere ilişkin çözümler üretmek ve onlarla ilgili çalışmalar yapmak, dünya üzerinde yer alan soydaşımız olan toplulukların Türkiye’de yaşayan halk ile kültürel, sosyal ve ekonomik ilişkilerini güçlendirmek, Avrupa Birliği organizasyonları haricinde kalan ve Türkiye’de eğitim görmesi uygun görülen kişiler ile ülkemize uluslararası anlaşmalar yoluyla gelmiş kişilerin öğrenimlerini en sağlıklı şekilde sağlaması amacıyla 2010 yılında çıkarılan 5978 sayılı kanun ile kurulmuştur. 2018’de yayınlanan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlanan YTB günümüzde de aynı bakanlığa bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi, 2023).

Türkiye’nin her anlamda zengin bir mirasa sahip olması, yumuşak güç ve kamu diplomasisi araçları bakımından da çeşitliliğe sebep olmaktadır. Bu çeşitlilik sayesinde yumuşak güç kaynaklarının kullanılabilceği birçok kurum bulunmaktadır. YTB de yumuşak güç kaynaklarının neredeyse hepsini kullanma kapasitesine sahip bir kurum olmakla birlikte kendi belirlediği vizyon ve misyonlar çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir.

YTB’nin misyonu, Türkiye’nin diasporası ile daha güçlü bağlar kurarak diasporanın daha etkin bir varlık gösterebilmesini sağlamak ve Türkiye’nin uluslararası alanda politikalarını güçlü kılacak faaliyetler yürütmektir. YTB çalışmalarındaki vizyonunu ise hedeflerine ulaşmayı çabalayan bir diaspora oluşturulması ve etkili programlar aracılığıyla küresel anlamda etkin bir kurum haline gelmek olarak belirlemiştir (2022 Yılı Faaliyet Raporu: YTB Web Sitesi, 2023).

Genişletilmiş diaspora kavramı kapsamında YTB, faaliyet alanını sadece yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarıyla sınırlı değil, Türkiye’nin Siyasi ve Beşeri Coğrafyasında bu

konu alanında tarihsel bir ilişkisi olan herhangi bir grubu içeren bir kavram olarak tanımlıyor. YTB'nin Türkiye adına yürüttüğü kamu diplomasisinin evrensel ve kapsayıcı tutumu kamu kurumlarının faaliyetlerini yürütürken küresel meşruiyetini güçlendirmektedir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2017: 247).

Türkiye Cumhuriyeti'nin 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı'nda YTB'nin sorumlu tutulduğu bazı politika önlemleri yer almaktadır. Bu politika önlemleri; yurtdışında yaşamakta olan vatandaşlarımızın karşılaştığı sorunlara ilişkin olarak ortaya konulan çözümler artırılacak ve bu yönde sunulan hizmetler ile yurtdışında yaşayan vatandaşların ülkemiz ile olan bağları kuvvetlendirilmesi planlanmaktadır. Onların sosyal, kültürel ve akademik yönden gelişimine destek olmak maksadıyla gerekli önlemler alınması, yurtdışında yaşayan genç ve çocukların kendi anadillerini öğrenerek kültürel değerlerine bağlılıkları artırılması, Türksoy ve Türk Konseyi benzeri kuruluşların iş birliği çabalarına destekler artırılması hedeflenmektedir. Türkiye Bursları çerçevesinde özel programlar oluşturularak yurtdışında yaşayan nitelikli ve çalışabilir iş gücü tespiti yapıldıktan sonra bu öğrencilerin Türkiye'de çalışma alanı bulabilmesi için imkanlar kolaylaştırılıp gerekli izinlerin alınması sağlanması ayrıca Türk kültürü tanıtımının yaygınlaştırılması amacıyla belli başlı ülkelerde Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin müfredata konulması planlanmaktadır (2022 Yılı Faaliyet Raporu: YTB Web Sitesi, 2023).

YTB'nin kamu diplomasisi aracı olarak ilgilendiği birçok alan olsa da yoğun olarak çalışmalar yaptığı üç ana çalışma alanı vardır. Bunlar yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası öğrencilerdir. Bu çalışma alanlarından ilki olan ve kuruluşundaki temellerden birisi olan yurtdışı vatandaşlar başkanlığın dünya üzerinde birçok alanda faaliyet gösterdiği bir alandır.

1960'lı yıllarda Avrupa'nın birçok ülkesinde ortaya çıkan işgücü ihtiyacına istinaden yapılan anlaşmalar neticesinde Türkiye'den birçok vatandaş yurtdışına göç etmiş ve ülke dışında bir Türk topluluğu var olmuştur. Bugün sayıları 7 milyona yaklaşan Türk vatandaşları yurt dışında misafir işçi statüsünden çıkarak yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığını kazanmışlar ve bu ülkelerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olması sebebiyle bu vatandaşların devlet yardımına ihtiyacı doğmuştur. Vatandaşların ihtiyaçları her geçen gün değişime uğramakta ve bu değişime uygun olarak hizmetler sunulmaya

çalışılmaktadır. YTB'nin Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı yurtdışında yaşayan vatandaşları desteklemek, hem yaşadıkları ülkede hem de Türkiye içinde Türkiye ile güçlü hukuki, sosyal ve ekonomik bağları sürdürmek ve diaspora ile anavatan arasındaki bağları sürdürmeleri misyonunu yürütmektedir. Bu kapsamda yeni projeler üretmek ve var olan projeleri diasporaya tanıtmak görevlerini üstlenmektedir (Yurt Dışı Vatandaşlar: YTB Web Sitesi, 2023).

Yurtdışı Vatandaşlar Daire Başkanlığı başta Avrupa olmak üzere dünyadaki her ülkede yaşayan vatandaşların siyasi, kültürel ve diğer ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yaparak onların eksikliklerini gidermek için çalışmaktadır. Yeni nesil çocuk ve gençlerin eğitim, kültürel ve akademik alanda hem bulundukları ülkelerde hem de Türkiye'de uyumlu bir gelişim sağlayabilmeleri, çağa uygun rekabet kurallarına göre yetişmeleri için onların eksikliklerinin tespit edilmesiyle çağımızın gerektirdiği yöntemleri kullanarak yeni projeler üretmektedir. Başkanlık tarafından yürütülen bu faaliyetlerle yurtdışında yaşayan gençlerin istihdam oranları artırılmak istenmekte ve onların çalışma hayatında söz sahibi olmaları amaçlanmaktadır (Yurt Dışı Vatandaşlar: YTB Web Sitesi, 2023).

YTB'nin ana hizmet birimleri arasında yer alan Kültürel ve Sosyal İlişkiler Daire Başkanlığı akraba ve soydaş olan toplumları içeren çalışma faaliyetlerini yürütmektedir. Siyasi, kültürel, coğrafi, dini ve tarihi ortaklıklara sahip olan derin ilişkiler ve bağlara sahip ülkeler ve toplumlar “Kardeş Topluluklar” kavramını oluşturmaktadır. Kardeş topluluklar deyince de akla belli başlı gruplar gelmektedir; Türkçe konuşan ülke, azınlık ve bölgeler, Türkiye Mezunları, kalkınma yardımı anlamında ülkemizden yardım bekleyen toplum ve ülkeler ile Müslüman toplum, ülke ve bölgeler. Kardeş topluluklar ile ilgili yapılan tanımlamalar çerçevesinde; Türkiye'nin tarihsel bir sorumluluk olarak ve uluslararası barış ile kalkınma anlamında tasvir ettiği hayallerine binaen bu topluluklar ile ilgili yaptığı çalışmaların belli amaçları vardır. Bu kapsamda kültürel ve kamu diplomasisi alanında ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin üst düzeyde tutulması amaçlanmaktadır. Tarihsel ve kültürel anlamda birlikteliğimiz bulunan kardeş topluluklarla ilişkilerin geliştirilerek uluslararası alanda iş birliğini artırmak hedeflenmektedir. Ayrıca Türkiye Mezunları'nın bulundukları ülkelerde iş gücüne katılımının artırılarak aktif rol almaları sağlanması ve küresel bir yapılanmanın oluşmasına katkı sağlanması istenmektedir. Bu amaçlar nezdinde gerekli mali ve sosyal

programlar üretilerek gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Her bölgede ihtiyaç ve demografik yapı gibi ayrımlar gözetilerek bunlar özelinde yatırım projeleri üzerinde çalışılmaktadır (Kardeş Topluluklar: YTB Web Sitesi, 2023).

YTB'nin bir diğer çalışma alanı olan uluslararası öğrenciler Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında yürüttüğü başarılı araçlardan birisidir. Türkiye Cumhuriyeti kamu kaynaklarını kullanarak yükseköğretim alanındaki öğrencilere yönelik sürdürdüğü burs programı olan Türkiye Bursları ile başarılı öğrencilerin tespiti ile bunlara belli standartlarda öğrenim görmeleri için gerekli burs temin etmekte ve diğer ülkelerle iş birliği sağlanarak birçok alanda kalkınmaya katkı sağlanmasını amaçlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Türkiye Bursları programı YTB'nin koordinatörlüğünde 2012 yılında markalaşarak kamu diplomasisi alanında yumuşak güç uygulamalarının en etkin araçlarından birisi haline gelmiştir. Bu burs programı politik, kültürel, ekonomik ve sosyal yönden ülkeler arasındaki ilişkilerin üst seviyeye taşınması amacını gütmekle birlikte uluslararası öğrencilere Türkiye'de bulunan en vasıflı okullarda eğitim görmeleri ve burslardan faydalanmaları imkanını tanımaktadır. Türkiye Bursları, Türkçe dil kursu, sağlık sigortası, aylık burs, üniversite harcı, uçak bileti, barınma, üniversite ve bölüm yerleştirme, ücretsiz akademik ve kültürel program imkânlarıyla dünyadaki en geniş kapsamlı burs programlarının arasında yer almakla birlikte hâlihazırda 15.000 bursiyere hizmet sunmaktadır (Uluslararası Öğrenciler: YTB Web Sitesi, 2023).

YTB kuruluş amaçları ve kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında dünya genelinde birçok projeye gerçekleştirmektedir. Gerçekleştirdiği projeler Türkiye'nin uluslararası alanda tanınırlığını artırmakta, Türk diasporasının bulunduğu ülkede hatırı sayılır bir yer edinmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda öğrencilere yönelik yaptığı çalışmalarda Türkiye'nin eğitim alanında geleceğe yatırım yapmasına imkan tanımaktadır.

2012 yılında kanunlarda yapılan değişiklik ile yurtdışındaki vatandaşların oy kullanma hakkının kolaylaştırılmasıyla birlikte seçmen olarak oy kullanan yurtdışı vatandaşların Türkiye'ye ile bağlarının güçlü kalması ve yönetimde söz sahibi olmaları hedeflenmiş olup seçim dönemlerinde kendilerine oy kullanabilmeleri için birçok imkan tanınmıştır. 14 Mayıs 2023 tarihinde Türkiye Genel Seçimleri için Cumhurbaşkanı adayları arasında seçimlerini oy kullanarak gösteren yurtdışı vatandaşların seçmen sayısı ve seçimlere katılma oranı geçmiş yıllara göre artmıştır. 14 Mayıs 2023 tarihinde yurtdışındaki kayıtlı

seçmen sayısı 3.423.759 kişi, oy kullanan seçmen sayısı 1.691.287 kişi olmakla beraber seçimlere katılım oranı %49,40 olarak belirlenmiştir (Seçim İstatistikleri Bülteni: Yüksek Seçim Kurulu Web Sitesi, 2023). Seçim sonucunda katılımcı sayısından da anlaşılacağı üzere yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının anavatanlarında söz sahibi olma arzuları ve aidiyetleri geçmiş yıllara göre arttığı değerlendirilebilir.

YTB'nin Türkiye Mezunları kapsamında yürüttüğü faaliyetler neticesinde düzenlenen buluşma programlarıyla Türkiye'nin katalog değeri diğer ülkeler nezdinde artmaktadır. Bu buluşma programlarından birisi de 29 Eylül ve 1 Ekim tarihleri arasında Azerbaycan'ın Bakü şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu buluşma diğer buluşmalardan farklı olarak Türkiye'nin dışında ve dünyanın birçok ülkesinde bulunan Türkiye Mezunları'nın da katılımıyla gerçekleşmiştir. Böyle bir organizasyon sayesinde hem Türkiye-Azerbaycan arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi hedeflenmiş hem de Türkiye Mezunları gözünde Azerbaycan'ın pozitif imaja sahip olması sağlanmıştır (Azerbaycan'da YTB ve Türkiye Mezunları: Sabah Gazetesi Web Sitesi, 2023).

YTB 2010'dan itibaren Türk diasporasına verdiği önemle birlikte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne yönelik de faaliyetlerini sürdürmektedir. KKTC'deki Türklerin haklı davasının dünya genelinde duyurulması için sosyal, kültürel ve eğitim alanında çalışmaları olan YTB, sadece 2020 yılında buradaki 92 öğrencinin burslardan faydalanması sağlanmış ve binden fazla öğrenci Türkiye'deki eğitim kurumlarında eğitim görmüşlerdir. Ayrıca gerçekleştirilen bir diğer projede İngiltere'de yaşamakta olan KKTC'li vatandaşlar "Vatanınla Tanış" projesiyle Kıbrıs'a getirilerek anavatanlarını görmeleri sağlanmıştır (YTB Başkanı Abdullah Eren: Kıbrıslı Türklerin mücadelesinin dünyada tanınması için YTB katkılarını sürdürecektir: Anadolu Ajansı Web Sitesi, 2023).

Türk diasporasının özellikle Avrupa'da yaygınlaşmasının ardından bazı ülkelerde ırkçı eylemler gerçekleşmiş ve neticesinde Türk vatandaşları etkilenmiştir. 29 Mayıs 1993'te Almanya Kuzey Ren Vestfalya eyaletindeki Solingen kentinde meydana gelen bir olayda burada yaşayan bir Türk ailenin evi kundaklanmış ve 5 Türk vatandaşı hayatını kaybetmiştir. Bu yaşanan olayda hayatını kaybedenleri anmak ve Türk diasporasının durumunu değerlendirmek amacıyla YTB Başkanı'nın da katılımıyla 2023 yılında Türkiye'de bir program düzenlenmiş, programda Türk diasporasına karşı oluşturulmaya çalışılan kin ve nefret tutumunun Avrupa ülkeleri tarafından engellenmesi gerektiği

belirtilmiştir (YTB, Solingen faciasında hayatını kaybedenler için anma töreni düzenledi: TRT Haber Web Sitesi, 2023).

Kırım Türklerinin verdiği mücadeleye ortak olmak amacıyla YTB tarafından Kırım Tatar Tarih ve Kültürünün Korunması Projesi tanıtılarak Türkiye'nin önceden olduğu gibi bugün de Kırım halkının yanında yer aldığı bildirilmiştir. Kırım halkının kültürel ve milli değerlerinin korunması amacıyla tanıtılan bu proje için yapılan toplantıda, Ukrayna'da bütünlük içerisinde yaşayan halkın Ukrayna-Rusya savaşı ile birlikte daha çok birbirine kenetlendiği belirtilerek savaştan alınması gereken dersler olduğu belirtilmiştir (YTB Kırım Tatar Türklerine Ev Sahipliği Yaptı: YTB Web Sitesi, 2023). YTB'nin böyle bir toplantı düzenlemesi Türkiye'nin yurtdışında yaşayan Türk toplumu ve kardeş toplulukların yanında olduğunu göstermesi açısından önemli olmuştur.

YTB'nin yapmış olduğu diğer bazı çalışmalar da şu şekilde sıralanabilir; Genç Liderler, Gençlik Köprüleri, Kadın, genç ve yaşlılara yönelik çalışmalar, Evliya Çelebi Gençlik Köprüleri, Diasporalar arası iş birliği programları, eser tercüme çalışmaları, istihdama yönelik çalışmalar, ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin farkındalık çalışmaları, Türkiye Bursları Bilgi Sistemi (TBBS), Türkçe Hazırlık Eğitimi Hizmetleri, Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, öğrenci değişim programları (2021 YTB Stratejik Planı: YTB Web Sitesi, 2023). Türk dış politikasında kamu diplomasisi faaliyetleri açısından önemli bir yere sahip olan YTB'nin yapmış olduğu çalışmalar değerlendirildiğinde yurtdışı vatandaşlar, kardeş topluluklar ve uluslararası öğrenciler ile ilgili olarak geniş bir coğrafyada faaliyet gösterdiği ve bu faaliyetlerin çeşitli alanlarda olduğu görülmektedir.

3.5. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)

Dünya üzerinde etkileşimin en önemli aracı kitle iletişim araçlarıdır. Geçmişten bu yana değişen ve gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçlarında da yenilikler ortaya çıkmaktadır. İletişimin insanlar arasında yaygınlaşması teknolojik buluşlarla başlamış; mektup, telgraf, telefon ve radyo gibi araçların kullanımının ardından televizyon ve internet aracılığıyla bambaşka bir hale bürünmüştür. İletişimin en yeni araçlarından televizyon ve internet ağı da iletişimi hem daha hızlı hem de daha erişilebilir hale getirmektedir. Medya görsel, işitsel ve bilgi olarak içerik yönünden zengin bir iletişim

aracıdır. Bu yüzden medya araçları toplumları etkileme, harekete geçirme ve onları yönlendirebilme kabiliyetine sahiptir. Devletler medya aracılığıyla kamuoyu oluşturup bunlar üzerinden iç ve dış siyaset yürütebilmekte, toplumların algı yönetimine dair söz sahibi olabilmektedir. Medya aracılığıyla dönemin güncel durumuna ilişkin görseller, sesler ve diğer materyallerin kullanılması insanların ilgisini çekmesini sağlamaktadır. Böylece insanlara aktarılmak istenen mesajlar hem daha hızlı hem de daha akılda kalıcı şekilde sunulmaktadır (Sancar, 2012: 185-188).

Devletler kendilerini daha iyi ifade edebilmek ve uluslararası alanda daha tanınır hale gelmek için yukarda belirtilen kitle iletişim araçlarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Devletler kamu diplomasisi uygulamalarını gerçekleştirirken elbette fayda sağlayabilme amacını gütmektedirler ancak bu faaliyetlerin yumuşak güç anlamında daha geniş kitlelere yayılması ve daha ulaşılabilir olması yeni medya aktörlerinin aktif kullanılıyor olmasına bağlıdır. Türkiye’de bulunan kamu diplomasisi araçları yürüttükleri faaliyetlerini kendi hazırladıkları raporlar ve sosyal medyaları aracılığıyla paylaşmış olsalar da küresel anlamda markalaşmış bir medya kuruluşu tarafından bu faaliyetlerin yayınlanması onları daha bilinir kılmaktadır. Dünya üzerinde kamu diplomasisi alanında medya kullanımı oldukça önemli bir hale gelmiş ve böylece medya organlarının devletler eliyle de kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Birçok devletin yıllardır kamu diplomasisi aracı olarak kullandığı medya kuruluşları günümüzde en etkin araçlardan sayılmaktadır. Dünya üzerinde kamu diplomasisi ve kültürel diplomasisi aracı olan, uluslararası alanda faaliyet gösteren BBC (British Broadcasting Corporation), CNN (Cable News Network) ve Al Jazeera gibi medya kuruluşları günümüzde birçok ülke vatandaşı tarafından bilinen kuruluşlar haline gelmiştir. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) de Türkiye’nin yeni dönem kamu diplomasisi araçlarının en etkili olanlarından birisi haline gelmiştir (Kamu Diplomasisi Nedir: İletişim Başkanlığı Web Sitesi, 2024: 31).

Türkiye’de günümüzde karasal yayın yapan 251 televizyon ve 1078 radyo kuruluşu, uydu yayını yapan 53 radyo ve 148 televizyon kanalı bulunmakla beraber kablo ortamında yayını olan 78 televizyon kanalı bulunmakta olduğu görülmüştür (Hakkımızda: RTÜK Web Sitesi, 2024). Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türkiye Cumhuriyeti adına televizyon ve radyo yayınları yapmak amacıyla Resmi Gazetede 2 Ocak 1964’te yayınlanan 359 Sayılı Kanun uyarınca tüzel kişili haiz olarak 1 Mayıs 1964’te

kurulmuştur (Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi, 2023). 1964 kurulmuş olan TRT günümüzde T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'nın ilişkili bir kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

TRT'nin kurulmasından önce Türk Telsiz Telefon A.Ş.'ye bağlı olarak çalışan radyolar 1964'te TRT'ye bağlandı. TRT çatısı altında devam eden radyo yayınları vericilerin alanının genişlemesiyle daha geniş kitlelere ulaşmaya başladı. TRT'ye bağlı merkezde ve değişik bölgelerde bulunan radyoların birleştirilmesiyle birlikte TRT-1, TRT-2 ve TRT-3 yayınları faaliyete başladı. Türkiye'de ilk televizyon yayını denemesi ise 31 Ocak 1968 tarihinde Ankara'da bulunan TRT stüdyosunda Mahmut Tali Öngören'in konuşmalarıyla başladı. İlk başlarda haftada üç gün üçer saat olarak planlanan yayınlar daha sonrasında haftanın dört gününe çıkarıldı. 1969 yılında astronotlar tarafından aya ilk adım atılması ve Zeki Müren konseri gibi programlar yayınlandı. 1970 senesinde İzmir, 1971 senesinde ise İstanbul televizyonları faaliyete geçti. 1974 yılında gerçekleştirilen Kıbrıs Barış Harekatı'nın tüm dünya tarafından bilinmesi TRT'nin televizyonda bu olayı duyurmasıyla oldu. 31 Aralık 1981 gecesi itibarıyla Türkiye'de televizyonlar renkli ekran olmaya başladı ve 1984 yılında tamamen renkli ekran olarak hayatımızda yer almaya devam etti (Tarihçe: TRT Web Sitesi, 2023)

Günümüze gelindiğinde ise; TRT'nin son zamanlarda gerçekleştirdiği hamlelerle zengin içerikli programları mikrofonlara ve ekranlara yansıtmakta, yeni tip sayısal yayıncılığın ve teknolojinin gerektirdiği tüm şartları yerine getirmekte ve bunları gerçekleştirebilecek güçlü bir kurumsal yapı oluşturmaktadır. Ayrıca yabancı dillerde yaptığı yayınlarla birlikte dünya çapında ilgi gören bir yayın kuruluşu haline gelmiştir. TRT elindeki imkanlarını kamu yayıncılığı bilincinde kullanarak Türkiye'ye ait kültürel ve tarihsel değerleri tüm dünyaya duyurmakta, Türkiye'nin uluslararası alandaki marka gücüne güç katmaktadır (Tarihçe: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT kaliteli içerikler sunarak, etkin ve yaygın yayınlarıyla sadece Türkiye'de değil dünya genelinde güvenilir izleyici ve dinleyici kitlesi oluşturmayı hedeflemektedir. Üretim odaklı bir çalışma anlayışıyla samimiyet çizgisinde gerçekleştirilen çalışmaları, insanlığa dair duyulan bir güç olarak görmektedir. Dünyayı daha iyi bir hale getirmek ve Türk milletinin değerlerini kapsayan bir anlayışla evrensel boyutta bir kuruluş olmaya çalışmaktadır. TRT'nin var oluş nedeni insanlığın idealini ve ortak değerlerini evrensel

şekilde etki doğuracak şekilde bir yayıncılık gerçekleştirmektir. Gelecek hedefi ise dijitalleşmeye açık, yayınlarının bulunduğu alanlarda zirvede olarak küresel etki oluşturmaktır. TRT yayın stratejisinde; ürettiği içerikleri tüm dünyaya hızlı bir şekilde ulaştırmayı ve sevdirmeyi, izleyici ve dinleyiciyi merkeze koyan keşfetmeyi odak alan yenilikçi ve özgün yayınlar sunmak, teknolojiyi kullanarak yapım süreçlerinde hız kazanmak ve yayıncılık alanında gelişimine katkı sunmak gibi amaçları bulunmaktadır. Tüm bunları yaparken çalışanları ile insan kaynaklarının ortaya koyduğu değerleri artırmak, kurum içi yapısal süreçleri iyileştirmek ve kurumun marka değerini uluslararası alanda üst seviyelere taşımak kurumun öngörüleridir (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT'nin Soğuk Savaş sonrasında Türkiye dışında bulunan Türk ve akraba topluluklara hitap eden kültürel ve politik içerikli yayın politikasıyla daha kapsayıcı bir tutum izlediği görülmektedir (Aksoy ve Robins, 2000: 345). Ayrıca TRT'nin ABD, İngiltere, Belçika, Almanya, Bosna Hersek, Makedonya, Rusya, Irak, KKTC, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, İran, Kudüs ve Çin olmak üzere toplam 16 ülkede temsilcilikleri bulunmaktadır. Farklı ülkelerde buluna bu temsilcilikler aracılığıyla, binlerce görsel ve yazılı haber yayını yapılmıştır. TRT, Gerek vatandaşlarımızın gerekse soydaşlarımız ve diğer insanların bulundukları ülkelerde onları ilgilendiren gelişmeleri anlık olarak doğru bir şekilde televizyon, internet sitesi ve radyo kanalları aracılığıyla aktarmaktadır. Vatandaş ve soydaşlarımızın sorunlarını TRT aracılığıyla dile getirilmesi bu sorunların çözüme kavuşmasında önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda onların anavatanlarındaki yaşanan gelişmeleri yakından takip etmesine olanak tanıyarak anavatanlarından kopuk bir şekilde yaşamamaları hedeflenmektedir. Temsilcilik bulunan ülkelerde kurumsal işbirliklerine önem verilerek kurumsal kimliğin markalaşması adına faaliyetler yürütülmektedir. Savunma sanayi, sağlık, otomotiv, turizm ve uluslararası ilişkiler gibi alanlarda Türkiye'nin gelecekteki hedeflerini yayınlayarak Türkiye'nin diğer ülkelerin gündeminde yer alması sağlanmaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023). TRT'nin farklı ülkelerde farklı türlerde yayınlar yapmasıyla birlikte Arap ülkelerinde de popülerliğinin arttığı görülmekte, Türk dizilerinin Arap ülkelerinde yaşayan belli kesimler için seküler ve Batılılaşma modeli olarak algılandığı ileri sürülmektedir (Yörük ve Pantelis, 2013: 2378).

Görüldüğü üzere TRT'nin yurt dışı temsilcilikleri ve uluslararası yayınları sayesinde Türkiye'nin yurt dışında bulunan vatandaşları ve soydaşlarıyla hızlı bir iletişim ağı kurulmakta ve onların Türkiye gündeminden hızlı bir şekilde haberdar olması sağlanmaktadır. Kamu diplomasi faaliyetlerinde en önemli unsurlardan olan iletişim de hızlı bir şekilde saplanarak yumuşak güç uygulanmasını daha kolay kılmaktadır. Yurt dışında yaşayan vatandaşlar ve soydaşların Türkiye'de neler olup bittiğini kolayca takip edebiliyor olması Türk diasporasının gücüne güç katmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda markalaşmış bir kurumsal yapı haline gelen TRT'nin varlığı ve faaliyetleri yurt dışında Türk diasporası tarafından gurur ve sevgiyle karşılanmaktadır. Diğer medya kuruluşlarından ayrı olarak kamu hizmeti anlamında önemli görevleri bulunan TRT yurt dışındaki vatandaşların olduğu kadar yurt içindeki yabancıların da ilgisini çekebilecek ve onlara faydalı olabilecek yayınlar sunmaktadır. Böylece Türkiye'nin hem yurt içinde hem yurt dışında yürüttüğü kamu diplomasi faaliyetlerine katkı sağlamaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT geçmişten bugüne kurumsal olarak ve yayın çeşitliliği anlamında birçok değişikliğe uğramıştır. Gelişen teknoloji ve değişen dünya düzeni nasıl insanları etkiliyorsa kurumların yapısını ve içeriğini de değiştirmektedir. Günümüzde 18 farklı televizyon, 17 farklı radyo kanalı ile faaliyetlerini sürdüren TRT'nin Türkiye kamu diplomasisine dünya çapında etkisi fark edilir derecede görülmektedir. Yapılan yayınlar ve sunulan hizmetler olarak küresel anlamda kaliteyi ön plana çıkaran bir markalaşma hareketi içindedir. Hazır şablonlar üzerinde bir çalışma yapmak yerine farklı durumlara göre farklı yayın politikaları sergileyen TRT'nin organlarından bazıları doğrudan Türkiye'nin yumuşak gücünü artıran kamu diplomasisi araçlarından sayılabilmektedir. Çalışmamızın bu kısımlarında kamu diplomasi araçlarından sayılan TRT'nin bazı televizyon kanalları incelenecektir. Bu kanallar; TRT Avaz, TRT Türk, TRT World ve TRT Arabi'dir.

3.5.1. TRT Türk

TRT Türk, ilk olarak TRT Avrasya adıyla 1992 yılında yayın hayatına başlamıştır. 1 Temmuz 1992 tarihinde kanalın adı TRT INT-Avrasya olarak belirlenmiş ancak 12 Nisan 1997 tarihinde TRT INT ve TRT Avrasya olarak ili ayrı yayın organı haline gelmiştir. 31 Ocak 2001'de kanalın adı TRT Türk olarak değişmiş ama 2009 yılında bütün frekanslarını TRT Avaz'a devrettikten sonra yeniden TRT INT ile aynı yayın frekansına

geçmiştir. Günümüzdeki haliyle yayına geçmesi de yine 2009 yılında TRT INT kanalının yayın hayatına son vermesi ve TRT Türk kanalının kendi adı ve logosuyla yayına tek başına devam etmesi ile olmuştur (Tarihçe: TRT Web Sitesi, 2023).

Dünya üzerinde özellikle de Avrupa’da Türk diasporasının oldukça kalabalık olduğunu söylemek mümkündür. Türk diasporasının yaygın olduğu Avrupa coğrafyasında Türkiye kamu diplomasisi araçları olarak birçok kurum faaliyet göstermektedir. Diasporanın her alanda güçlenmesi ve yetkin bireyler topluluğu haline gelmesi amacıyla kamu diplomasisi araçları tarafından yurt içinde ve dışında yapılan faaliyetler ile yurt dışında yalayan Türklerin asimile olmasının önüne geçilmek istenmektedir. Bu minvalde yapılan faaliyetlerin hepsi birer amaca hizmet etmekle birlikte belli başlı yayın organları ve medya aracılığıyla tüm dünyaya duyurulmaktadır. Gerçekleştirilen faaliyetlerin yanı sıra Türkiye’de kamu yayıncılığı yapmakta olan TRT’nin yayınları da Türk diasporasının kültürel, siyasi, ekonomik, sosyal ve her alanda Türkiye’den kopuk yaşamamasına yardım etmektedir (Soydan, 2019: 8-9).

“Siz neredesiniz, biz oradayız” mottosuyla yayına başlayan TRT Türk, 40’tan fazla yeni program ve içerikle yayın hayatını sürdürmektedir. Türkiye dışında yaşayan Türklerin hedef kitle olarak belirlendiği ve bu kitlenin yoğun olarak yaşadığı bölgelere göre ayarlanan yayın saatleriyle akış sağlanmaktadır. TRT Türk ekranlarında yayınlanan çoğu programda gurbetçi Türkler yer almaktadır. Burada yayınlanan dizilerde ve filmlerde, konusuna göre uzmanlık gerektiren alanlarda özellikle Türk diasporasını oluşturan vatandaşların yer alması dikkat çekmektedir. Böylece Avrupa’da yaşayan Türklere dünya üzerinde ne kadar büyük bir ailenin parçası oldukları hatırlatmak ve beş kıtada bir olabilmek arzusu aktarılmak istendi. Ortada bulunan sorunları tespit edip buna göre çözüm önerileri sunan TRT Türk, Avrupa, Balkanlar ve diğer bütün yayın yaptığı bölgelerde yaşayan Türklerin marka olarak takip ettiği bir kanal haline geldi (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

Kamu diplomasi ve yumuşak gücün unsurları arasında en etkili olanlardan birisi kültürdür. Türk toplumu için milli ve manevi değerleri içeren, bir arada tutan ve tamamlayıcı bir araç olan kültür, TRT Türk aracılığıyla yayınlanan programlarda da ön planda tutulmaktadır. Çoğunluğu Müslüman olan Türk toplumunun ramazan ayı boyunca Avrupa’da nasıl bir ay geçirdikleri ekranlara taşınarak Avrupalı Türklerin birbirinden

haberlar olmaları sağlandı. Böylece Türk diasporasının g   lenmesi ve manevi değerlerinden uzak kalmayarak geleneklerini devam ettirebilmesi  n g r lm   t r. “ stanbul Saati” isimli programla birlikte yurt dışındaki 15 farklı şehirde yer alan TRT muhabirleri ve diğer g n  ll  muhabirler aracılığıyla, buralarda yaşayan Türk vatandaşları ilgilendiren konular ekranlara taşınarak Avrupalı Türkler arasında bilgi ağı geni letilmi tir (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

Türk diasporasının oluşmasında en önemli etkenlerden olan yurt dışında g   ile birlikte Avrupa’da yaşayan Türk nüfusu günümüzde hatırı sayılır bir seviyeye gelmiştir. Kalabalık bir Türk nüfusu barındıran Avrupa coğrafyasında kendi vatanlarından g   etmiş insanların birçok hik yesi birikmektedir. Kendi vatanından uzakta olmak kültürel değerler ve vatanlarına ait diğer şeylere  zlem duymayı da yanında getirir. TRT Türk bu g   macerasını konu alan birçok yayın yaparak yurt dışında yaşayan Türklerin hem yaşamlarını ortaya koymakta hem de onların sosyal sorunlarını ön plana çıkararak farkındalık oluşturmaktadır. Berlin’de yaşayan ve çekirdek d kk nı i leten bir Türk vatanda ını konu alan “Berlin  ekirdek isi” isimli dizi ile memleket sevdalı ı vatandaşların yurt dışındaki hayatları anlatılmaktadır. “Memleket Kreuzberg” isimli dizide birbirini seven iki Türk gencinin Almanlarla olan ilişkileri hem komedi hem de drama ile ekranlara taşınmaktadır. “Alman Kuzusu” isimli dizide ise Almanya’ya önceden g   etmiş ve  ocuk bakıcılığı yapmakta olan Çankırılı bir kadın tarafından büyütülen Alman vatandaşının büyüyüp doktor olmasını, daha sonra ise Türk ailenin kızına yakınl  abilmek için radikal bir karar ile Türk ve Müslüman bir gence dönüşmeye çalışması anlatılmaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

Türkiye’den Avrupa’ya g   etmiş Türklerin hikayelerinin anlatıldığı “Gurbet”, Avrupa’da yaşayan Türklerin sıla hasretlerinin yanı sıra burada elde ettiği başarıları ele alan “ nsan  nsan”, Türk kültüründe yer alan yemeklerin tanıtıldığı “Avrupa’da özlenen Türk Lezzetleri” gibi programlar ile hasret ve  zlem duyan Türklerin ilgiyle takip ettiği yayınlar yine TRT Türk’te sunulmaktadır. Ayrıca Avrupa’da yaşayan Türklerin ayrımcılık, islamofobi ve göçmenlik gibi konularda sosyolojik ve felsefe açısından tartışıldığı “Gençler Ne Diyor” isimli program ile Türk diasporasının yurt dışında maruz kaldığı sorunlar ortaya çıkarılmaktadır. Avrupa’da yaşayan Türk gençlerinin daha önce Türkiye’de görmedikleri şehirlerin tanıtılması amacıyla hazırlanan “Kalbimdeki

Türkiye” isimli program ile Türk gençlerinin Türkiye’yi daha yakından tanınması amaçlanmaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

“Almanak Solingen Özel” programında, Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin evlerine düzenlenen ırkçı saldırı sonrasında hayatını kaybeden Solingen faciasıyla yaşanan psikolojik ve sosyolojik sorunlar incelenerek bu faciada hayatını kaybeden vatandaşlarımız anılmıştır. Aynı zamanda bu programda Yugoslavya İç Savaşı’nda Sırp ordusunun Srebrenitsa’da işlediği Soykırımı da anarak farkındalık oluşturulmuştur (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023). TRT Türk ekranlarında yayınlanan tüm programlar Türk diasporasının yurt dışında yaşarken Türkiye’nin onların yanında olduğunu hissetmeleri, vatanlarından uzak yerlerde kültürel değerlerinden uzak kalmamaları ve bulundukları yerlerde daha yetkin bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerine hizmet etmektedir.

3.5.2. TRT World

Türkiye’de uluslararası anlamda kamu yayıncılığı yapan kurum TRT’dir. TRT dünya genelinde kuruluşundan bu yana birçok evrensel proje hayat geçirmiş, yabancı dillerde birçok yayın yapmıştır. Türkiye’nin dünyaya açılan penceresi olarak ifade edilen ve 2015 yılında yayın hayatına başlayan TRT World diğer TRT kanallarından farklı olarak İngilizce yayın yapmaktadır. Türkiye’nin yaklaşık 200 yıllık medya yayını deneyimi ve TRT’nin yayın deneyimi neticesinde uluslararası yayıncılık anlamında TRT World faaliyetlerini sürdürmektedir. Yapay son dakika haberleri olmadan, toplumlar arasında fark gözetmeden ve herhangi bir grubu etiketlemeden, yalnızca görüneni değil buna sebep olan şeyleri de ortaya koyarak bir vizyon belirlenmiştir. Haber merkezine insanı koyan TRT World, mazlum olan insanların seslerini herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm dünyaya duyurmayı kendine misyon edinmiştir. Tüm dünyaya seslenecek bir yayın politikası gerçekleştirmek ciddi bir altyapı gerektirmektedir. Dünya üzerinde birçok İngilizce yayın yapan medya kuruluşu bulunmaktadır. Bu yüzden hedef kitlesini iyi belirlemek ve diğerlerinden farklı bir yayın politikası izlemek gerekmektedir. Bütün teknolojik gelişmelerden faydalanılarak oluşturulan, etkileyici bir stüdyo ile sade görsel içerikler TRT World’ü öne çıkaracak faktörlerdir. Profesyonel bir ekip ile çalışmalarına başlayan TRT World çalışanları da çağa ayak uydurabilen seçilmiş bir ekipten oluşmaktadır. TRT World logosu da içinde bazı anlamlar barındırmaktadır. Ana

görsellerinde tüm dünyadan farklı parçalar taşımaktadır. World kelimesinde yer alan turkuaz renkli büyük nokta TRT World'ün evrensel anlayışını yansıtmakta, noktanın etrafında yer alan ve birbirine doğru birleşen oklar ise hem doğu hem batı sentezini temsil ederek Türkiye'nin kültürel mirasını simgelemektedir (TRT World'un Temel İlkesi 'İnsan' Olacak: Anadolu Ajansı Web Sitesi, 2023).

TRT World dünyadaki diğer örneklerinden farklı olabilmek ve farkındalık oluşturabilmek adına stratejilerini belirlemektedir. Belirlediği stratejiler doğrultusunda Türkiye'de kamu diplomasisi anlamında önemli bir organ haline gelmiştir. Habercilikte dünya ile rekabet eden, sahada iyi bir habercilik örneği sunan ve farklı nakış açılırlarıyla hareket eden bir strateji izlemektedir. İngilizce konuşan ve bağımsız şekilde doğruları öğrenmek isteyen tüm dünya vatandaşları hedef kitlesini oluşturmaktadır. Türkiye jeopolitik olarak birçok ülkeye komşu olması ve dünyanın kilometre taşları denebilecek olaylara yakından şahitlik etmesi açısından önemli bir konumda yer almaktadır. Hem tarih hem de kültür bakımından dünyadaki birçok devlet ve milletle yakından tanışık olan Türkiye bu avantajını TRT World özelinde de kullanmaktadır. Uluslararası alanda faaliyet gösteren diğer ana akım medya gruplarının dikkat çekmediği ve herhangi bir temasta bulunmadığı konulara temas etmek istemektedir. Orta Asya, Afrika ve Balkan gibi bölgelere önem vermektedir (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT World, dünya üzerinde 12 uydu ağıyla toplam 190 ülkede, farklı TV platformlarında, havayolu ve oteller gibi birçok alanda kitlesel iletişim araçlarıyla 260 milyondan fazla hane ve 1,2 milyar insana ulaşmaktadır. TRT World günümüzde kullanılan bütün medya araçlarıyla tüm dünyada gerçekleşen olayları ve haberleri izleyicileri ve dinleyicileriyle paylaşmaktadır. Yalnızca İstanbul'da bulunan merkezinde değil; Ankara, Londra ve Washington DC'de yer alan ofislerinde de dünya üzerindeki gelişmeleri aktarmıştır. TRT World yayın stratejisi çerçevesinde diğer medya kuruluşlarından farklı olarak haber sunumları yaparken insanı odak noktası olarak belirleyip, insan hikayesi ve buna bağlı gelişmeleri ortaya koymaktadır. Bu şekilde ortaya koyduğu yayınlarla dünya üzerinde yer alan çıkar gruplarına hizmet etmenin aksine insani olan bir yaklaşım sergilemeyi amaçlamakta ve diğerlerinden farklı bir anlatım sergilemeyi istemektedir. TRT World yaptığı işlerle yenilenmeye ilam vermek ve sesini

duyurmak isteyen sessiz kalmışlara yardım etmeyi amaçlamaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT World kurulduğu günden bu yana hız kesmeden devam eden çalışmalarıyla Türkiye'nin dünya genelinde ismi bilinen bir markası olmaya devam etmektedir. Dünya genelinde kabul görmek ve evrensel olmak hem tarafsızlık hem de herkes tarafından anlaşılır olmaya bağlıdır. TRT World'ün en önemli çalışmalarından birisi olan "TRT World Citizen" insanlara dünyada değişim sağlayabilecek kapasitelerinin farkındalığını oluşturabilmek için oluşturulmuş bir girişimdir. Aynı zamanda bu girişime katılan her üyenin potansiyelinin ve kapasitesinin artırılması ile birlikte bütün üyelerin ortaya koyduğu faaliyetlerden evrensel değerler oluşturulmaya çalışılmaktadır. Dünya vatandaşı olma mottosuyla gerçekleştirilen bu girişim sayesinde insanların diğer insanlara karşı şefkat duygusu beslemeleri ve empati kurlmaları, kendilerinden farklı düşünen insanların varlığına saygı duyulması gerektiği ve dünyayı olumlu etkileyecek bir değişime ortak olma arzusunu kendilerinde oluşturması hedeflenmektedir. Bu hedeflenenlerin hepsi ancak sürdürülebilirlik ile mümkün kılınacaktır ve TRT World Citizen bunu mümkün kılacak bir girişim olarak oluşturulmuştur. Aynı zamanda bu proje kapsamında The Un Refugee Agency, UNİCEF ve Save The Children gibi kuruluşlarla da ortak faaliyetler yürütülmektedir (Who Are: TRT World Citizen Web Sitesi, 2023).

TRT World'ün bir diğer etkinliği olan TRT World Forum; politikacılar, akademisyenler, gazeteciler ve sivil toplum üyelerinin dünya çapında barış ve güvenlik konularında ilenmesi ve günümüzün zorluklarına çare bulunması için bir fırsat ortamı oluşturmaktadır. TRT World Forum dünya çapında liderleri ilk defa İstanbul'da bir araya getiren etkinliktir. 21. yüzyılda yaşanan sorunların çözüme kavuşması için tek çözüm yolunun kolektif eylem olduğuna inan TRT World Forum yöneticileri belirtilen hedefler doğrultusunda teşvik edici unsur olmayı planlamaktadırlar. Ezilen sesi kısılmak istenen tüm insanların sesi olmak amacıyla karar alma süreçlerini etkileyen bir platform olma hedefinde olan TRT World Forum, uluslararası alanda kalıcı ve acil çözümler üreten bir organizasyon olmak için her geçen gün derinleşerek çalışmalarını sürdürmektedir. TRT World'ün temel dinamiklerinden olan "insanı merkeze koyma" arzusu bu platformda da ön plana çıkmakta ve bu olguyu politikacıların karar alma süreçlerinde dikkate almaları gerektiğine dikkat çekmektedirler (About: TRT World Forum Web Sitesi, 2023).

Türkiye’de düzenlenen ve uluslararası alanda etkileşime açık böyle bir forum düzenlenmesi Türkiye’nin kamu diplomasisi alanında etkinliğini artırmasına yardımcı olmaktadır. 2023 yılında yedincisi düzenlenen TRT World Forum açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İsrail’in Gazze’de işlemekte olduğu insanlık suçlarından bahsederek tüm dünyanın bu duruma dur demesi gerektiği belirtti. İsrail’in Filistin’de görev yapan basın mensuplarını hedef alan saldırılarını da kınadı ve dünyanın olan biteni görmemesi için İsrail’in bunu yaptığını dile getirdi. Ayrıca Rusya-Ukrayna arasında gerçekleşen savaşın ilk günlerinden beri Türkiye’nin barışı sağlamak için öncülük etmek istediğini belirten Erdoğan, küresel olarak dünyanın zor bir zamandan geçtiğini ve Türkiye’nin hakikatten vazgeçmeyeceğini belirtmektedir (Cumhurbaşkanı Erdoğan ‘TRT World Forum 2023’ün Açılışına Katılarak Konuşma Yaptı: T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Web Sitesi, 2023). Burada bahsedilenlerden de anlaşılacağı üzere TRT World Forum gibi çok yönlü bir katılımcı portföyüne sahip platformda Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından yapılan konuşmada uluslararası mesajlar tüm dünyaya iletilerek Türkiye’nin her haliyle zarar gören masumlardan yana olduğu mesajı verilmiştir. Böylece Türkiye’nin yumuşak gücü bu platform aracılığıyla geniş kitlelere duyurulmak istediği anlaşılmaktadır.

TRT World yayınlarında yer alan “Strait Talk” isimli programda Türkiye’nin Savunma Sanayi alanında küresel çapta elde ettiği başarılar, Türkiye ile ABD ilişkileri, Türkiye ve Arap Dünyası ilişkilerindeki gelişmeler, Pakistan’ın yönetiminde yaşanan değişimler ve Türkiye’nin savunma sanayinde bağımsız hale gelmesi gibi konular işlenerek bilgilendirmeler yapılmıştır. Money Talks isimli programda; iklim koşullarında gerçekleşen değişimlerin enerji ve gıda alanında ne gibi tehditler oluşturduğu, Sri Lanka’da meydana gelen ekonomik kriz, Rusya’ya karşı uygulanan yaptırımlar neticesinde meydana gelen enerji krizinde Cezayir’in Avrupalı ilkelerle yaptığı yeni anlaşmalara yer verilmiştir. Of The Grid isimli belgeselde ise Ukrayna-Rusya savaşında Rus askerlerinin geri çekildiği bölgelerde ortaya çıkan savaş suçu şüphelerini ve masum insanların hedef alındığı konuları işlenmektedir (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT World, uluslararası kamuoyu bilgilendirmeyi kendine görev edinen bir yayın politikasını kamu diplomasisi örneği olarak yürütmektedir. Türkiye’nin küresel sesi

olarak yayınlar yapan TRT World, uluslararası alanda kendinden söz ettirmeyi hedef olarak gören, öncelikle bir haber kanalı sonrasında ise Türkiye'nin en etkili tanıtım araçlarından sayılmaktadır (Aydeniz, 2015: 260).

3.5.3. TRT Avaz

Kültürel ve tarihsel olarak aynı köklere dayanan devletlerle bağların güçlendirilmek istenmesi neticesinde medya yoluyla oluşturulması planlanan etkiler TRT aracılığıyla kendini göstermiştir. TRT Avaz da zengin kültürel içerikleriyle Türkiye'nin kültürel anlamda kamu diplomasi araçlarından birisi olarak kurulmuştur. Avaz kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüklerinden incelendiğinde “nara, yüksek ses” anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır (Sözlük: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi, 2023).

21 Mart 2009'da yayın hayatına başlayan TRT Avaz, Orta Asya'dan Balkanlar'a, Kafkaslardan Ortadoğu'ya uzanan, toplam 27 ülke ve 13 muhtar cumhuriyette yaklaşık 250 milyona nüfusa sahip coğrafyaya hitap eden bir yayın organıdır. Türkçe, Kazakça, Azerbaycan Türkçesi, Kırgızca, Türkmence ve Özbekçe gibi dillerde programlar barındırmakta olup herkesin ortak kanalı ve ortak kanalı olarak ortaya çıkmıştır (Tarihçe: TRT Web Sitesi, 2023). TRT Avaz, önemli bir tarihi geçmişi bulunan ülkelerin yer aldığı aynı dili konuşan coğrafyada ve yaklaşık 300 milyon insana ulaşan devletler arası köprü konumundadır. Türkçe konuşan coğrafyada yaşayan vatandaşların yaşamlarını, kültürel birikimleri ve sosyal hayatlarını konu alan, bu konularda gerçekleştirilen faaliyetleri medya yoluyla aktarmayı hedeflemektedir (Aydemir, 2016: 133).

Türkçe konuşan toplumların ortay bir paydada buluşması ve birleşmesinde TRT Avaz büyük bir rol oynamaktadır. TRT Avaz kurulduktan sonra Türkiye ve diğer Türkçe konuşan devletler arasındaki ilişkilerde artış olmuştur. Bu ülkelerde yapılan canlı yayınlar, bu ülkelerin değerlerine ait hazırlanan programalar, gelenek ve görenekleri temsil eden etkinlikler kaybolmaya yüz tutmuş kültürel değerlerin canlanarak yeniden gün yüzüne çıkmasına katkı sağlamaktadır. TRT Avaz gibi bir yayın organının var oluşu, Türkçe konuşan toplumların Türkiye'de gerçekleştirilen sanatsal faaliyetlere, gündeme ve diğer kültürel değerlere ulaşmasını kolaylaştırarak etkileşimi artırmıştır. Bu durum kültürlerin nesiller arası aktarımına da fayda sağlamaktadır (Rahimbeyli, 2015: 4-5).

Çok dilli yayın prensibini benimsemiş olan TRT Avaz, Türk Dünyasının ortak bir buluşma noktası olmuştur. Türk dünyasına hitap eden eğitim, sanat, eğlence, belgesel, çocuk, belgesel, kültür ve yarışma programlar düzenlenerek izleyicilerin beğenisine sunulmaktadır. TRT Avaz birçok lehçede haber yayınları yapmasının yanı sıra TRT1 gibi kanalların dizi ve programlarını da yayınlamaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT Avaz ekranlarında haftanın her günü yayınlanan “Avaz Haber” programıyla Türk dünyasında olan biten ekranlara taşınmaktadır. Ayrıca Türk dünyasından yeni ve sıcak gelişmeleri aktaran, dünyanın diğer yerlerinde yaşanan gelişmeleri de takip eden “Avrasya Gündemi” programı her bölümde 60 dakikalık içeriklerle yayına sunulmaktadır. İnsanlar bulundukları ülkelerde veya bölgelerde yaşamış oldukları zorluklar karşısında direnecek halleri kalmadığında çoğu zaman çareyi oradan göç etmekte bulurlar. Türkiye dışında yaşayan soydaşların bulundukları bölgelerde yaşadıkları zorluklar, zulümler ve zorbalıklar karşısında direnemeyerek Türkiye’ye göç etmelerini ve Türkiye tarafından onlara ne sunulduğunu konu alan “Vatanım Türkiye” programı ile birbirinden farklı yaşam öyküleri yayınlanmaktadır (Programlar: TRT Avaz Web Sitesi, 2024).

Dünya üzerinde geniş bir coğrafyaya yayılmış Türk topluluklarından olan Kazaklar uzun yıllardır tarih sayfasında var olmuşlardır. 15. yüzyılda Kazak Hanlığının kuruluşunda yaşanan önemli olayların yer aldığı, ilk Kazak Hanlarının anlatıldığı ve tarihi bir drama olan “Kazak Hanlığı” isimli filmle birlikte TRT Avaz kanalının Türk dünyasının hem tarihi hem de kültürel değerlerini her yönüyle işlediği görülmektedir. Türklerin Orta Asya, Ötüken, Altaylar ve Tanrı Dağlarına uzanan, binlerce yıl içinde üç kıtada yayılmış olan benzersiz hikayeleri, düşmanlığa karşı amansız bir yiğitliğin, sancaklara yerleşmiş olan adalet ve merhametlerini konu alan “Türkler” programı da TRT Avaz’da yayınlanan önemli programlardandır (Programlar: TRT Avaz Web Sitesi, 2024).

3.5.4. TRT Arabi

TRT’nin Arapça dilde yayın yapan kanalı olan TRT Arabi 4 Nisan 2010’da yayına başlayarak yaklaşık 350 milyonluk bir Arap coğrafyasına hitap etmektedir. Umut ve gelecek anlamında müjdeleyici bir hedefi olan TRT Arabi, tecrübe ve sahip olduğu

bilgileri paylaşarak kalkınmaya dayalı iş birliğini güçlendirecek bir gayret içerisinde dir. Arap dünyasının içeriklerine güvenerek takip ettiği TRT Arabi Türkiye'yi tanı tma aracı olarak en önemli yayın organlarından birisidir. Arap dünyası ve Türkiye arasında iletişim köprüsü görevi gören TRT Arabi, dünyadaki tüm gelişmeler ve Türkiye siyasetini doğru bir bakış açısıyla yayınlayıp güncel teknolojiyi kullanarak görsel anlamda da üst düzey içerikler sunmayı hedeflemektedir (2021 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

Yurt içi ve dışında geniş ve tecrübeli bir muhabir ağı olan TRT Arabi, dünyada yaşanan gelişmeleri en doğru ve en hızlı şekilde sunmaya çalışmakta, aynı zamanda sosyal medya hesapları aracılığıyla da bu bilgileri milyonlarca insana aktarmaktadır. Dünyada önemli başarıları olan ajanslar ve kendi alanında uzman habercilerle çalışan TRT Arabi, yalnızca haber yayıncılığı yapmakla yetinmeyip, kültürel, sanatsal, spor, ekonomi, gezi gibi farklı birçok alanda programlar üreterek Türkiye'nin tanıtılması ve gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi değer ve insanı odak noktası olarak kabul eden bir anlayışla yayın yapan TRT, "Özü Sözü İnsan" sloganı ile Türkiye'nin kamu yayıncılığında önem verdiği insani değerleri tüm dünyada olduğu gibi Arap dünyasının karşısında da ön planda tutmaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

TRT Arabi İstanbul'da çekimi yapılan "Al Alam Al Yaoum" isimli program ile Türkiye ve Arap dünyası arasında uluslararası alanda yaşanan ilişkilerin incelemesi yapılırken bir yandan da bu ilişkilerin nasıl geliştirilebileceği konusunda yorumlarda bulunuluyor. Bu program yayınlarında sosyal medyadan anlık paylaşımlara da yer verilerek interaktif bir yayıncılık politikası izlenmektedir. Böylece seyircinin programa katılım sağlamanın yolu açılmaktadır. "Wa Lana Waqfa" isimli program da haftanın her günü yayınlanan ve gündemde olan konuları ele alarak farklı görüşlere yer veren, konusunda uzman kişilerin katılımıyla hazırlanan bir programdır. "Ala Al Mawed" isimli programda devlet başkanlarının da katılım sağladığı ve tanınmış kişilerle yapılan röportajlar yayınlanmaktadır (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

Dünyanın birçok yerinde çekimleri yapılan bu program küresel anlamda ses getiren bir yer edinmeye başlamıştır. Kültür-sanat programları arasında yer alan "Mosaic" isimli program, Türkiye'deki birçok sanat dalında ortaya çıkan eserleri Arap dünyasına tanıtarak kültürel etkileşimin artmasına yardımcı olmaktadır. Vizyona yeni giren filmler, diziler, konserler ve fuarlar gibi birçok etkinlik bu program aracılığıyla Arap dünyasına

duyurulmaktadır. TRT yayın grubunun temel prensiplerinden olan insan hakları konusunda derinlemesine içerikler üreten “Min Haqqi” isimli programda insan hakları ihlalleri ve yaşanan mağduriyetlerin sona ermesi için gerçek hikayelere yer vererek bu durumun son bulmasına katkı sağlamayı hedefliyor. TRT’nin neredeyse her yayın kolunda olduğu gibi TRT Arabi’de de Türkiye’nin savunma sanayisi alanında gelişimi ve ortaya koyduğu projelerle ilgili olarak yayın yapan “Sınaat Al Dıfa” isimli program iki haftada bir yayınlanarak ASELSAN, HAVELSAN, Savunma Sanayi Başkanlığı gibi Türk savunma sanayisine yön veren kurumların ses getiren çalışmalarını Arap dünyasına aktarmaktadır. Görüldüğü üzere TRT Arabi, kamu yayıncılığını teknolojik ve yenilikçi hamlelerle gerçekleştiren, Türkiye’nin yumuşak gücünü daha geniş coğrafyaya yaymak için çabalayan bir yayın organı olarak faaliyet göstermektedir (2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi, 2023).

3.5.5. Tabii

Gelişen teknoloji ile birlikte yayıncılık alanında da yenilikler ortaya çıkmaktadır. Dünya üzerinde film, dizi ve belgesel gibi birçok türde hazırlanan yayınların artık sadece televizyon aracılığıyla yayınlanmadığı aşikârdır. İnsanların günümüzde sürekli yanlarında taşıyabildiği ve nispeten televizyona göre ulaşımı daha kolay olan tablet ve cep telefonu gibi iletişim araçlarının kullanımının artmasıyla birlikte yayın organlarında da değişimler yaşanmaktadır. Bu yenilikler geleneksel televizyon yayıncılığından farklı olarak internet tabanlı yayıncılık yapan ve dijital platform başlığı altında kendini gösteren uygulamalarla kendini göstermektedir (Kubatdokumacı ve Acar, 2021: 112).

Dijital platformlarda yer alan yayınlar televizyon yayınlarından farklı olarak belli bir yayın akışına bağlı olmadan istenilen tarih ve saatte tüketilebilecek durumda sunulmasıdır. Bu durumda izleyiciler için çoğu zaman daha cazip bir hal almakla birlikte giderek yaygınlaşmaktadır. Dünya üzerinde birçok örneği olan dijital platform yayıncılığı pek çok insan tarafından beğeni görmektedir. Netflix, Amazon Prime Video, Disney + ve BluTv gibi dijital platformlar aracılığıyla başka ülkeler tarafından üretilen birçok içerik dünyanın her yerine aynı anda sunulmaktadır. Bu da o içeriği hazırlayan ülkenin yumuşak güç uygulamasını daha kolay bir hale getirmektedir. Öyle ki bu platformlarda yer alan içeriklerin yeni medya algısı ve değişik görsel sunumlarla paylaşıyor olması onları hem

daha çekici hem de insan üzerinde daha fazla etki bırakan bir araç haline getirmektedir (Burç ve Tanyeri Mazıcı, 2023: 139).

Türkiye'nin kamu yayıncılığında uzun yıllardır faaliyet gösteren TRT de televizyon, radyo ve internet web sitesi gibi birçok araçla yayınlarını sürdürmektedir. Ancak değişen ve yenilenen koşullara ayak uydurmak, Türkiye'yi dünyaya taşımak ve kamu yayıncılığı faaliyetlerini genişletmek amacıyla TRT tarafından 2 Mayıs 2023'te "Tabii" isimli dijital platform oluşturulmuştur (TRT'nin Dijital Platformu Tabii Yeni Yapımlarla Yayına Başlıyor: TRT Haber Web Sitesi, 2023). Tabii, dizi, program, film, belgesel ve pek çok orijinal içerik barındıran, Türkiye'nin çevrimiçi küresel yayın hizmeti olarak faaliyet göstermektedir.

Komedi, drama ve aksiyon gibi birçok konuda 30'dan fazla kendine özgü ve 15.000 saatten fazla programla küresel hikâyeler içermektedir. Tabii orijinal içeriklerini Türkçe, İngilizce, İspanyolca, Arapça ve Urduca gibi pek çok dilde yayınlamakla beraber birçok cihazda yer alan uygulamalardan erişilebilmektedir (Hakkında: Tabii Web Sitesi, 2023). Yeni dönem yayıncılık diyebileceğimiz dijital medya platformları aracılığıyla kamu diplomasisine katkı sunacağı ve ülkelerin yumuşak güçlerini daha kolay uygulayabildiği düşüncesinden hareketle Tabii Türkiye'nin son dönemlerdeki en yeni kamu diplomasisi araçlarından sayılmaktadır.

Türk dış politikasının temel dinamiklerinin değişimi ve dönüşümü neticesinde Soğuk Savaş sonrası dönemde yeni adınlar atılmaya başlandığı ve kamu diplomasisi alanında faaliyet gören birçok kurumun etkin olarak faaliyet gösterdiği görülmektedir. Türk dış politikasının önemli aktörleri arasında sayılan Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk Maarif Vakfı (TMV), Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) gibi kurumlar, kamu diplomasisi alanında gösterdiği faaliyetlerle dünyadaki birçok farklı topluma Türkiye markasını tanıtmakta oldukları görülmektedir (Kamu Diplomasisi Nedir: İletişim Başkanlığı Web Sitesi, 2024: 39-49).

21. yüzyılda diplomasideki klasik anlayışın değişerek, ülkelerdeki kültür, sanat, bilim ve eğitim gibi alanlarda yumuşak güç kullanımının önemli hale geldiği görülmektedir. Toplumlarası ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkilerin korunması ve geliştirilmesi

amacıyla yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli derecede kendini hissettirdiği anlaşılmaktadır. Ülkeler kamu diplomasisi faaliyetleriyle birlikte kamuoylarına istedikleri mesajı verebildikleri ve bu mesajlar ile istedikleri sonuçlara erişebildikleri görülmektedir. Algı ve imaj konusunda yeterli düzeyde anlaşılabilme adına Türkiye’de yer alan kamu diplomasisi kurumlarının farklı alanlarda faaliyetlerinin olduğu görülmüştür (Özkan, 2024: 23-24).

Kamu diplomasisi kapsamında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Türk Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), Türk Maarif Vakfı (TMV), Yunus Emre Enstitüsü (YEE) ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)’nin yaptığı, kültür, eğitim, medya, bilim ve teknoloji alanlarında Türkiye’nin yumuşak gücüne katkı sağlayabilecek birçok faaliyetin incelenmesi neticesinde hem soydaş ve akraba topluluklara yönelik hem de diğer kamuoylarına yönelik ne tür çalışmaların yapıldığı görülmüş, yapılan bu çalışmaların Türk dış politikasında etkin bir rol oynadığı anlaşılmıştır. Farklı ülkelerde farklı faaliyetlerde bulunan bu kurumların diğer toplumlar nezdinde de kabul gördüğü ve işlevsel olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Dünyada üzerinde canlıların var oluşundan itibaren karşısındakini etkileme ve kendi isteklerini yerine getirmek için farklı yollar deneme çabası hep var olmuştur. Farklı disiplinlerde farklı anlamlarıyla güç kavramı eskiden beri hep tartışma konusu olmuş ve aslında her canlı gücü farklı bir şekliyle kullanmıştır. İnsanların toplum olmaya başlamasıyla birlikte çoğunlukların yönetimi zor bir hal almaya başlamış, bu durumu iyi yönetebilmek adına devletler kurulmuştur. Kurulan devletlerin hem kendi iç yönetimleri hem de diğer devlet ve topluluklarla olan ilişkilerinde güç en önemli kıstaslardan olmuştur.

Bu çalışmanın odak noktasında Türk dış politikasında son yirmi yıldır daha etkin bir araç olarak kullanılan yumuşak güç ve kamu diplomasisi bulunmaktadır. Türk dış politikasının temel dinamiklerinin zaman içerisinde dönüşümü ele alınırken yumuşak güç ve kamu diplomasisi alanlarında yeni oluşturulan ve dönüştürülen kurumların faaliyetleri değerlendirilmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı yumuşak güç ve kamu diplomasisinin açıklanmasıyla birlikte Türk dış politikasında bu amaçla kurulmuş ve dönüştürülmüş olan araçların örnekleriyle beraber incelenerek faaliyet alanlarının ortaya konulmasıdır. Bu kapsamda kamu diplomasisi ve sosyal inşacı yaklaşım kapsamında kurumların analizleri yapılmış, Türk dış politikasının temel dinamiklerindeki dönüşüm incelenmiş ve Türk dış politikasında geçmişten bugüne kadar kamu diplomasisi faaliyet sayılabilecek örneklerle yer verilerek genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Türk dış politikasında yer alan kamu diplomasisi kurumlarının faaliyet alanlarında ne kadar etkin oldukları ve nasıl bir coğrafyaya hizmet verdikleri incelenmiştir.

Bu çalışmada temel olarak “yeni oluşturulan ve dönüştürülen kurumların Türk dış politikasına ve Türkiye’nin yumuşak gücüne katkısının ne olduğu” sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu sorulara yanıt aranırken sosyal inşacı yaklaşım benimsenmiş ve ilk olarak kavramsal çerçeve çizilmiştir. Ardından Türk dış politikasına ait temel dinamiklerinden Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar ne şekilde farklılaştığı ve geçmişten bugüne kamu diplomasisi faaliyeti sayılabilecek örneklerle yer verilmiş sonrasında ise Türk dış politikasında yer alan kamu diplomasisi kurumlarından olan TİKA, TRT, TMV, YEE ve YTB incelenmiştir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde gücün çeşitlerinden olan yumuşak güç ve devletler tarafından uygulandığı haliyle kamu diplomasisi konularının Türkiye’de yer alan yeni araçlarla teorik çerçeve ele alınmış, bu kavramların ne anlam ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yumuşak güç ve kamu diplomasisi kavramları teorik olarak dünya üzerinde yeni sayılabilecek kavramlardan olması sebebiyle bu kavramların temelinde nelere dayandığı çalışmamızın ilk bölümünde açıklanmıştır.

Devletlerin dünya üzerinde kendine bir yer edinebilmesi onların uluslararası alanda nasıl bir güç potansiyeli olduğuna bağlı olmaktadır. Güç, temelinde etkileme anlamı da taşımaktadır. Devletlerin güç kullanmaktaki amaçları da karşısındaki devletlerde belli bir etki oluşturarak istediklerini elde etmektir. Devletler güç uygulamalarında kaynaklarını iyi yönetmeli ve bunları iyi pazarlamalıdır. Güç kavramını açıklarken onun en temel iki çeşidinden yola çıkılarak sert güç ve yumuşak güç kavramları anlatılmaya çalışılmıştır. Klasik anlamda güçten bahsederken akla ilk gelen askeri ve ekonomik güç olmakla birlikte bunları kullanırken var olan kaynaklardır. Bu güç çeşidi sert güç olarak tanımlanmakta ve birçok kaynağa dayandırılmaktadır. Havuç-sopa temelinde ilerleyen sert güç zorlamaya yatkın bir güç çeşididir. Devletler tarih boyunca birbirleri üzerinde etki oluşturabilmek adına sert güç bağlamında askeri, ekonomik jeopolitik ve siyasi etkenler üzerinde üstünlük sağlamaya çalışmış, sağladıkları üstünlüklerini karşı tarafa uygularken, kendilerine fayda sağladıkları kadar karşı tarafta da olumsuz etkileri bırakmışlardır. Bir devletin başka bir devlet üzerinde uyguladığı güç unsurları Morgenthau tarafından nicel ve nitel unsurlar olmak üzere iki şekilde ele alınmıştır. Nicel unsurları doğal kaynaklar, askeri yeterlilikler, coğrafya ve nüfus olarak tanımlarken nitel unsurları o ulusun karakteri, moral düzeyi ve hükümetin nitelikleri olarak tanımlamaktadır. Tüm bunlar o devletin sahip olduğu sert güç kapasitesini yansıtmaktadır.

Yıllar geçtikçe teknoloji ve devlet dışı aktörlerin artmasıyla birlikte güç algılamalarında değişimler yaşanmıştır. Güç algılamalarındaki bu değişim güç kullanımını ve ortaya çıkardığı etkileri de farklılaştırmıştır. Sert güç kavramının yanında yumuşak güç kavramı da 1980’lerin sonlarına doğru dünya üzerinde kullanılmaya başlanan bir kavram haline gelmiştir. Yumuşak güç kavramını ortaya atan ve açıklayan ilk düşünürlerden olan Nye bu kavramı, başkalarına cazip gelecek şeyleri onları ikna yoluyla kabul ettirdikten sonra

hedeflerine ulaşmak olarak açıklamıştır. Nye haricinde Arquilla ve Ronfelt yumuşak güç kavramını açıklayarak literatüre kazandırılmasında önemli rol oynamış, devletlerin ideolojilerini kabul ettirmesinin değerlere olan çekicilikle bağdaştırıldığını savunmaktadırlar. Bir diğer yumuşak gücü tanımlayan düşünür olan Vuving ise yumuşak gücü kültürel etkilere benzeterek askeri gücün haricinde kalan ekonomik güç olarak tanımlamıştır.

Dünya üzerinde sivil toplum anlayışının ilerlemesi, silahsızlanma ve bireysel hak ve özgürlüklerin genişletilmesi gibi isteklerden dolayı sert güç önemini eskiye nazaran yitirmeye başlamıştır. Aslına bakacak olursak bu dönemden önce de yumuşak güç kullanımına benzer uygulamalara rastlamak mümkündür ancak uygulamalar genellikle sert güçle birlikte kullanıldığından tam anlamıyla yumuşak güce ait sonuçları doğurmadıkları görülmüştür. Tarih boyunca savaşlar ve ekonomik zorbalıkların yaşandığı durumlarda fayda sağlayanın hep tek taraf olduğu anlaşılmaktadır. Böyle durumlarda zarar gören tarafların zarar veren tarafa bağımlı kalması gibi olgular da kendini göstermiştir. Yumuşak güç kullanımında karşı tarafa zarar verme amacı dışında kendi hedeflerini yerine getirmek amacıyla ikna etmek vardır. Bu ikna bazen kalkınma yardımları bazen ise bir eğitim programı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sert güç kullanılırken bazı durumlarda meşru bir zemin oluşmazken yumuşak gücün en önemli özelliklerinden birisi meşru bir zeminde uygulanıyor olmasıdır.

Yumuşak güç keskin çizgilerle sert güçten ayrılmakla birlikte bazı durumlarda birbirini destekleyici konumda bulunmaktadır. Sert güç bağlamında ekonomik olarak güçlü sayılabilecek devletler yumuşak güç kullanımını daha rahat ortaya koyabilmekte, karşı tarafı ikna etmek ve karşı tarafın kendisini örnek alması bağlamında kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Yumuşak güç her ne kadar sert güce nazaran daha kalıcı ve zarar vermeyen bir etkileme aracı olsa da kaynaklarının kullanımı açısından sert güce göre daha yorucu bir araç olduğu anlaşılmaktadır.. Yumuşak güç kullanımı uzun bir zaman, meşru bir zemin ve doğru belirlenecek bir kitle seçmeyi gerektirmektedir. Bu yüzden devletlerin bu durumları göze alıp buna uygun şekilde kaynak kullanımı yapması gerekmektedir. Sert güçte kullanılan kaynakların çoğu somut varlıklardan oluşmaktayken yumuşak güçte kullanılan kaynaklar temel itibari ile soyut varlıklara dayanmaktadır. Sonuçları açısından

değerlendirme yapılabilmesi açısından da yumuşak gücün etkileri daha uzun bir süreç sonunda kendini gösterdiği için durum değerlendirmesi yapmak uzun zaman almaktadır.

Yumuşak gücün kaynaklarına dair birçok araştırma olmakla birlikte en yaygın bilinen kaynakları kültür, siyasi değerler, dış politika ve eğitimidir. Bu kaynaklardan ilki olan kültür, bir toplumun kendi içinde yer alan davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Sosyal davranışların bir bütünü olarak kültürün çekici bir yönünün olması için ayırt edici özelliğe sahip olması veya evrensel bir yapıda olması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse, ABD'nin dünyada var olan diğer devletlere nazaran daha yeni kurulmuş bir devlet olmasına rağmen evrensel değerleri ön plana çıkarması onun yumuşak güç kullanımını kolaylaştıran etkenlerden olmuştur. Soğuk savaş dönemi sonrasında Doğu-Batı bloklarının dağılmasıyla sert güç etkisini yitirmeye başlamış ve yeni etkileşim araçları ortaya çıkmıştır. Kültür bu araçlardan en etkili olanıdır. ABD'nin küresel olarak markalaşmış firmaları dünya genelinde çekici bir etki uyandırarak ABD'nin yumuşak gücüne katkı sağlamıştır. Tabi ki de bu unsurlar tek başına yeterli olmamaktadır. Yumuşak gücün diğer kaynaklarıyla birlikte kullanıldığı takdirde gerçek etkisinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Siyasi değerler de devletlerin uluslararası alanda politika geleneklerini yansıtmalarıyla onları çekici kılabilen yumuşak güç unsurlarından sayılmaktadır. Yumuşak gücün dış politika unsuru ise devletlerin adeta vitrini sayılabilecek potansiyele sahiptir. Devletlerin dış politikalarındaki tutarlı davranışları, hukuki dayanakları ve küresel olaylara karşı tepkileri yumuşak gücü yakından ilgilendirmektedir. Yumuşak gücün dördüncü unsuru olan eğitim ise, geçmişten günümüze hayatın her alanında yer alan bir kavram olmasıyla birçok politikaya kaynak olmaktadır. Evrensel değerler bağlamında eğitimin genele hitap etmesi devletlerin çekici kılınmasına yardım ederek başka toplumların onlara yaklaşmasını sağladığı düşünülmektedir. Küreselleşen dünyada gelişen teknolojiyle birlikte eğitimin dünyanın her noktasında aynı anda ve aynı seviyede verilmesi mümkündür. İnternet tabanlı programlar ile istenilen eğitim programları istenilen kişilerle paylaşılabilen ve diğer eğitim modellerine göre hem hızlı hem de daha erişilebilir olmaktadır. Bu da yumuşak gücün karşı tarafa daha çabuk etki etmesine yardımcı olmaktadır.

Yumuşak gücün devlet eliyle ve kamu kurumlarıyla kullanılması, kamu diplomasisinin alanına girmektedir. Devletler iç ve dış politikalarında kamuoyunu kendi istekleri doğrultusunda yönlendirebilmek adına kamu diplomasisi alanında politikalar üretmelidirler. Devletlerin başarılı bir kamu diplomasisi ortaya koyabilmesi ise onların gelenekleri, tecrübeleri ve zayıf-güçlü yanlarına bağlıdır. Devletler kendi dışında kalanların ihtiyaçlarını, o ülke halkının değerlerini ve kültüre yapılarını kamu diplomasisiyle daha iyi anlayarak buralarda ortak paydalar üzerinden politika yapma imkânı bulurlar. Kamu diplomasisi yalnızca devlet eliyle değil, medya ve sivil toplum kuruluşları gibi unsurlarla da uygulanmaktadır. Nasıl ki insanlar bireysel ilişkilerinde yakın oldukları zaman kendilerine fayda sağlayabiliyorlarsa, devletler de kamu diplomasisi aracılığıyla uluslararası alanda kendilerine yer edinebilmekte ve statülerini koruyabilmektedir. Kamu diplomasisi aktörleri arasında devlet dışında sivil toplum örgütleri, üniversiteler, medya, özel sektör temsilcilikleri, küresel işletmeler, uluslararası örgütler, baskı grupları ve bireyler yer almaktadır.

Bu çalışmanın ikinci bölümünde Türk dış politikasının temel dinamiklerinin dönüşümü ve kamu diplomasisi faaliyeti sayılabilecek örneklerle yer verilmiştir. Cumhuriyet döneminde yeni kurulmuş ancak kendinden önceki kurulan Türk devletlerinin geleneğine sahip olan Türkiye'nin dış politikadaki temel dinamikleri Batıcılık, Statükoculuk, bağımsızlığın korunması ve ulus devlet temelli dış politika olarak kendini göstermektedir. Bu temel dinamikler çerçevesinde dış politikasını şekillendirmiş olan Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk yıllarda Atatürk önderliğinde kamu diplomasisi faaliyeti sayılabilecek faaliyetler gerçekleştirmiştir. Karadeniz Vapuru ile Türkiye'nin değerleri diğer ülkelere tanıtılmaya çalışılmış, Kayseri'de kurulan uçak fabrikası ile diğer ülkelere karşı kendi kendine yetebilen güçlü bir devlet imajı oluşturulmuş ve opera gibi modern sanat faaliyetlerinde eserler ortaya konularak muasır medeniyet kavramına erişilmek istenilmiştir. Aynı zamanda Hatay'ın anavatana katılması amacıyla gerçekleştirilen kamu diplomasi faaliyetleri ve sert güce başvurmadan anlaşmaya varılan Montrö Boğazlar Sözleşmesi de Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemde gerçekleştirdiği kamu diplomasisi faaliyetleri arasında sayılmaktadır.

Tüm dünya için yeni bir dönemin başlangıcı olan Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte dünya üzerinde güç algısında önemli değişiklikler yaşanmıştır. SSCB dağılarak ortaya

yeni devletler çıkmış, ABD'nin müttefiki olan devletler de uluslararası alanda kendilerine yeni bir pozisyon belirlemek için önemli adımlar atmışlardır. Yeni kurulan devletlerin bağımsızlıklarını kazanması onların da dünya üzerinde birer güç aktörü veya güç yanlısı olmalarının önünü açmıştır. Yeni kurulan bu devletler ve SSCB'nin etkisinden uzaklaşan devletlerin Türkiye ile ortak tarih ve kültüre ait olmaları Türkiye açısından onları yumuşak güç uygulanmasında uygun birer pozisyona sokmuştur. Türkiye'de yumuşak gücün kaynaklarından olan kültür-tarih, coğrafya-jeopolitik konum, siyasi değerler ve eğitim gibi unsurlar bu yeni dönemde kamu diplomasisinin gelişmesine yardımcı unsurlar olmuştur. Türkiye'de ve dünyada özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişen kamu diplomasisi anlayışı devletler tarafından dış politikada en önemli araç haline gelmiştir. Askeri ve ekonomik gücün yanı sıra devletler tarafından uygulanan yumuşak güç, onların daha az maliyetli ve kalıcı etkiler oluşturmalarına yardımcı olmuştur.

Bu çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın alt sorularından olan Türk dış politikasında kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren kurumlara ve hangi alanlarda faaliyet gösterdiklerine yer verilmiştir. Zengin bir kültürel mirasa, derin bir tarihsel yapıya ve önemli bir coğrafi konuma sahip olan Türkiye diğer devletlere nazaran daha geç bir zamanda kamu diplomasisi araçlarını kurumsallaştırmaya başlamıştır. SSCB'nin dağılması sonrasında kurulan Türk devletlerinin sosyal, kültürel ve tarihsel açıdan Türkiye ile aynı köklere bağlı olması ve Balkanlarda yaşayan bazı toplumların Osmanlı Bakiyesi olarak görülmesi Türkiye'nin bu bölgelere yaptığı sosyal ve kalkınma yardımlarını kurumsal kimliğe dönüştürmesine imkan tanımıştır. Bu itibarla Türkiye'nin ilk kurumsal kamu diplomasisi örneklerinden olan TİKA 1992 yılında kurulmuştur. TİKA'nın kurulmasıyla birlikte Türkmenistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan gibi ülkelerle olan ilişkiler artırılarak Türkiye'nin uluslararası alanda yeterliliğini kabul ettirme çabaları kendini göstermiştir. Turizm, maliye, eğitim ve sağlık gibi birçok alanda kalkınma yardımlarında bulunan TİKA, görevlerini ifa ederken bu ülkelerdeki teknik altyapının oluşturulması için de gayret göstermiştir. Bu faaliyetlerini gerçekleştirmek adına uygulama yaptığı ülkelerde Program Koordinasyon Büroları açarak iş birliklerini artırdığı görülmüştür. Bu çerçevede TİKA Türkiye'nin kamu diplomasisi alanında en ileri düzeyde çalışmalar yürüten kurumlarından olup Türk dış politikasının dinamizmine katkı sağlamaktadır.

Kamu diplomasisi ve yumuşak gücün en önemli kaynaklarından olan eğitimin devlet eliyle şekillendirilmesi ve kontrolünün sağlanması eğitimde birlik anlamında çok önemlidir. Hem yurt içinde hem de yurt dışında eğitim alanında faaliyetlerde bulunarak, Türkiye'nin tanıtılmasına katkı sağlamak amacıyla 2016 yılında Türkiye Maarif Vakfı kurulmuştur. Türkiye bu vakfın kurulması ile birlikte FETÖ tarafından yurt dışında Türkiye'nin adı kullanılarak yürütülen eğitim faaliyetlerini kontrol altına almış, bu örgütün idaresinde olan okulların yönetimini kendi bünyesine katmıştır. Böylece Türkiye'nin yurt dışındaki imajının zedelenmesinin önüne geçilmiştir. Hem FETÖ'den devralınan eğitim kurumları hem de yeni açılan kompleksler ile birlikte dünyanın birçok yerinde okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar eğitim verilmesi, burs temin edilmesi ve eğitmen yetiştirilmesi gibi pek çok faaliyet gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin yurt dışı eğitim kurumlarının denetimi anlamında geç kalınmış bir müdahalesi olsa da TMV'nin bundan sonraki süreçte etkin faaliyetlerde bulunması Türkiye'nin uluslararası anlamda güçlü ve kalıcı politikalara imza atmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin eğitim alanında kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunan bir diğer kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü ise 2007 kurularak faaliyetlerine başlamıştır. Türk kültürü, sanatı ve dilinin dünyada ve Türkiye'de en iyi şekilde tanıtılması amacıyla birçok ülkede kültür merkezleri kurarak hem yurt içi hem yurt dışı programlarıyla Türkçe kursları, eğitim programları ve sanat-kültür alanında organizasyonlar düzenlemektedir. Türk dili ve kültürünün tanıtılması amacıyla çalışan YEE hem Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde hem de Çin, ABD ve Avrupa ülkeleri gibi birçok coğrafyada Türkiye'ye ait değerlerin tanıtılmasına katkı sağlamakla birlikte diğer ülke vatandaşları tarafından Türkiye'ye karşı pozitif algı oluşturulmasına yardımcı olmaktadır.

Türkiye'nin yalnızca kendi coğrafyasında değil başka coğrafyalarda da etki alanı olduğunu söylemek mümkündür. Türk diasporası son yıllarda önemli boyutlara ulaşan bir nüfusa ulaşmıştır. Dünya üzerinde birçok ülkeye farklı nedenlerle göç etmiş veya belirli bir süre yaşamak amacıyla farklı ülkelere gitmiş olan Türklerin, Türkiye için çok önemli bir yerinin olduğu çalışmada ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Avrupa ve başka ülkelere göç etmiş Türklerin buralarda yaşadığı ırkçılık, dışlanma ve ekonomik sorunlara Türkiye Cumhuriyeti kayıtsız kalmamakla beraber kurumsal olarak da faaliyetlerini sürdürmektedir. 2010 yılında kurulan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar

Başkanlığınca yürütülen faaliyetler kapsamında hem Türk diasporası hem de akraba toplulukların bulundukları coğrafyada daha güçlü şekilde varlık göstermesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Türkiye dış politikasında önlemler alarak 2019-2023 yıllarını kapsayacak şekilde hazırladığı On Birinci Kalkınma Planı'nda YTB'ye önemli görevler tevdi etmiştir. Birçok kurumla iş birliği içinde çalışmalarını sürdüren YTB; kardeş topluluklar, yurt dışı vatandaşlar ve uluslararası öğrenciler kapsamında yaptığı çalışmalarla Türkiye'nin küresel meşruiyetini güçlendirmektedir. YTB Türkiye Mezunları'na verdiği önemle gelecekte Türkiye'yi referans gösterecek bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktadır. Gurbetçi vatandaşların yaşadıkları ülkelerde anavatanlarına hasret kalmaması adına da birçok program düzenlenmektedir. Ayrıca gurbetçi Türklerin, Türkiye'nin yönetiminde söz sahibi olması amacıyla genel seçimlerdeki oy kullanma işlemlerinin yürütülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Buna benzer faaliyetlerin çoğaltılması ile birlikte Türk diasporasının daha güçlü kılınacağı değerlendirilmektedir.

Kamu diplomasisi ve yumuşak güç uygulamaları insandan insana etkileşimi esas alan, ikna ve kabul ettirme temellerine dayanan kavramlardır. İnsandan insana etkileşim de iletişim yoluyla sağlanmaktadır. İletişimin tarih boyunca birçok organ aracılığıyla yapıldığı görülmekte ve günümüzde en etkili iletişim unsurlarından birisinin de medya olduğu bilinmektedir. Türkiye'de birçok medya aracı bulunmakla beraber kamu yayıncılığı alanında önemli faaliyetler yürüten kurum Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'dur. 1964 yılında kurulmuş olan TRT geçmişten bugüne tarafsız kamu yayıncılığı politikalarıyla Türkiye'nin hem içeride hem de dışarda en önemli iletişim unsurlarından olmuştur. Sadece yurt içinde değil yurt dışında da birden fazla televizyon kanalı, radyo kanalı, internet sitesi ve dijital medya platformlarıyla insan odaklı bir çizgide hareket etmektedir.

Çalışmada TRT'nin kollarından olan TRT World, TRT Türk, TRT Arabi ve TRT Avaz isimli televizyon kanalları ile Tabii isimli dijital medya platformu incelenerek Türkiye'nin kamu diplomasisine katkıları tespit edilmiştir. Türk dünyasına hitap eden TRT Avaz, Arap dünyasını yakından ilgilendiren içerikleriyle TRT Arabi, Türk diasporasını yakından ilgilendiren programlar ve içerikleriyle TRT Türk ve dünyaya Türkiye'nin sesinin duyurulması ve insanlığın sorunlarına çözüm arayan yayıncılık

politikası ile TRT World kanalları zengin içerikleri sunarak dünya kamuoyunda önemli bir yer edinmeye çalışmaktadır. İnsani değerleri merkeze koyan bir yayıncılık anlayışıyla birçok ülkede sevilerek takip edildikleri aşıkardır. Popüler kültür araçlarından olan dijital medya platformlarının günümüzde yaygınlaşmasıyla TRT'ye ait özgü içeriklerin yayımlandığı Tabii isimli platform oluşturulmuş ve küresel olarak Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde katkı sağlaması hedeflendiği görölmüşür.

Türkiye'de kamu diplomasisi kaynaklarından olan eğitimin, Japonya ve ABD kadar “evrensel” nitelik taşımadığı kanaatine varılmıştır. Türkiye'de yer alan akademisyenlerin kişi başına düşen yayın sayıları, akademik özgürlük endeksi ve burs imkanları göz önüne alındığında OECD ülkeleri ortalamasının altında kalan değerlere sahip olan Türkiye'nin bu kıstasları göz önünde bulundurarak kamu diplomasisinin en önemli kaynaklarından olan eğitim için düzenlemeler yapması ve kamu kaynaklarından daha fazla bütçe ayırarak yabancı öğrencilerin ilgisini çekebilecek faaliyetleri artırması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada temel olarak “yeni oluşturulan ve dönüştürölen kurumların Türk dış politikasına ve Türkiye'nin yumuşak gücüne katkısının ne olduğu” sorusuna yanıt aranmış olup yapılan analizler neticesinde bahse konu kurumların kamu diplomasisi faaliyetlerinde etkin bir rol oynadığı değerlendirilmektedir. Türk dış politikasında kamu diplomasisi kurumlarının birçok ayrı dalda faaliyette bulunması Türkiye açısından önemli bir faaliyet olsa da bu kurumların faaliyet gerçekleştirdiği coğrafyalara bakıldığında zaman gelişmiş ölkelerin pek fazla yer almadığı görölmektedir.

Sonuç olarak çalışmadaki kavramlar ve kurumlar birlikte değerlendirildiğinde; yumuşak güç ve kamu diplomasisi gibi yeni sayılabilecek dış politika araçlarının Türkiye'de hangi şekillerde işlediği ve hangi kurumlar aracılığıyla yerine getirildiği incelenmiş, çalışmanın diğör bir alt sorusu olan “kamu diplomasisi kurumlarının Türk dış politikası araçları haline gelip gelmediği” sorusuna da cevap aranmaya çalışılmıştır. Neticede yumuşak güç ve kamu diplomasisinin Türk dış politikasında kullanılan etkin araçlar arasında yer aldığı değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- 2021 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi. (2023, Aralık 20). Aralık 20, 2023 tarihinde TRT Web Sitesi: <https://www.trt.net.tr/pdfs/event-reports/2021.pdf> adresinden alındı
- 2021 YTB Stratejik Planı: YTB Web Sitesi. (2023, Aralık 12). Aralık 12, 2023 tarihinde YTB Web Sitesi: <https://ytb.gov.tr/kurumsal/planlar-ve-raporlar> adresinden alındı
- 2022 Faaliyet Raporu: TRT Web Sitesi. (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde TRT Web Sitesi: <https://www.trt.net.tr/pdfs/event-reports/2022.pdf> adresinden alındı
- 2022 Yılı Faaliyet Raporu: YTB Web Sitesi. (2023, Aralık 2023). Aralık 10, 2023 tarihinde YTB Web Sitesi: <https://dkp.blob.core.windows.net/kurumsal-multimedia/2022%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden alındı
- 2022 Yılı Faaliyet Raporu: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi. (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi: https://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/2022_faaliyet_raporu.pdf adresinden alındı
- 2022 Yılı Türkiye Toplam Kalkınma Yatırımları İstatistikleri: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi. (2023, Kasım 19). Kasım 19, 2023 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.tika.gov.tr/upload/2023/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1-2022/T%C3%BCrkiye%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20%C4%B0statistikleri.pdf> adresinden alındı
- About: TRT World Forum Web Sitesi. (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde TRT World Forum Web Sitesi: <https://www.trtworldforum.com/2023-2/about/> adresinden alındı
- Afgan-Türk Maarif Okullarında Mezuniyet Heyecanı: Haber1 Web Sitesi. (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde Haber1 Web Sitesi: <https://www.haber1.com/guncel/afgan-turk-maarif-okullarinda-mezuniyet-heyecani/> adresinden alındı
- Arşiv: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi. (2023, Kasım 17). Kasım 17, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160628-17.htm> adresinden alındı
- Azerbaycan'da YTB ve Türkiye Mezunları: Sabah Gazetesi Web Sitesi. (2023, Aralık 12). Aralık 12, 2023 tarihinde Sabah Gazetesi Web Sitesi: <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/ferhat-pirincci/2023/10/07/azerbaycanda-ytb-ve-turkiye-mezunlari> adresinden alındı
- Cumhurbaşkanı Erdoğan 'TRT World Forum 2023'ün Açılışına Katılarak Konuşma Yaptı: T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Web Sitesi. (2023, Aralık 17). Aralık 17, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Web Sitesi: TRT World Forum Web Sitesi adresinden alındı

- Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri: T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi.* (2023, Ekim 14). Ekim 14, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi Web Sitesi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf> adresinden alındı
- Diaspora: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi.* (2023, Aralık 10). Aralık 10, 2023 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Dışişleri Bakanları Listesi: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi.* (2023, Mayıs 22). Mayıs 22, 2023 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: https://www.mfa.gov.tr/sayin-ismail-cem_in-ozgecmisi_.tr.mfa adresinden alındı
- Dünyada Maarif: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi.* (2023, Kasım 19). Kasım 19, 2023 tarihinde Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi: <https://turkiyemaarif.org/dunyada-maarif> adresinden alındı
- Genelgeler: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi.* (2023, Kasım 5). Kasım 5, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130-19.htm> adresinden alındı
- Hakkımızda: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi.* (2023, Eylül 2). Eylül 2, 2023 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649> adresinden alındı
- Hakkımızda: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi.* (2023, Kasım 5). Kasım 05, 2023 tarihinde T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649> adresinden alındı
- Hakkında: Tabii Web Sitesi.* (2023, Aralık 22). Aralık 22, 2023 tarihinde Tabii Web Sitesi: <https://www.tabii.com/tr/faq> adresinden alındı
- Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi.* (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11596.pdf> adresinden alındı
- Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi.* (2023, Aralık 10). Aralık 10, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406-1.htm> adresinden alındı
- Kanunlar: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi.* (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-3.htm> adresinden alındı
- Kardeş Topluluklar: YTB Web Sitesi.* (2023, Aralık 10). Aralık 10, 2023 tarihinde YTB Web Sitesi: <https://ytb.gov.tr/daireler/kardes-topluluklar> adresinden alındı
- Kurumsal: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi.* (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi: <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> adresinden alındı

- Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy, Üsküp'te Sultan Murat Camisi'nin Açılışına Katıldı: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi.* (2023, Kasım 19). Kasım 19, 2023 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi: https://www.tika.gov.tr/tr/haber/kultur_ve_turizm_bakani_mehmet_nuri_ersoy_uskup%27te_sultan_murat_camisi_nin_acilisina_katildi-75460 adresinden alındı
- Küresel Yumuşak Güç Endeksi 2023: Brand Finance Brandirectory Web Sitesi.* (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde Brand Finance Brandirectory Web Sitesi: <https://brandirectory.com/softpower/ranking?region=1&metric=1&statement=0> adresinden alındı
- Neden Yunus Emre: Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi.* (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü Web Sitesi: <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/neden-yunus-emre> adresinden alındı
- Pekin Yunus Emre Enstitüsü, Çinli Çocuklar İçin Türkiye Tanitim Etkinliği Düzenledi: Haberler.com Web Sitesi.* (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde Haberler.com Web Sitesi: <https://www.haberler.com/kultur-sanat/pekin-yunus-emre-enstitusu-cinli-cocuklar-icin-turkiye-tanitim-etkinligi-duzenledi-16266141-haberi/> adresinden alındı
- Raporlar: Beşinci Yılında Türkiye Maarif Vakfı: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi.* (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi: <https://turkiyemaarif.org/uploads/editions/files/164367ea1867df.pdf> adresinden alındı
- Resmi Gazete Arşiv: T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi.* (2023, Eylül 25). Eylül 25, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete Web Sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21124.pdf> adresinden alındı
- Seçim İstatistikleri Bülteni: Yüksek Seçim Kurulu Web Sitesi.* (2023, Aralık 12). Aralık 12, 2023 tarihinde Yüksek Seçim Kurulu Web Sitesi: <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023CBSecimIstatistik.pdf> adresinden alındı
- Sözlük: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi.* (2023, Şubat 12). Şubat 12, 2023 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Sözlük: Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi.* (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri Web Sitesi: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tarihçe: T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi.* (2023, Eylül 26). Eylül 26, 2023 tarihinde T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği Ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222> adresinden alındı
- Tarihçe: TRT Web Sitesi.* (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde TRT Web Sitesi: <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce> adresinden alındı
- TİKA Faaliyet Raporları-2021: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Web Sitesi.* (2023, Kasım 19). Kasım 19, 2023

tarikhinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı Web Sitesi:
<https://www.tika.gov.tr/upload/2023/2021%20Kalk%C4%B1nma%20Yard%C4%B1mlar%C4%B1%20Raporu/TurkiyeKalkinma2021Web.pdf> adresinden alındı

TİKA'nın Destekleriyle Nepal'de Göz Sağlığı Kampı Düzenledi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı Web Sitesi. (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı Web Sitesi:
https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27nin_destekleriyle_nepal_de_goz_sagligi_kampi_duzenledi-79406 adresinden alındı

TRT World'un Temel İlkesi 'İnsan' Olacak: Anadolu Ajansı Web Sitesi. (2023, Aralık 16). Aralık 16, 2023 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi:
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/trtworldun-temel-ilkesi-insan-olacak-/457936#> adresinden alındı

TRT'nin Dijital Platformu Tabii Yeni Yapımlarla Yayına Başlıyor: TRT Haber Web Sitesi. (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde TRT Haber Web Sitesi:
<https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/trtnin-dijital-platformu-tabii-yeni-yapimlarla-yayina-basliyor-764484.html> adresinden alındı

Türk Kültürü: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi. (2023, Ekim 25). Ekim 25, 2023 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi:
<https://www.ktb.gov.tr/TR-96255/turk-kulturu.html> adresinden alındı

Türkiye Maarif Vakfı Cumhuriyet Bayramı'nı ABD'deki Maarif Okulunda Kutladı: SonDakika.com Web Sitesi. (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde SonDakika.com Web Sitesi: <https://www.sondakika.com/egitim/haber-turkiye-maarif-vakfi-cumhuriyet-bayrami-ni-abd-deki-maarif-okulunda-kutladi-16485028/> adresinden alındı

Türkiye Maarif Vakfı Gürcistan'da Yeni Bir Okul Açı: TRT Haber Web Sitesi. (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde TRT Haber Web Sitesi:
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/turkiye-maarif-vakfi-gurcistanda-yeni-bir-okul-acti-803149.html> adresinden alındı

Türkiye ve Arnavutluk Diplomatik İlişkilerinin 100. Yılına zel "Ağaçlandırma Projesi": T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı Web Sitesi. (2023, Kasım 19). Kasım 19, 2023 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Bakanlığı Web Sitesi:
https://www.tika.gov.tr/tr/haber/turkiye_ve_arnavutluk_diplomatik_iliskilerinin_100_yilina_ozel_agaclandirma_projesi-79492 adresinden alındı

Uluslararası ğrenciler: YTB Web Sitesi. (2023, Aralık 10). Aralık 10, 2023 tarihinde YTB Web Sitesi: <https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler> adresinden alındı

UNESCO Dünya Mirası Listesi: UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Web Sitesi. (2023, Ekim 11). Ekim 11, 2023 tarihinde UNESCO Türkiye Millî Komisyonu Web Sitesi:
<https://www.unesco.org.tr/Pages/125/122/UNESCO-D%C3%BCnya-Miras%C4%B1-Listesi> adresinden alındı

- Who Are: TRT World Citizen Web Sitesi.* (2023, Aralık 15). Aralık 15, 2023 tarihinde TRT World Citizen Web Sitesi: <https://worldcitizen.trtworld.com/who-we-are/> adresinden alındı
- YTB Başkanı Abdullah Eren: Kıbrıslı Türklerin mücadelesinin dünyada tanınması için YTB katkılarını sürdürecektir: Anadolu Ajansı Web Sitesi.* (2023, Aralık 12). Aralık 12, 2023 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ytb-baskani-abdullah-eren-kibrisli-turklerin-mucadelesinin-dunyada-taninmasi-icin-ytb-katkilarini-surdurecek/2100003> adresinden alındı
- YTB Kırım Tatar Türklerine Ev Sahipliği Yaptı: YTB Web Sitesi.* (2023, Aralık 12). Aralık 12, 2023 tarihinde YTB Web Sitesi: <https://ytb.gov.tr/haberler/ytb-kirim-tatar-turklerine-ev-sahipligi-yapti> adresinden alındı
- YTB, Solingen faciasında hayatını kaybedenler için anma töreni düzenledi: TRT Haber Web Sitesi.* (2023, Aralık 12). Aralık 12, 2023 tarihinde TRT Haber Web Sitesi: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/ytb-solingen-faciasinda-hayatini-kaybedenler-icin-anma-toreni-duzenledi-807597.html> adresinden alındı
- Yunus Emre Enstitüsü Avustralyalı ve Yeni Zelandalılara Türkçe Öğretecek: Anadolu Ajansı Web Sitesi.* (2023, Kasım 20). Kasım 20, 2023 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yunus-emre-enstitusu-avustralyalili-ve-yeni-zelandalilari-turkce-ogretecek-/1826204> adresinden alındı
- Yurt Dışı Vatandaşlar: YTB Web Sitesi.* (2023, Aralık 10). Aralık 10, 2023 tarihinde YTB Web Sitesi: <https://ytb.gov.tr/daireler/yurtdisi-vatandaslar> adresinden alındı
- ABD'den Sonra En Fazla Dizi İhrac Eden Ülke Türkiye: Anadolu Ajansı Web Sitesi.* (2024, Şubat 4). Şubat 4, 2024 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/abdden-sonra-en-fazla-dizi-ihrac-eden-ulke-turkiye/1641524> adresinden alındı
- Atatürk Devrimleri: Atatürk Ansiklopedisi Web Sitesi.* (2024, Şubat 3). Şubat 3, 2024 tarihinde Atatürk Ansiklopedisi Web Sitesi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-devrimleri/> adresinden alındı
- Atatürk Döneminde Türk Dış Politikası: Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi.* (2024, Şubat 2). Şubat 2, 2024 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa> adresinden alındı
- Bireysel Başvuru: Anayasa Mahkemesi Web Sitesi.* (2024, Ocak 11). Ocak 11, 2024 tarihinde Anayasa Mahkemesi Web Sitesi: <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mahkeme/gorev-ve-yetkileri/bireysel-basvuru/> adresinden alındı
- Dış Politika: T.C. Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi.* (2024, Ocak 10). T.C. Dışişleri Bakanlığı Web Sitesi: <https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa> adresinden alınmıştır
- Education at a Glance 2023: OECD Web Sitesi.* (2024, Şubat 8). Şubat 8, 2024 tarihinde OECD Web Sitesi: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e13bef63->

en.pdf?expires=1707419104&id=id&accname=guest&checksum=448A16BF82C
E567306DDC205FE3E2C22 adresinden alındı

FETÖ'nün Yurt Dışındaki 218 Okulu Maarif Vakfı'nda: Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi. (2024, Ocak 10). Türkiye Maarif Vakfı Web Sitesi: <https://turkiyemaarif.org/news/fetonun-yurt-disindaki-218-okulu-maarif-vakfinda> adresinden alınmıştır

Hakkımızda: Antalya Diplomacy Forum Web Sitesi. (2024, Ocak 15). Antalya Diplomacy Forum Web Sitesi: <https://antalyadf.org/adf-2022/> adresinden alınmıştır

Hakkımızda: İletişim Başkanlığı Web Sitesi. (2024, Ocak 15). İletişim Başkanlığı Web Sitesi: <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda> adresinden alınmıştır

Hakkımızda: RTÜK Web Sitesi. (2024, Ocak 10). RTÜK Web Sitesi: <https://www.rtuk.gov.tr/hakkimizda/1749#:~:text=%C3%9Cst%20Kurul%20yay%C4%B1nc%C4%B1%20k%C3%BCt%C3%BC%C4%9F%C3%BCnde%20karsal,yapan%2078%20televizyon%20kurulu%C5%9Fu%20bulunmaktad%C4%B1r> adresinden alınmıştır

İstatistikler: İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı Web Sitesi. (2024, Ocak 11). Ocak 11, 2024 tarihinde İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı Web Sitesi: <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/300120231543354-%202002-2022%20YILLARI%20ARASI%20A%C4%B0HM'E%20YAPILAN%20BA%C5%9EVURU%20SAYISI.pdf> adresinden alındı

Kamu Diplomasisi Nedir: İletişim Başkanlığı Web Sitesi. (2024, Ocak 15). İletişim Başkanlığı Web Sitesi: https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Kamu_Diplomasisi_Nedir.pdf adresinden alınmıştır

Ölüleri Mezardan Çıkartıp, Giydirip, Gezidiriyorlar: Sözcü Gazetesi Web Sitesi. (2024, Ocak 28). Ocak 28, 2024 tarihinde Sözcü Gazetesi Web Sitesi: <https://www.sozcu.com.tr/dehsete-dusuren-gelenek-oluleri-mezardan-cikartip-giydirip-gezidiriyorlar-wp2165479> adresinden alındı

Programlar: TRT Avaz Web Sitesi. (2024, Ocak 5). TRT Avaz Web Sitesi: <https://www.trtavaz.com.tr/programlar> adresinden alınmıştır

Raporlar: YÖKAK Web Sitesi. (2024, Şubat 8). Şubat 8, 2024 tarihinde YÖKAK Web Sitesi: https://yokak.gov.tr/Common/Docs/Site_Activity_Reports/EK4.pdf adresinden alındı

Research: Academic Freedom Index Web Sitesi. (2024, Şubat 8). Şubat 8, 2024 tarihinde Academic Freedom Index Web Sitesi: <https://academic-freedom-index.net/> adresinden alındı

Sayılarla Türkiye'de İnanç ve Dindarlık Raporu: Euronews Web Sitesi. (2024, Ocak 11). Ocak 11, 2024 tarihinde Euronews Web Sitesi: <https://tr.euronews.com/2023/03/31/arastirma-turkiyede-allah-inanci-yuzde-94-dindarlar-laiklerden-daha-ozgur> adresinden alındı

Türkiye Mezunları Ülkelerinin Liderleri: Anadolu Ajansı Web Sitesi. (2024, Şubat 8). Şubat 8, 2024 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi:

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-mezunlari-ulkelerinin-li-derleri/976194> adresinden alındı

Türkiye'nin Satın Alma Gücü AB'Nin % 33 Altında: Bloomberg Web Sitesi. (2024, Ocak 11). Ocak 11, 2024 tarihinde Bloomberg Web Sitesi: <https://www.bloomberght.com/turkiye-nin-satin-alma-gucu-ab-nin-yuzde-33-altinda-2343970> adresinden alındı

What is Erasmus: European Commission Web Sitesi. (2024, Ocak 10). European Commission Web Sitesi: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/what-is-erasmus> adresinden alınmıştır

What's PD: USC University of Southern California. (2024, Ocak 28). Ocak 28, 2024 tarihinde USC University of Southern California: PD nedir? USC Kamu Diplomasisi Merkezi (uscpublicdiplomacy.org) adresinden alındı

YÖK'ten QS'in 2024 Dünya Üniversite Sıralaması açıklaması: İlk 500'e giren Türk üniversitelerinin sayısı 3'e yükseldi: Anadolu Ajansı Web Sitesi. (2024, Şubat 6). Şubat 6, 2024 tarihinde Anadolu Ajansı Web Sitesi: <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yokten-qsin-2024-dunya-universite-siralaması-aciklaması-ilk-500e-giren-türk-universitelerinin-sayısı-3e-yükseldi/2936814> adresinden alındı

Akgün, B. (2001). Türkiye'de siyasal güven: nedenleri ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4), 1-23.

Aksoy, A., & Robins, K. (2000). Thinking across spaces: transnational television from Turkey. *European Journal of Cultural Studies*, 3(3), 343-365.

Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2009)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Alemdar, Z. (2011). Sarmal modeli yarı sarmak: Türkiye'de insan hakları kurumları-devlet-AB ilişkisi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(28), 111-128.

Arı, T. (2006). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*. İstanbul: Alfa Basım.

Arsava, F. (2012). Uluslararası hukukta güç ve hukuk ilişkisi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 3 (10), 351-380.

Aydemir, E. (2016). *Dış politikada yumuşak güç ve medya*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Aydeniz, H. (2015). Türkiye'de medya ve iletişim çalışmalarına ilişkin bir çerçeve ve yeni yönelimler. L. Sunar (Dü.) içinde, *Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler* (s. 251-287). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Azizata, F. S. (2023). Modern devleti ve modern dünyayı şekillendiren milliyetçilik fikri, iki farklı milliyetçilik yaklaşımı ve bir sosyal patoloji: faşizm/nazizm. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 303-314.

Baba, G., & Karagül, S. (2012). Türk dış politikasında çok taraflılığa geçiş çabaları:1965 çok uluslu güç projesi ve 1 Mart 2003 tezkeresi. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 18-42.

Bal, İ. (2005). *21. yüzyılda Türk dış politikası*. Ankara: Lalezar Kitapevi.

- Balcı, A. (2013). *Türkiye dış politikası: ilkeler, aktörler, uygulamalar*. İstanbul: Etkileşim Yayınları.
- Bayram, M. (2014). "Türk dış politikasının dönüşüm sürecinde Afrika. İ. Demir içinde, *Türkiye'nin dış politikası: yeni eğilimleri, yeni yönelimleri, yeni yaklaşımları* (261-278). Bursa: Dora Yayınları.
- Burç, M., & Tanyeri Mazıcı, E. (2023). Kültür endüstrisi aracı olarak dijital yayıncılık: dijital tv platformları üzerine durum çalışması. *The Journal of Communication and Social Studies*, 3(1), 133-166.
- Büyükgöze, H. (2016). Bir etki aracı olarak türk yükseköğretiminin yumuşak güç bağlamında incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 41-49.
- Celasun, M. (2024). *2001 krizi, öncesi ve sonrası makroekonomik ve mali bir değerlendirme: university of utah web sitesi*. 3 Şubat 2024 tarihinde University of Utah Web Sitesi: <https://content.csbs.utah.edu/~ehrbar/erc2002/pdf/i053.pdf> adresinden alındı
- Cem, İ. (2009). *Türkiye, Avrasya, Avrupa*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Chitoran, D. V. (1984). The role of higher education in international understanding, co-operation, peace, and human rights. *Higher Education in Europe*, 9(2), 5.
- Cohen, R. (2008). *Global diasporas: an introduction*. Londra: Routledge.
- Cross, M. D. (2013). Conceptualizing european public diplomacy. M. D. Cross, & J. Melissen (Dü) içinde, *European public diplomacy: soft power at work* (s. 1-13). New York: Palgrave Macmillan.
- Çağlar, A. (2015). *Güç: sert güç, yumuşak güç ve akıllı güç*. Ankara: Kamu Güvenliği Müsteşarlığı.
- Çaha, Ö. (2008). *Türkiye'de seçmen davranışı ve siyasi partiler*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(2), 23-37.
- Çaycı, A. (1992). Atatürk ve çağdaşlaşma. *Atatürkçü Düşünce*, 641-658.
- Çevik, B. S. (2019). Turkish historical television series: public broadcasting of neo ottoman illusion. *South European and Black Sea Studies*, 19(2), 227-242.
- Davutoğlu, A. (2012). *Stratejik derinlik, Türkiye'nin uluslararası konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Demirkıran, C. (2011). Türk-Arap ilişkileri bağlamında Türkiye'nin yabancı dilde ilk uluslararası kamu televizyonu: Türkiye (TRT Arapça). *New World Sciences Academy* 6 (3), 424-432.
- Doster, B. (2018). Atatürk ve kamu diplomasisi. A. N. Yılmaz, & G. Kılıçoğlu içinde, *Yumuşak güç ve kamu diplomasisi üzerine akademik analizler: Türkiye ve dünyadan örnekler* (1-10). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Erkan, H. S. (2020). *Influence of Ziya Gökalp's nationalism perspective on Turkish foreign policy (1923-1938)*. Doktora Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Erkan, H. S. (2021). Development assistance and refugee crisis. *Refugee Crisis in International Policy*, 119-131.
- Erol, M. S., & Ozan, E. (2012). *Dış politika analizinde teorik yaklaşımlar: Türk dış politikası örneği*. Ankara: Barış Yayınları.
- Erşan, M. (2006). Mustafa Kemal Atatürk'ün batılılaşma hakkındaki düşünceleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 39-50.
- Ertekin, O. (2008). Cumhuriyet döneminde Türkçülüğün çatallanan yolları. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce 4: Milliyetçilik* (345-387). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gallarotti, G. (2011). Soft power: what it is, why it's important and the conditions under which it can be effectively used. *Journal of Political Power*, 25-47.
- Gökalp, Z. (2014). *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Guzzini, S. (2000). A reconstruction of constructivism in international relations. *European Journal of International Relations*, 31(3), 147-182.
- Gül, H. (2008). Türkiye'nin eğitim sorunları, AKP'nin eğitime bakışı ve çözüm önerileri. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(3), 181-196.
- Güneş, A. (2011). *2007-2010 yılları arasında Türk dış politikasında kamu diplomasisi uygulamaları ve Türkiye'nin yumuşak güç söylemi: Ortadoğu Basın Örneği*. Yüksek Lisans tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnan, Ö. (2021). *İran'ın yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetlerinde eğitimin rolü: uluslararası el mustafa üniversitesi örneği*. Yüksek Lisans tezi. Bandırma: Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi.
- İpek, E. (2020). Kalkınma yardımları bağlamında Türkiye'nin benimsediği felsefenin özgünlüğü. *Avrasya Etüdleri* 26(58), 61-89.
- Jackson, R., & Sorenson, G. (2013). *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press.
- Kalaycıoğlu, E. (2001). Türk dış politikası analizi. *Yeni Dünya Düzeni ve Türk Dış Politikası*, 633-647.
- Karpat, K. H. (2019). *Kısa Türkiye tarihi (1800-2012)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karpuzcu, T. (2022). Neo-klasik realizm teorik çerçevesinde İsmail Cem ve Türk dış politikasının dönemsel oluşumu. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, 1-26.
- Karslı, S. E. (2021). *Turkish Maarif Foundation As An Element Of Soft Powerin Turkish Foreign Policy*. Doktora tezi İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kautsky, J. (1962). *Political change in underdeveloped countries : nationalism and communism*. Amerika Birleşik Devletleri: John Wiley & Sons.
- Kaygısız, İ. (2016). Türkiye Cumhuriyeti devleti'nin balkan ülkelerine yönelik dış yardım politikası. E. Akıllı içinde, *Türkiye'de ve dünyada dış politika* (305-325). Ankara: Nobel Yayınları.

- Kılıç, S. (1999). İkinci meşrutiyet devri aydınlarının Atatürk ve Atatürk'ün düşünce yapısı üzerindeki etkileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(25), 229-243.
- Kubatdokumacı, U., & Acar, H. A. (2021). Tüketicilerin dijital medya ürünleri ve dijital medya markalarıyla ilişkileri. *İnternet Uygulamaları ve Yönetimi Dergisi*, 12(2), 111-128.
- Kut, G. (2019). *Uluslararası sistem ve kurallara dayalı dünya düzeni: çok taraflı denge arayışları*. İstanbul: TÜSİAD Dış Politika Formu.
- Küçük, M. (2016). *Uluslararası ilişkilerde sosyal inşacılık*. R. Gözen içinde, *Uluslararası ilişkiler teorileri* (s. 325-377). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lee, G. (2009). *A theory of soft power and korea's soft power strategy: taylor&francis online web sitesi*. 20 Aralık 2022 tarihinde Taylor&Francis Online Web Sitesi: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10163270902913962#preview> adresinden alındı
- Leonard, M., Stead, C., & Smewing, C. (2002). *Public diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre.
- Mandacı, N. (2021). Banal milliyetçilik veya banal osmanlıcılık? *Bilim ve İnovatif Teknolojileri Dergisi, Küresel Siyaset: Türkiye'den Bakış Özel Sayı*, 52-67.
- Mardin, Ş. (1991). *Türk modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Medin, B., & Koyuncu, B. (2017). Cinema as a soft power instrument: Hollywood cinema case. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 836-844.
- Namal, Y. (2012). Türkiye'de 1933–1950 yılları arasında yükseköğretime yabancı bilim adamlarının katkıları. *Yükse Öğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 14-19.
- Nye, J. (1990a). *Bound to lead: the changing nature of world power*. New York: Political Science Quarterly.
- Nye, J. (1990b). *Soft power*. New York: Foreign Policy.
- Nye, J. (2002). *Hard and soft power in a global information age, re-ordering the world*. London: Foreign Policy Centre.
- Nye, J. (2003). *Amerikan gücünün paradoksu*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Nye, J. (2004). *Soft power the means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, J. (2005). *Dünya siyasetinde başarının yolu yumuşak güç*. Ankara: Elips.
- Nye, J. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* (616), 94-109.
- Oğuzlu, T. (2012). *İnşacı uluslararası ilişkiler kuramı ve dış politika: Türk dış politikasının analizi, dış politika analizinde teorik yaklaşımlar: Türk dış politikası örneği*. Ankara: Barış Yayınları.
- Onuf, N. G. (1989). *World of our making: rules and rule in social theory and international relations*. Colombia: Colombia University Press.

- Oran, B. (2009). *Türk dış politikası: kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar 1. Cilt*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2013). *Türk dış politikası: kurtuluş savaşından bugüne olgular, belgeler, yorumlar 3. Cilt*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, F. Ç. (2017). *21.yüzyılda din ve uluslararası ilişkilerdeki dönüşüm*. F. Ç. Oran (Dü.) içinde, *Uluslararası ilişkiler çalışmalarında din: amaç, kapsam, teori*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Önal, R. (2018). Osmanlı coğrafyasında sünnî düşüncenin resmî ideoloji olarak benimsenmesi üzerine sosyo-jeopo-teolojik analizler. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 10(4), 1258-1275.
- Özbudun, E. (1992). Atatürk ve laiklik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8(24), 429-438.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç: çok boyutlu bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 113-144.
- Özev, M. H. (2013). *Eleştirel teori olarak konstrüktivizm*. H. Çomak, & C. Sancaktar (Dü.) içinde, *Uluslararası ilişkilerde teorik tartışmalar* (s. 483-523). İstanbul: Beta Yayınları.
- Özgöker, U., & İba, S. (2010). *21. yüzyılda çağdaş Türk dış politikası ve diplomasisi; uluslararası ilişkiler ve Türkiye'nin yeni dış politikası*. İzmit-Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Özkan, A. (2024). *21. yüzyılın stratejik vizyonu kamu diplomasisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi imkânları*. İstanbul: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Parla, T. (2009). *Ziya Gökalp kemalizm ve Türkiye'de korporatizm*. İstanbul: Deniz Yayınları.
- Purtaş, F. (2013). Türk dış politikasının yükselen değeri: kültürel diplomasi. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 7(13), 1-14.
- Rahimbeyli, N. (2015). Gelecek nesil müzik eğitiminde medyanın rolü ve önemi. *Müzik ve Medya Uluslararası Sempozyumu* (4-5). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Reus-Smit, C. (2017). *Uluslararası ilişkiler teorileri*. (S. Burchill, Dü.) İstanbul: Küre Yayınları.
- Russel, K. A. (1970). My Lai katliamı: uluslararası soruşturmaya ihtiyaç var. *Kaliforniya Hukuk İncelemesi Dergisi*, 703-729.
- Safran, W. (1991). Diasporas in modern societies: myths of homeland and return. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1(13) 83-99.
- Sancak, K. (2016). *Uluslararası ilişkilerde güç kavramı ve yumuşak güç*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sancar, G. A. (2012). *Kamu diplomasisi ve uluslararası halkla ilişkiler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Soydan, E. (2019). Avrupa ülkelerinde yapılan Türkçe televizyon yayınlarının dünü ve bugünü üzerine bir inceleme. *TRT Akademi*, 4(7), 6-25.

- Sürgevil, S. (1999). İmparatorluktan Cumhuriyet'e geçiş. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 3(8), 5-24.
- Talu, U. (2005). ABD'nin yumuşak gücüne ne oldu? *NPQ Sosyal ve Politik Yorum*, 26.
- Tezkan, Y. (2005). *Jeopolitikten milli güvenliğe*. İstanbul: Ülke Kitapları.
- Türkmenoğlu, M. A. (2019). Osmanlı devleti'ni kuratırma planı: osmanlıcılık. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5(2), 408-427.
- Ürer, L. (2004). *Mustafa Kemal ve cumhuriyetin ilk yıllarında Türk dış politikası*. İstanbul: Donkişot Yayınları.
- Viotti, P., & Kauppi, M. (2016). *Uluslararası ilişkiler teorisi*. (M. Aksoy, Dü.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Vuving, A. (2022). *How Soft Power Works*. 1 Aralık 2022 tarihinde The American Political Science: <https://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20work> adresinden alındı
- Wendt, A. (2003). *Social theory of international politics*. New York: Cambridge University Press.
- Yalçın, O. (2010). Türk Devleti'nin uçak fabrikası kurma mücadelesinde ilk girişim: tayyare ve motor Türk anonim şirketi (TOMTAŞ) ve Kayseri uçak fabrikası. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(78), 561-588.
- Yılmaz, A. (2012). *Küresel dünyada uluslararası ilişkiler*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Yılmaz, A. N., & Kılıçoğlu, G. (2017). Bir diaspora diplomasisi kurumu olarak yurtdışı Türkler ve akraba topluluklar başkanlığı (YTB) ve balkanlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi* (242-251). İstanbul: Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi Yayınları.
- Yılmaz, S. (2008). Uluslararası ilişkilerde güç ve güç dengesinin evrim. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 27-65.
- Yılmaz, S. (2011). Yumuşak güç ve evrimi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi* (3), 31-36.
- Yörük, Z., & Pantelis, V. (2013). Soft power or illusion of hegemony: the case of the Turkish soap opera colonialism. *International Journal of Communication* (7), 2361-2385.